

Masteroppgave

MHS704 Helse- og sosialfag

Tittel: Blakk, bundet og blåøyd.

En kvalitativ studie av enslige mødre i barnevernet sin livsverden, og dens betydning i samarbeidet med barnevernet

Forfatter: Jorun Nordhaug Dale

Totalt antall sider inkludert forsiden: 99

Molde, 26.04.2012

Obligatorisk egenerklæring/gruppeerklæring

Den enkelte student er selv ansvarlig for å sette seg inn i hva som er lovlige hjelpemidler, retningslinjer for bruk av disse og regler om kildebruk. Erklæringen skal bevisstgjøre studentene på deres ansvar og hvilke konsekvenser fusk kan medføre. Manglende erklæring fritar ikke studentene fra sitt ansvar.

Du/dere fyller ut erklæringen ved å klikke i ruten til høyre for den enkelte del 1-6:		
1.	Jeg/vi erklærer herved at min/vår besvarelse er mitt/vårt eget arbeid, og at jeg/vi ikke har brukt andre kilder eller har mottatt annen hjelp enn det som er nevnt i besvarelsen.	☒
2.	Jeg/vi erklærer videre at denne besvarelsen: <ul style="list-style-type: none">• ikke har vært brukt til annen eksamen ved annen avdeling/universitet/høgskole innenlands eller utenlands.• ikke refererer til andres arbeid uten at det er oppgitt.• ikke refererer til eget tidligere arbeid uten at det er oppgitt.• har alle referansene oppgitt i litteraturlisten.• ikke er en kopi, duplikat eller avskrift av andres arbeid eller besvarelse.	☒
3.	Jeg/vi er kjent med at brudd på ovennevnte er å <u>betrakte som fusk</u> og kan medføre annullering av eksamen og utestengelse fra universiteter og høgskoler i Norge, jf. Universitets- og høgskoleloven §§4-7 og 4-8 og Forskrift om eksamen §§14 og 15.	☒
4.	Jeg/vi er kjent med at alle innleverte oppgaver kan bli plagiatkontrollert i Ephorus, se Retningslinjer for elektronisk innlevering og publisering av studiepoenggivende studentoppgaver	☒
5.	Jeg/vi er kjent med at høgskolen vil behandle alle saker hvor det forligger mistanke om fusk etter høgskolens retningslinjer for behandling av saker om fusk	☒
6.	Jeg/vi har satt oss inn i regler og retningslinjer i bruk av kilder og referanser på biblioteket sine nettsider	☒

Publiseringsavtale

Studiepoeng: 30

Veileder: Tor-Johan Ekeland

Fullmakt til elektronisk publisering av oppgaven

Forfatter(ne) har opphavsrett til oppgaven. Det betyr blant annet enerett til å gjøre verket tilgjengelig for allmennheten (Åndsverkloven, §2).

Alle oppgaver som fyller kriteriene vil bli registrert og publisert i Brage HiM med forfatter(ne)s godkjenning.

Oppgaver som er unntatt offentlighet eller båndlagt vil ikke bli publisert.

Jeg/vi gir herved Høgskolen i Molde en vederlagsfri rett til å gjøre oppgaven tilgjengelig for elektronisk publisering:

ja nei

Er oppgaven båndlagt (konfidensiell)?

ja nei

(Båndleggingsavtale må fylles ut)

- Hvis ja:

Kan oppgaven publiseres når båndleggingsperioden er over?

ja nei

Er oppgaven unntatt offentlighet?

ja nei

(inneholder taushetsbelagt informasjon. Jfr. Offl. §13/Fvl. §13)

Dato: 26.04.2012

Forord

Gjennom praksis har jeg erfart at familiene vi møter i barnevernet er en svært sårbar gruppe med en problemkompleksitet som stiller store krav til kunnskap og kompetanse hos oss som skal bistå dem. Vi trenger å vite mye om både risikofaktorer og levekår, og hvordan disse virker sammen. Ikke minst trenger vi erkjennelse av vårt eget ståsted og holdninger overfor personer som ser ut, lukter, oppfører seg og lever annerledes enn oss. Vi er fanget av vår egen overbevisning, og særlig har fordommer en stor kraft. Fordommer kommer til uttrykk som ukritisk aksept av gjengse oppfatninger uten å reflektere over dem (Benkow 1987). Jeg har reflektert mye over foreldres historier over hvor nedverdiggende det oppleves å måtte be om hjelp. Felles for historiene er at det er hjelpenes utsagn, reaksjoner, moralisering eller holdninger som oppleves vanskelig, og ikke det å være avhengig av hjelp i seg selv. Når vi som hjelpere er uvitende om egne fordommer, oppleves vi ikke som troverdige hjelpere.

Underveis i dette arbeidet har jeg hatt noen ubehagelige møter med mine egne blinde flekker, fordommer og forutinntatthet, og har brukt dette ubehaget til å reflektere over at dette nok ikke gjelder bare meg. Når også andre i samme felt gjør det samme, blir konsekvensene at våre fordommer finnes igjen i møtene, i diskursene, i faget og sist men ikke minst i vår tenkning som styrer våre handlinger. Og hvis vi tror vi greier å ha kontroll på våre holdninger, slik at de ikke kommer til uttrykk må vi tro om igjen. Klientene våre merker det, kjenner det og sender det tilbake. Og *vi* sier det er *de* som er vanskelige!

Jeg er klar over at jeg kan bli oppfattet som om jeg legger til side eller glemmer barneperspektivet, eller utelater at barnevernets sentrale fokus er barnet. Dette er ikke min hensikt. Vi skal så absolutt ha fokus på barna, i hver eneste handling vi foretar oss, i hver tanke vi tenker, og i hvert ord vi skriver. Men det kommer ikke barn til gode at vi krenker foreldrene. Jeg ser familien som en enhet, en kontekst, en sammenheng, en hverdag – hvor de voksne og barna er så tett knyttet til hverandre, at vi ved å krenke den ene, også krenker den andre. Det er derfor i min forforståelse helt sentralt at innfallporten til endring av barns omsorgssituasjon er via foreldre, og det er i å få til et tett, forpliktende og åpent samarbeid med foreldre at nøkkelen til endring finnes.

Så gjenstår det å takke mine støttespillere som på ulike måter har bidratt til at dette kan leveres innen fristen. Først Professor Graham Clifford ved NTNU, som har gitt meg tilgang til et rikt og spennende datamateriale, og for å dele sine refleksjoner over mine spørsmål og tanker innledningsvis i studien. Dernest min veileder, Professor Tor-Johan Ekeland for gode innspill, kritiske synspunkt, korrektur og språkvask underveis. Jeg har fått en stor respekt for deg som mentor, og har lært mye av dine refleksjoner om det vi oppfatter som gitt. Dette har gitt meg nye utfordringer og brakt meg videre.

Jeg vil også få takke avdelingsleder ved Senter for foreldre og barn i Molde, Kristel Reset-Kalland, min stedfortreder og parhest til daglig. Uten din velvilje til å ta roret de siste to månedene før innlevering, hadde ikke prosjektet blitt ferdig. Sist men ikke minst vil jeg takke Jan Morten for å gi meg tid og rom, for nitidig korrekturlesing og for å legge forsiktig press på meg når ”ting har gått litt i stå”. Takk også til øvrig familie som har latt meg få være litt i min egen verden en tid, selv om vi har planlagt og gjennomført et bryllup, og planlegger konfirmasjon i skriveperioden. Jeg lover å ta det igjen.

Elnesvågen – april 2012.

Jorun Nordhaug Dale

”Indre verdier betyr at man bor i et ganske stygt hus, og synes det er helt ok.”

Ragnhild, 9 år

Fra: *”Krokodiller snakker ikke norsk”* (Lindell 2006)s.35.

Sammendrag

En overvekt av barnevernets klienter tilhører overlappende marginaliserte grupper. Erfaringsbasert kunnskap hos foreldre utfordrer både prinsipper, diskurser og hjelperes holdninger til familier på ”marginen”. Utvalget er strategisk optimalisert ved 10 informanter hvorav alle er enslige mødre av totalt 80 livsløpsintervju innhentet i forbindelse med fase II av studien; ”Det Nye Barnvernet (se; www.nordlandsforsk.no). Analysen er en bricolage, bestående av tverrsnitt og kategoribaserte teknikker i første del, og symbolsk interaksjonisme som konkret verktøy i en teoristyrte analyse i andre del. Studien belyser hvordan offerforståelse gir mening og verdighet. Videre hvordan marginalisering fremtvinger handlinger, og hvordan konsekvenser av disse handlingene blir utgangspunkt for nye problemer. For de andre kommer det frem erfaringer som viser hvordan krenkelser foregår, hvordan makt forstås og hvilken betydning det har, og hvilken betydning opplevelsen av makt og krenkelser får for samarbeidet med barneverntjenesten. For det tredje belyses hvordan strukturelle og organisatoriske forhold ved barneverntjenesten oppleves og forstås, og for det fjerde belyses hvilke konsekvenser man kan se i lys av å ha begrensninger i å bruke språket.

Mødrenes interaksjon med barnverntjenesten beskrives som fire ulike handlingsstrategier; *samarbeidende*, *defensivt aksepterende*, *defensivt protesterende* og *offensivt kjempende* med ulik vekt på handling og motstand. Strategiene forstås på bakgrunn av hvordan de definerte situasjonen, hvordan deres selvforståelse var, og deres erfaringsbakgrunn. Studien argumenterer for at tiltaksutforming må gjøres med vekt på barnets behov, men foreldre er de viktigste aktørene. Vi trenger å få foreldres livsverdendiskurs inn i barnevernfaget, og inn i barnevernet diskurser.

Summary

A majority of child welfare clients belong to overlapping marginalized groups. Experience-based knowledge among parents challenges principles, discourses and social workers attitudes to families on the "edge". The selection is strategically optimized to 10 informants of single mothers out of a total of 80 life interviews collected in phase II of the study, "Det Nye Barnevernet" (see, www.nordlandsforsk.no). The analysis is a bricolage, consisting of cross section and category-based techniques in the first part, and Symbolic Interactionism as a specific tool in a theory driven analysis in the second part. The study shows how "to be a victim", gives meaning and dignity. Furthermore, how the marginalization enforce actions, and how the consequences of these actions are the basis for new difficulties. For the second it shows experiences of how the offense takes place, how power is understood and the impact it has and what impact the experience of power and violations are for cooperating with child welfare services. The study illustrates how the structural and organizational aspects of child welfare services are perceived and understood. It also looks at the consequences that can be seen of having limitations in using the language. Mothers' interactions with the child welfare service are described as four different action strategies; cooperative, defensive accepting, defensive protesting and offensively fighting. Classifications are based on action and resistance. The strategies are understood on the basis of how they defined the situation, how their self-understanding was, and their experience. The study argues that designing assistances to families must be made with emphasis on the child's needs, but parents are the main actors. We need to get parents' life-world discourse into the field of child welfare, and into their main discourses.

Innhold

1. Introduksjon	1
1.1 Prosjektets bakgrunn og hensikt	1
1.2 Grunnlagsmateriale for denne studien	2
Hvem er så disse familiene:	4
1.3 Problemstilling	4
Forskningsspørsmål:	5
1.4 Studiens bakgrunn:	7
Politiske rammer:	7
Samfunnsdebatten	8
1.5 Et utvalg av empiri som belyser tema for studien	8
Barnevernets klienter:	8
Risiko og marginalisering.	10
Marginalisering, barnevern og psykisk helse:.....	11
Opplevelse av hjelp og hjelpere:	13
1.6 Teori, diskurs og prinsipper	17
”Det biologiske prinsipp”, og ”hensynet til barnets beste”	17
Viktige diskurser i barnevernet	18
Diskursen om middelklassefamilien som ideal og verdigrunnlag	18
Medisinsk-sosiale, sosial-juridiske og sosiokulturelle perspektiv på barns hverdag..	20
Psykologi og barnevernfeltet.....	21
Symbolsk interaksjonisme	22
Sosial kapital	25
Attribusjonsteori.....	27
Makt og maktteorier	27
2. Metode	30
2.1 Metodedel-DNBV; hvordan studien er bygd opp og dens bakgrunn og hensikt	30
2.2 Utvalg:	31
Videre kommentarer til utvalget:	32
Metodiske begrensninger i materialet:	33
Metodiske begrensninger i bruk av sekundærdata.	33
Fordelene ved å bruke sekundærdata.	34
2.3 Analyse.....	34
2.4 Etske vurderinger.	36
3. Resultater og funn	38
3.1 Erfaring og fortolkning av å være enslig mor i barnevernet:	38
Å være et offer	38
Å være marginalisert og mamma	40
Å ta ansvar for far	41
Å velge mellom pest eller kolera	42
Det fordekte og uuttalte.....	45
3.2 Erfaringer knyttet til barnevernets involvering i eget liv	46
Å bli krenket.....	46
Å føle avmakt.....	50
3.3 Barnevernets todelte mandat – uklar grense mellom makt og hjelp	50
Bekymring som beskyldning	51
Møter – en krevende samarbeidsarena.	53
3.4 Å mestre språket:.....	54
3.5 Forståelsen av handling og motstand	56

Samarbeidende mødre:.....	56
Defensivt aksepterende mødre	59
Defensivt protesterende mødre	60
Offensivt-kjempende mødre:	62
3.6 Oppsummering av funn.....	64
4. Diskusjon.....	66
4.1 Metodekritikk.....	66
4.2 Hvordan besvarer analysen problemstillingen?	66
Hvordan besvarer analysen forskningsspørsmålene:	67
4.3 Livsverdendiskursen – å være enslig mor i barnevernet.....	68
Offerforståelse og marginalisering.....	68
Krenkelser, makt og avmakt	72
4.4 Drøfting av handlingsstrategier i møte med barnevernet.....	74
5. Konklusjon med implikasjoner for praksis og behov for videre forskning.....	77
5.1 Styrker og svakheter ved studien:	77
5.2 Behov for videre forskning:	78
Litteratur	80
Appendiks.....	84
Vedlegg 1 Ramme for intervju med foreldre - DNBV -Fase II.....	84
Vedlegg 2 Survey- foreldre- DNBV - Fase I.....	86
Vedlegg 3 Survey -barneverntjenesten - DNBV- Fase I.....	96
Vedlegg 4 Oversikt over utvalget for studien.....	99

1. Introduksjon

1.1 Prosjektets bakgrunn og hensikt

Jeg har arbeidet som leder for en foreldre/barn enhet i Bufetat (heretter Barne- og familietaten) i snart 15 år. I dag er betegnelsen senter for foreldre og barn brukt i lov og forskrift for slike enheter. Våre kjerneoppgaver er å bidra til at foreldre med barn fra 0-6 år får styrket sin foreldrekompetanse, samt å hjelpe henvisende barneverntjeneste i å få kartlagt barnas omsorgssituasjon så systematisk og grundig som mulig. Jeg har ofte undret meg på hva som skaper vellykket samarbeid eller ”de sanne øyeblikk”, der hjelper møter klient i full forståelse og enighet om hva som er sant og viktig. Slike opplevelser gir håp og ny giv til det felles prosjektet som omhandler å gjøre klientene til gode nok foreldre. I dette felles prosjektet oppstår nye muligheter, og står i skarp kontrast til de klientrelasjoner der en ikke greier å skape slike konsensususer. Noen ganger tror vi på mulighetene til å lykkes, andre ganger spår vi i forkant at vi mest sannsynlig ikke kommer til å lykkes. Slike spådommer er basert på det vi vet om summen av problemer den enkelte familie har med seg, og svært ofte slår spådommene til. Vi lykkes ikke å skape det felles prosjektet sammen med foreldrene innenfor den tiden barnet har tid til å vente på ”god nok omsorg”. Med barnets beste og våre observerte og analyserte mangler i foreldrefungeringen som vurderingsgrunnlag, avslutter vi vårt forhold til familien, og melder vår bekymring til barneverntjenesten.

I et fagfelt preget av et todelt mandat, hvor man både skal hjelpe og har makt til å beslutte, skal det utøves faglig skjønn. Barnevernet i kommunene har et mer omfattende mandat enn Bufetat. De skal avdekke, vurdere, beslutte, gjennomføre og følge opp – ofte over lang tid. De går inn i sakene som balansekunstnere mellom tro og tvil. Beslutninger baseres på skjønn. Det finnes ingen måleinstrumenter som kan gi et svar. Opplysningene vurderingene skal bygge på kommer frem i møtet mellom den som skal vurderes og den som vurderer. Barnevernarbeid stiller derfor særdeles store krav til at ansatte må kunne reflektere over egen rolle og eget ståsted, og at de evner å skape relasjon av en viss kvalitet til familien de skal møte. Klientene er de viktigste samarbeidspartnere, og slik sett de viktigste kritikerne. Synspunktene fra foreldre vi møter i praksis blir til daglig ikke etterspurt og tolket på en måte som gjør den synlig. Brukermedvirkning er både et ideal og et pålegg i feltet, men har vi egnede fora for å la klientene komme til orde?

I dette masterprosjektet håper jeg å kunne bringe inn i faget en forståelse av hvordan enslige mødre i en belastet livssituasjon opplever å være barnevernklinter – og hvordan de opplever, definerer og reagerer på handlingene til ansatte i barnevernet. Dette er mødre som folk flest tar avstand fra som avvikende. De strever med å ta seg av sine barn, de har barn som vi oppfatter som avvikende, og de lever livet sitt på randen av de som er allment akseptert. Hensikten er også å forsøke å forstå hvordan marginaliseringsfaktorer knyttet til sosial status gjør seg gjeldende som vilkår for å ta valg og fatte beslutninger for disse mødrene. Jeg håper å kunne gi et bidrag til å utvide vår forståelse av hva som er viktig for å gi bedre hjelp basert på enslige mødre i en marginalisert livssituasjon sine stemmer.

1.2 Grunnlagsmateriale for denne studien

Jeg har tatt utgangspunkt i Studien ”det nye barnevernet” (heretter DNBV), som er første større studie i Norge som i et representativt utvalg har tatt for seg hvordan brukerne opplever hjelpen de har fått (Fauske et al. 2009). Studiens hensikt, organisering og metode blir redegjort for i metodekapittelet. Resultatene fra første del av DNBV er oppsiktsvekkende i forhold til at det tegnes et bilde av barnevernet som en familieorientert tjeneste med hovedvekt på forebyggende tiltak. Bare et mindretall av familiene er preget av akutt risiko for barna, omsorgssvikt eller atferdsvansker hos barna. Et flertall av familiene får hjelp i form av praktisk bistand, økonomiske tiltak, avlastning eller andre støttetiltak. Funnene tegner også et klart bilde av at barnevernets familier befinner seg innenfor marginaliserte grupper i samfunnet (Fauske et al. 2009; Lichtwarck og Clifford 2010).

Funn fra studien reiser en rekke spørsmål, blant annet om hvorvidt barnevernet makter å generere gode nok tiltak til å stabilisere de mest utsatte familiene, eller om tiltakene som settes inn rettet mot familiefungering er for begrenset. Et annet spørsmål er om kvalitet og treffsikkerhet på disse tiltakene er god nok. Videre gir den grunn til å stille spørsmål om økningen i meldinger til barnevernet av familier fra marginaliserte grupper har sammenheng med innskrenking eller endrede vilkår i andre deler av hjelpeapparatet.

Det blir i videre undersøkelser viktig å etterspørre i et bredere perspektiv hvordan livet som klient i barnevernet arter seg for et strategisk optimalisert utvalg, der barna vil være utsatt for flere risikofaktorer samtidig knyttet til forhold ved foreldrenes livssituasjon. I barnevernets involvering i en familie ligger en implisitt, men ofte ikke uttalt trussel.

Dersom foreldre ikke lykkes i å samarbeide med barnevernet, og forholdene i hjemmet ikke bedres, kan barnevernet med loven i hånd skille barnet fra foreldrene. Vi kan derfor ikke betrakte brukerperspektivet i barnevernfamilier uten å se nærmere på maktbegrepet. I denne sammenhengen velger jeg å se på makt som et fenomen som alltid er en del av relasjonen mellom mennesker, og særskilt i hjelper-klient relasjonen (Skau 2003). Makt i seg selv et nøytralt begrep, men har sterke negative undertoner. Maktbruk kan få svært negative resultater når den ikke utøves med kløkt og omhu.

Det å være marginalisert betyr at man er avhengig av mange instanser for å løse sine problemer. Dette betyr igjen at man må kunne eksistere i en logistikk av ulike hjelpeinstanser og ulike hjelpere som slett ikke alltid har samme mål. Når barnevernet etterlyser resultater av den hjelpen de har gitt, stiller de samtidig store krav til foreldre om å ha maktet å ha innsikt i, forstå sammenhengen mellom og koordinere alle hjelpeinstansene i eget liv. Ikke minst stiller de krav om at foreldre i tillegg skal ha greid å gjøre endringer i egen foreldrefungering som får innvirkning på barnets omsorgssituasjon.

Flere studier har avdekket at barnevernets klienter er en sårbar gruppe med en problemkompleksitet som stiller store krav til kunnskap og kompetanse hos de som skal bistå dem. Det trengs kunnskapsutvikling om både risikofaktorer og levekår, og hvordan disse virker sammen. I tillegg trengs det kompetanse i hvordan man systematisk kan avdekke omsorgssvikt, og hvordan man kan hjelpe disse barna og deres familier. Ikke minst er det viktig å se utenfor landets grenser på gode tiltak med dokumentert effekt og hva som kjennetegner disse (NOU 2009:8). I Norge regner man med at 450 000 barn av en barnepopulasjon på 1,1 millioner barn under 18 år, lever med foreldre som har en diagnostiserbar psykisk lidelse eller et rusproblem (Folkehelseinstituttet 2011). Selvfølgelig er det ikke slik at alle disse barna lider overlast i den grad at de tar skade av det på sikt. Risikoestimer beregner at 25 % av psykiske lidelser blant ungdom og 10 % av tidlig død blant barn henger sammen med foreldrenes psykiske lidelse. På befolkningsnivå har opp mot 11 % av psykiske lidelser hos barn med barneverntiltak sin årsak i at foreldre misbruker alkohol. I tall er dette ikke ubetydelige størrelser i en velferdsstat (ibid).

Hvem er så disse familiene:

De siste årene har man påvist sammenhenger mellom ulike former for omsorgssvikt i oppveksten og senere psykiske lidelser. Langtidsundersøkelser indikerer sammenheng mellom usikker tilknytning i barndommen og personlighetsforstyrrelser hos ungdom og voksne (Klette 2007). DNBV har vist at rundt 3 av 4 familier i surveyen hører inn under de to laveste klassene i ESeC's yrkesklassifiseringsskala.¹ 51 % av barn i studien bor hos en av foreldrene, oftest mor (43 %), 22 % bor utenfor foreldrehjemmet. Foreldrene har jevnt over lavt utdanningsnivå og er avhengig av offentlig inntektsstøtte i en eller annen form. 40 % angir å ikke være tilfreds med sin økonomiske situasjon. Foreldre angir samlet sett i undersøkelsen at barnas fungering blir dårligere på flere områder med økende alder. Her er det kjønnsforskjeller som en også kan finne igjen i andre studier, med hovedvekt på eksternaliserende problemer hos gutter, og internaliserende problemer hos jenter med en noe senere symptomutvikling enn hos guttene. Her må det tas med at materialet er underrepresentert i forhold til barn med tiltak utenfor hjemmet, og hos en stor del av disse finner en de alvorligste psykiske lidelsene/tilstandene (Fauske et al. 2009; Gustavsen 2010)

1.3 Problemstilling

Problemstillingen i denne studien handler om å forstå hvordan klientene oppfatter og definerer sin livssituasjon, hvordan de opplever å være prisgitt velferdssamfunnets støtteordninger, hvordan de opplever sine hjelpere, og hva de ideelt sett ønsker seg av hjelpeapparatet. Målsettingen er å formidle den erfaringsbaserte kunnskapen mødrene sitter inne med i håp om å gi et bidrag til å utfordre både prinsipper, diskurser og ikke minst hjelperes holdninger til familier på "marginen". Her bygger min forforståelse på erfaring fra arbeidet med familier i målgruppen gjennom mange år. Det er helt sentralt at foreldre faktisk forstår at deres valg av handling i alle små og store hverdagssituasjoner også har implikasjoner for barna. Mine spørsmål til materialet har til hensikt å finne beskrivelser som viser denne innsikten, eller mangel på slik innsikt. Når vi så får vite noe om dette, blir utfordringen å finne faktorer som fremmer samarbeidsrelasjoner på en slik måte at et "felles prosjekt" blir mulig. Men like viktig er blir det å identifisere de hindringer som står i veien for samarbeid.

¹ ESeC er en internasjonalt utviklet klassifisering av sosioøkonomisk status som bygger på Erikson-Goldthorpe-Portocarero Schema (EPG), som er et av de mest innflytelsesrike klasseanalytiske inndelinger som benyttes i Europeisk samfunnsforskning.

Problemstilling:

Hvordan forstår enslige mødre i barnevernet sin livssituasjon, og hvilken betydning har den for samarbeidet med barnevernet?

Jeg retter i denne studien fokus på enslige mødre i vanskelige livssituasjoner, og hvordan de opplever samarbeidet med barnevernet. Et sentralt tema er hvordan marginalisering i seg selv påvirker foreldrefungering, sett i lys av de forventninger og krav omgivelsene har til foreldre. Med begrepet barnevernet menes her den kommunale barneverntjenesten.

Forskningsspørsmål:

Hvorfor har livet blitt slik det har blitt?

Hvordan opplever mødrene å bli møtt av barnevernet?

Hvordan opplever mødrene samarbeidet med barnevernet?

Hva ønsker mødrene seg av barnevernet?

Hva forteller mødrene om maktfaktorer mellom klient og hjelper?

En sentral hypotese basert på empirien som blir presentert her, er at marginalisering i seg selv begrenser valgmuligheter i så stor grad at dette i seg selv er en stor hindring i samarbeidet. Jeg er også opptatt av hvordan barnevernets oppdrag og mandat blir oppfattet og forstått, og hvilken betydning dette har for mødrenes samarbeid med barnevernet. En foreløpig hypotese er at de fora vi har laget for brukermedvirkning i egen sak, tilrettelegges ikke optimalt med tanke på å representere seg selv i møte med hjelperne.

Det finnes en rekke nyere studier som har interessert seg for ulike sider ved det å være brukere av barneverntjenester i Norge. To av de viktigste er foruten DNBV, 2 doktoravhandlinger; "Klasseblikk på barnevern i vekst" av Bente Heggem Kojan (2011) og "Å forstå en familie" av Jorunn Vindegg (2011). I tillegg kan nevnes en undersøkelse av norske og danske klienters erfaringer med barnevernundersøkelsen (Kildedal 2011), hvor flere forskere har bidratt med ulike innfallvinkler. De to sistnevnte er kvalitative studier som i tillegg til klienters bidrag også utdyper forståelsen med informanter fra barneverntjenesten. Jeg har ikke greid å finne studier av nyere dato som har samme innfallvinkel som mitt masterprosjekt hvor forståelsen av hvordan marginalisering påvirker viktige valg, og hvilke konsekvenser det har for relasjonen med barneverntjenesten. Begrepet Sosial kapital belyses i en studie av barn og unge (Backe-Hansen 2010) effekten

av vedvarende lav inntekt en annen. (Mohus et al. 2010). Disse studiene er viktige bidrag i kunnskapsbildet, men har litt andre innfallvinkler enn mitt prosjekt. Jeg vil tro at mitt prosjekt kan være et tilfang til de jeg har nevnt her.

Jeg har i innledningen til denne studien ikke vært opptatt av å definere barnevernets klienter som marginalisert ut fra levekårsmålinger eller indekser for økonomisk marginalisering. Jeg er mer opptatt av marginalisering forstått som det å leve livet på randen av det akseptable, på grensen av det ”normale”, eller kanskje også i en livssituasjon som ekskluderer en fra fellesskapet. Marginalisering i så henseende begrenser barns utviklingsmuligheter, og innebærer sosial eksklusjon fra en rekke samfunnsarenaer som andre barn er en naturlig del av. Foreldrenes møte med et hjelpeapparat som ikke har den nødvendige bevissthet, nysgjerrighet og kunnskap om hvordan hverdagen deres egentlig er, opplever ofte nedverdiggende holdninger og krenkende utsagn. Våre forventninger har rot i vårt normative begrepsapparat. Vi står derfor i fare for å krenke, såre eller forsterke følelsen av å ikke mestre hverdagen, om vi ikke er bevisst våre egne holdninger. Dårlige levevilkår handler ikke om bevisste valg, der de har hatt mulighet til å vurdere de ulike alternativene opp mot hverandre som like størrelser, og fritt kunnet velge et og velge bort et annet. Marginalisering handler om å bli vurdert opp mot noe. Dette ”noe” er mer eller mindre uttalt eller definerbart, men handler helt klart om verdier som kan betegnes som middelklasseverdier (Bø og Olsen 2008).

Som hjelpere er vi prisgitt både våre kunnskaper, våre ideologier, vårt eget sett av normer og verdier og de diskurser og rammebetingelser for det arbeidet vi skal utøve. Virkeligheter som ligger langt fra det vi selv kan akseptere treffer våre sanser som en ubehagelig lukt, som kaos, håpløshet og moralsk forfall, gjør noe med oss fordi vi er mennesker. I møter som utfordrer vårt eget normative begrepsapparat, skal vi bidra i andres liv. Kanskje står våre normative forventninger i veien for oss som blinde flekker, og hindrer oss i å lykkes i å hjelpe? Empirien som blir presentert senere i oppgaven viser at hjelpernes holdninger i møte med disse foreldrene svært ofte oppleves som en devaluering som skaper fortvilelse, aggresjon, håpløshet, angst og mistillit til hjelpeapparatet. Disse studiene har vekket min nysgjerrighet på hvilke holdninger og hvilken forståelse vi som hjelpere bør tilstrebe for å kunne gi hjelp som faktisk utgjør en forskjell.

1.4 Studiens bakgrunn:

Politiske rammer:

FN's konvensjon om barns rettigheter er et viktig internasjonalt styringsdokument. Dette er blant annet henvist til i regjeringens satsing på tiltak for barn og unge for 2010, hvor innsats mot barnefattigdom er beskrevet, og et av de sentrale elementene er å utjevne forskjeller ved å styrke arbeidstilknytningen blant foreldre (Barne, likestillings- og inkluderingsdep, 2010).

Barnevernpanelet, et sammensatt utvalg av fagfolk og brukere nedsatt av barne og familiedepartementet kom, med sin innstilling i 2011. I denne stilles det blant annet spørsmål om barnevernets bemanning, organisering og kompetanse, om samarbeid med andre og om barns rettsikkerhet er på ønsket nivå. (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 2011).

Barne og likestillingsdepartementet har satt i gang den største satsingen på kommunalt barnevern på 20 år. I fjor ble det bevilget 240 millioner til 400 nye stillinger og kompetansehevende tiltak i barnevernet. I 2012 videreføres satsingen og trappes opp med ytterligere 50 millioner kroner som skal gå til 70 nye stillinger. Midlene skal gå til å styrke de minste og mest sårbare tjenestene og til å styrke kompetansen generelt i barnevernet. (Audun Lysbakken – www.regjeringen.no).

Raundalenuutvalget leverte i februar i år sin innstilling som har sett på anvendelse og status til "det biologisk prinsipp" i barnevernet, samt på hvordan "hensynet til barnets beste" forvaltes. Utvalget anbefaler et nytt prinsipp; "*prinsippet for utviklingsfremmende tilknytning*". Dette prinsippet henviser til en bred kunnskapsstatus om kvalitetsmessig god psykologisk tilknytning som mer betydningsfullt for barns utvikling, enn det å få ha kontakt med biologisk opphav. Videre anbefaler utvalget at terskelen for omsorgsovertakelse vurderes i forhold til disse tre faktorene:

"a. om tilknytnings- og relasjonskvaliteten mellom omsorgspersonene og barnet er utviklingsstøttende eller ikke

b. alvorlighetsgraden og stabilitet av omsorgssvikt (forsømmelser, manglende behandling eller opplæring, mishandling eller overgrep)

c. om omsorgspersonenes egenskaper (psykisk utviklingshemming, psykiske sykdom, rus) er av varig eller forbigående karakter"

(Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 2012).

Dette og flere andre NOU-er og stortingsmeldinger viser at barn, omsorg, foreldreskap og dermed også barnevern er dagsaktuelle tema. Bredden er stor, og den politiske viljen til å ta barn på alvor synes åpenbar.

Samfunnsdebatten

Barnefattigdom er og har vært aktuelt spesielt som opposisjonspolitikk. Selv om levekårene i Norge i dag er betydelig bedre enn det var bare for få tiår siden, er virkningene av fattigdom de samme, og den politiske uenigheten om hva som bidrar til bedring stor. Inkludering er også et stort og aktuelt tema, og omfatter områder som skole, barnehage, fritidsarenaer og arbeidslivet. Stigmatiserte grupper som innvandrere, funksjonshemmede og folk med ulike livsbelastninger som gjør dem mindre i stand til å delta enn normalbefolkningen er målgrupper for inkluderingstiltak. Hvordan det skal skje er løpende aktualisert i politiske debatter. Helt nye debatter forventes basert på barnevernpanelets ferske rapport om tiltaksutforming og brukerperspektivet i barnevernet, samt Raundalenuutvalgets innstilling om det biologiske prinsipp (Barne- 2012). Holdt opp mot nyere forskning om konsekvenser av dårlig tilknytning og omsorgssvikt utfordrer disse eksisterende faglige og juridiske diskurser, og vil bli nærmere presentert under temaet diskurser i barnevernet.

1.5 Et utvalg av empiri som belyser tema for studien

Barnevernets klienter:

Studien; ”Det nye barnevernet” viser at 43 % av barna i alderen 0-17 år som har kontakt med barnevernet bor sammen med mor. Av alle barn mellom 0-17 år i Norge er det totalt 14,6 % som bor sammen med mor. Over 60 % av de enslige mødrene i studien oppgir å ha økonomiske problemer (Lichtwarck og Clifford 2010). Øvrige problemer barna har er relatert til psykisk helse, skoleprestasjoner, atferdsproblemer og øvrige helseproblemer. Over 60 % av familiene beskrives som en marginalisert gruppe, eller snarere flere overlappende marginaliserte grupper som kjennetegnes av lav inntekt, avhengig av offentlig inntektstøtte, arbeidsledighet, lav utdanning, innvandrere, enslige mødre, problemer knyttet til fysisk eller psykisk helse, med overvekt av rusproblemer (ibid). Studien har også vist at rundt 3 av 4 familier i utvalget har svak eller ingen tilknytning til arbeidslivet. Foreldre angir at barnas fungering blir dårligere på flere områder med økende alder. (Fauske et. al 2009).

Sten Erik Clausen og Lars B. Kristoffersen viser til at store velferdsproblemer kombinert med omsorgssvikt er situasjonen for de fleste av barnevernsbarna, og dette er antatt å være årsaken til dårlige prognoser hos disse barna (Clausen og Kristoffersen 2008). Studien gir samtidig et nyansert bilde av hvordan det går med barnevernsbarna. De områdene i livet til barna man har samlet data om, er fullført utdanning, brutto inntekt, bruk av sosialhjelp og arbeidsledighet. På alle disse områdene finner forskerne et vesentlig dårligere utgangspunkt enn i sammenligningsutvalget. De viktigste årsaksvariablene er at de har et vanskelig utgangspunkt, hvor ulike former for omsorgssvikt og mishandlings sees kombinert med dårlige levekår (ibid).

Å vokse opp i problembelastede familier skaper tidlige vansker. En dansk studie om sosial arv viser at barn i familier som har kontakt med det sosiale hjelpeapparatet ved allerede treårsalder har klare tendenser til å ha flere konflikter med jevnaldrende, flere oppmerksomhetsrelaterte problemer og færre emosjonelle og psykologiske ressurser enn barn i familier som ikke er i kontakt med hjelpeapparatet. Man fant også at foreldrene til disse barna hadde mindre emosjonelle og psykologiske ressurser, dårlig økonomi og lavere utdanning enn andre foreldre i studien (Christensen 2001). Mødrene i disse familiene oppgir å streve med oppdragelse og grensesetting allerede ved 3 års-alder (ibid).

Registerdata viser at 40,5 % av alle norske barn har foreldre som har en psykisk lidelse eller som misbruker alkohol. For de psykiske lidelsene som fører til de mest alvorlige funksjonsnedsettelsene er tallet 12,2 %, og tilsvarende for de som har foreldre som misbruker alkohol 2,7 %. Disse barna har en forhøyet risiko for en rekke negative utfall, hvor både genetiske og miljømessige faktorer spiller inn. Tilskrivbar risiko i befolkningen er og også sett på i denne studien, og de undersøkte variablene er psykiske lidelser hos barna, vold, seksuelle overgrep, tidlig død, volds-kriminalitet og barneverntiltak. Årsakssammenhenger er ikke fullstendig kartlagt, så det kan ikke uten videre trekkes den konklusjon at psykiske lidelser og alkoholmisbruk hos foreldre er årsak til deres barns problemer, men synliggjør omfanget og risiko for problemutvikling (Torvik og Rognmo 2011).

Risiko og marginalisering.

Empirisk analyse av registerdata av barns levekår viser at mange risikofaktorer i oppveksten gir en effekt som er mer enn summen av faktorene når de opptrer hver for seg. Skolen er marginaliseringsgenerator i det norske samfunnet, og det er klare sammenhenger mellom foreldres inntektsnivå, utdanningsnivå og tilknytning til arbeidslivet, og hvordan barna klarer seg på skolen. Barn som klarer seg dårlig på skolen viderefører lavt utdanningsnivå, lavt inntektsnivå og svak tilknytning til arbeidslivet i neste generasjon (Frønes og Strømme 2010). Begrepet velferdsbarnevern er lansert i feltet for å synliggjøre barnevernets virksomhet som tar sikte på å bedre barns levekår (Fauske et al. 2009; Kojan 2011). Barnevernets klientgrupper er overrepresentert av lavere sosioøkonomiske klasser, og analyser viser at det er høyere forekomst av klientifisering i de laveste klassene, at beslutninger med moralske dimensjoner forekommer oftere i forhold til de laveste klassene. I tillegg kommer barnevernet i en sterkere maktposisjon overfor de laveste klassene på grunn av den materielt avhengige situasjonen disse er i (Kojan 2011).

Familiesituasjon og sosioøkonomisk status har klare sammenhenger med hvordan de unge mestrer livet sitt, og i hvor stor grad de er marginalisert. Selv om de som marginaliseres er et mindretall, sammenfaller beskrivelsene med tanke på ungdommenes bakgrunn (Heggen og Øia 2005). Dette bekreftes i en kunnskapsoversikt over tidlig innsats og tiltak mot frafall i videregående opplæring, som finner klare sammenhenger mellom familiens sosioøkonomiske forhold, lavt utdannede foreldre, dårlige grunnkunnskaper tidlig i barneskolen og svakt karaktergrunnlag ved avslutning av ungdomsskolen (Wollscheid 2010).

Øyvind Kvello er opptatt av at risiko og beskyttelsesfaktorer må sees i sammenheng, når barns omsorg skal vurderes. Han har også tilført feltet nye, systematiske karteleggingsverktøy som skal gjøre barnevernundersøkelsen mer grundig, systematisk og optimal enn i dag. Imidlertid hevder han at kunnskapsutviklingen innen risiko og beskyttelsesfaktorer har gått sakte de siste årene, og at de modellene som er utviklet er på et tidlig utviklingsstadium. Kvello utfordrer på denne måten skjønnsutøvelsen i barnevernet, ved at undersøkelsen blir mer teknisk og gjennomarbeidet. Han tar også til orde for å kartlegge bredt, og inkludere spørsmål omkring hvilke materielle og økonomiske ressurser familien har til rådighet, og ikke minst områder som faller inn under begrepet humankapital og sosial kapital (Kvello 2010).

Marginalisering, barnevern og psykisk helse:

Foreldres sosialhjelpsmottak har en sterk og selvstendig effekt på eget sosialhjelpsmottak, og sammenhengen mellom lav lønn og lav utdanning og svak tilknytning til arbeidsmarkedet synes å ha sammenheng med hvordan foreldre investerer i barnas utdanning. Fafo-rapport nr 14/2008 peker på 4 mulige forklaringsmodeller: foreldres sosialhjelpsmottak påvirker barnas holdninger til selv å motta sosialhjelp, barna har detaljert kunnskap om hvordan systemet virker, svak tilknytning til arbeidslivet påvirker barnas holdninger og muligheter til selv å se for seg en fremtid som arbeidstaker og til slutt en hypotese om at foreldre som lever i en økonomisk deprivert situasjon leder til at man i mindre grad investerer human kapital i sine barn (Lorentzen og Nielsen 2008).

NOVA-rapport nr. 16/10 lanserer begrepet ”verdighetsuttrykk” om de handlingene og strategiene som viser seg både når barn prøver å gjøre om på opplevelser av ulikhet, og de tilpasninger, motreaksjoner og motstand foreldre gjør for å prøve å utligne ulikheten. Resultatene peker mot at livssituasjonen i seg selv over tid generer store psykiske belastninger for både barn og foreldre, samt at holdninger fra hjelpeapparatet kan utgjøre en ekstra belastning (Mohus et al. 2010).

En studie om sammenhengen mellom materielle levekår, sosial integrasjon og psykisk helse i familier med enslige mødre med store psykososiale belastninger, viser til at disse mødrene lever i en konstant angst for å ikke strekke til. De fant også høyere tendens til depressive reaksjoner enn befolkningen ellers, samt lite støtte i eget nettverk. Dette påvirker barnas selvforståelse, barnas mestringsstrategier og opplevelse av anerkjennelse og støtte. Belastningene disse familiene lever med i det daglige er mangfoldige og komplekse og gir grunn til bekymring for barnas utviklingsbetingelser (Aamodt, Aamodt og Jørgensen 2002).

Barneverntiltak er rettet mot familier som befinner seg nederst på samfunnsstigen. Hvorfor barnevernets arbeidsområde ikke i større grad blir betraktet som fattigdomsproblematikk er et viktig spørsmål. Barneverntjenestens utredninger dreier seg imidlertid ofte om faktorer knyttet til en utviklingspsykologisk forståelsesmodell, og i liten grad om hvordan familiens dagligliv virkelig er (Andenæs 2004; Backe-Hansen 2004; Vindegg 2011; Midjo 2010; Marthinsen 2003). Kjell Underlid oppsummerer sammenheng mellom fattigdom og psykisk helse i fire essenser: Opplevd utrygghet, svekket autonomi, sosial devaluering og

truet selvbylde og selvaktelse. Han påpeker at fattigdom må forstås kontekstuel, med hovedvekt på det sosiale aspektet, og hvilke stigmatiserende effekter fattigdom har (Underlid 2008). De siste årene er kunnskapstilfang omkring metodisk utredning av tilknytnings og utviklingsforstyrrelser hos barn i sterk vekst internasjonalt. Barnevernets småbarn er blitt interessante for et prestisjetungt fagmiljø, blant annet fordi det er hos disse barna vi raskest ser diagnostiserbare forstyrrelser. Vi trenger derfor en motvekt som ivaretar og utvikler kunnskap om marginalisering og levekår som premisser for barns oppvekst, ellers kan vi stå i fare for å diagnostisere sosiale problemer som en dysfunksjon hos foreldre. Barnevernfeltet trenger kunnskapsbidrag utviklet på feltets egne premisser, som ikke henter forståelsesrammen fra andre disipliner.

Sosial kapital

Begrepet sosial kapital er anvendt i en rekke viktige studier om barn, unge og familier av nyere dato. Selve begrepet og dets opprinnelse kommer jeg tilbake til i teorikapittelet. Jeg vil her først og fremst trekke frem Nova sitt bidrag fra 2010 om sosial kapital og andre kapitalformer hos barn og unge i Norge (Backe-Hansen 2010). Denne inneholder en kunnskapsstatus over relevant nasjonal og internasjonal forskning med vekt på generasjoner, skole, kriminalitet og lokalsamfunn, samt en drøfting av aktuell litteratur om tema. Her hevdes det blant annet at forskning på temaet ofte dreier seg om foreldres innvirkning på barna, og i mindre grad barn og unge som aktører i eget liv. Den tar også inn perspektivet omkring aleneforeldrefamilier og deres problemer med å utvikle sosial kapital, og hevder at økonomiske vansker synes å være den største hindringen for både foreldre og barn. Samtidig sier de at skilsmisse/samlivsbrudd i seg selv reduserer den sosiale kapitalen, i størst grad for fedre, men også for mødre. Videre fremheves betydningen av deltakelse i funksjonelle nettverk i tilknytning til lokalmiljø for å konstituere sosial kapital. De har også sett på besteforeldre sitt bidrag i å øke sosial kapital hos barn og unge, og finner belegg for at besteforeldre har viktige bidrag, og at barn også kan øke besteforeldrenes sosiale kapital. (ibid). En kunnskapsstatus fra Norges forskningsråd fra 2005 oppsummerer at det betydelig ulikhet i fordeling av sosial kapital i Norge. Den viser også til at det har betydning hvem man tilbringer tid sammen med, i forhold til om man greier å løfte seg ut av en marginal posisjon. Svakerestiltes omgang med andre "likesinnede" bidrar til å vedlikeholde marginalitet, og svekke individets sjanse til å forbedre sine utsikter.

Edgar Marthinsen bruker begrepet symbolsk kapital i sin doktoravhandling. Med symbolsk kapital mener han en form for kapital de ulike kapitalformene; økonomisk, kulturell og sosial kapital antar når de er innarbeidet og anerkjent i et felt (Marthinsen 2003). Med utgangspunkt i forskning på barnevern i praksis, synliggjør han den symbolske diskursen i barnevernet. I prosjektet påpeker han at profesjonelle tilnærminger har viet for liten oppmerksomhet til foreldres egne forsøk på å løse sine problemer, og for lite opptatt av foreldres ressurser. Han viser også til at barnevernet er en symbolsk arena, og at dialogen mellom hjelper og klient har symbolske dimensjoner, hvor ord som normalitet, fattigdom, omsorgssvikt, risiko, fare og skade er sentrale begrep, men uten et definert innhold som gjør dem lette å identifisere.

Opplevelse av hjelp og hjelpere:

Negative erfaringer med hjelpeapparatet knyttet til opplevelsen av å være prisgitt måten den enkelte saksbehandler bruker sitt skjønn på beskrives av flere foreldre i flere studier (Aamodt, Aamodt og Jørgensen 2002; Mohus et al. 2010; Kildedal 2011). Foreldre forteller også oppsiktsvekkende historier om hvordan situasjonen har snudd etter møte med en helt spesiell hjelper som har vist forståelse for akkurat deres situasjon. Foreldre med lav sosioøkonomisk status opplever hjelpeapparatet som mindre støttende og mer belastende enn familier med en høyere status. I tillegg opplever familier med lav status mindre grad av brukermedvirkning i hjelpeapparatet (Heiervang og Guribye 2005). Ingerid Aamodt (2006) påpeker hvordan både hjelperoller og klientroller er institusjonalisert. En mor som tar ansvar og søker hjelp aktivt, blir gitt rollen som den ansvarlig i betydningen ”skyldige”, gjennom den meta-kommunikasjon som vektlegger forholdet mellom eksperten og den svake, og barnets problemer blir mors ansvar (Backe-Hansen 2001). Dette er et eksempel på hvordan våre holdninger påvirker vår fagutøvelse overfor marginaliserte grupper. Våre implisitte ideologier og verdisyn har betydning for hvordan vi innerst inne ser på våre klienter, og disse kan være seiglivet på tross av våre forsøk på å opptre forståelsesfullt og inkluderende (Kavli 2006). Klienten vil kjenne på slike undertoner som falskhet, manglende interesse eller sågar fiendtlighet. Sosialarbeideren møter situasjoner og inntrykk som rører ved ens egne tabuer, verdigrunnlag og personlige grenser hvor en ikke kan unngå å reagere, og hvor ens reaksjon kommer til uttrykk gjennom handling (Bø og Olsen 2008). Dette kompliseres ytterligere av at klienter forventer gjensidighet i kontaktforholdet, og er ofte sensitive for uttrykk som kan tolkes som manglende interesse,

fiendtlighet eller avsky. Selv vage nonverbale signal kan avsløre dette, som igjen kan overfortolkes hos klienter som ikke har tillit til sosialarbeideren (ibid).

Barnevernets inngripen handler i stor grad om moralske og normative spørsmål, og det vil naturlig nok være forskjell på hvordan barnevernets inngripen oppleves i de familier der man selv har bedt om hjelp og fått være med å definere problemet, kontra de familier der barneverntjenestens inngripen skjer på bakgrunn av meldinger fra andre. Når barnets oppvekstvilkår og omsorgsbetingelser vekker bekymring, handler dette om foreldre som avviker fra normen om hva som er godt foreldreskap, og som skal kartlegges og måles opp mot et vagt definert normsett (Vindegg, 2011). Vindegg viser i sin doktoravhandling til at foreldre som strever med sine omsorgsoppgaver, er bekymret for om det er noe med barnet, eller ser at barnets atferd er avvikende eller vanskelig å takle – og som selv ber om hjelp, oppleves av barnevernet som samarbeidende og endringsvillige. Hun har sett på hvordan ansatte i barnevernet kategoriserer familier og familiemønstre som nært eller fjernt fra en slags standard som er både uklar og foranderlig.

Vindegg beskriver hvordan sosialarbeidere i barnevernet forteller om kunnskapsanvendelse i sine vurderinger, og hvordan barn og foreldre vurderer den hjelpen de har fått. Hun viser hvordan barnevernet kategoriserer, og hvilken kunnskap kategoriene bygger på, og videre hvordan dette igjen påvirker samarbeidet med familien. Hun finner at foreldre ”*konstrueres som omsorgsgivere*” gjennom historier om egen bakgrunn og sine evner til å reflektere over både egen og barnets utviklingshistorie.” Hun viser dermed til at evne til innsikt hos foreldre er betydningsfullt i barnevernets vurdering av omsorgsbetingelsene barnet lever i. Videre antyder hun at beskrivelser som omhandler familiens sosiale kontekst, samt det å lytte til barna ofte mangler i barnevernets vurderinger, samtidig som det synes å være overvekt av normativ teori i de kunnskapsformene sosialarbeidere anvender i sin praksis (ibid).

Sigrid Nordstoga hevder i en undersøkelse av norske og danske foreldres erfaringer med barnevernundersøkelsen, at foreldrenes opplevelse av deltakelse i problemformuleringen er svært forskjellig avhengig av om foreldre selv uttrykker å ha et problem, om det er barnet som har et problem, eller om det er andre som mener familien har problemer. Det er kun i den første gruppen foreldre angir å ha innflytelse på å formulere problemet, og det er også denne gruppen som var mest fornøyd med samarbeidet og hjelpen de fikk av barnevernet

(Kildedal 2011). Den største utfordringen har foreldre som mener barnet trenger hjelp. Disse foreldrene strevde med å bli forstått, og hadde følelsen av å måtte forhandle med barneverntjenesten om hvordan problemet skal forstås, og om det kunne defineres innenfor barnevernets oppgaver. Ofte var det foreldre/barn-samspeillet som ble i fokus, fremfor barnets problemer. Den siste gruppen der det var andre som mente familien trengte hjelp, var de som i minst grad opplevde å få være delaktig i å definere problemet, og som i størst grad opplevde barnevernet som et uønsket element i familiens dagligliv. Disse fikk bidra med å skaffe frem opplysninger som gjorde dem selv gradvis klar over grunnlaget for bekymring, som i sin tur igjen gjorde at de aksepterte tiltakene som ble iverksatt og opplevde barnevernets inngripen som hjelp (ibid).

Randi Juul og Turid Midjo har også rettet fokuset mot barnevernundersøkelsen i sine doktorgradsarbeider (Juul 2010; Midjo 2010) Juul retter fokuset mot innholdet i meldinger, forespørsler om hjelp og barnevernets undersøkelsespraksis. Ved diskursanalyse og fokus på språkanvendelse konkluderer hun med at barnevernet i stor grad orienterer seg ut fra psykologisk kunnskapssyn, og legger mindre vekt på rettigheter og håndtering av familiens daglige utfordringer, og egne forsøk på å løse problemene (Juul 2010). Turid Midjo har konsentrert seg om den verbale samhandlingen mellom barnevern og foreldre, og trekker konklusjoner om asymmetriske maktforhold, motmaktstrategier og hvorfor en ikke i større grad evner å gjøre undersøkelsen og hjelpetiltak til et felles prosjekt med foreldrene. Hun viser også til at barnevernet skaper institusjonelle foreldrebilder allerede før de møtes, og kaller det som skjer i møtene et maktspill, hvor foreldrenes identitetsprosjekt står sentralt.

Forskning har også avdekket at det er store forskjeller på mødre og fedre i barnevernet. Artikkelen: *”Foreldreskap – kvinner forpliktelse og menns valg”*, har Anne Marie Kjønås anvendt diskursanalyse til å analysere 430 beslutninger i fylkesnemdsaker. Tittelen forteller resultatene, og viser til at det er helt andre forventninger både hos barnevernet og hos domstolene i forhold til mødre enn fedre, når det gjelder å forplikte seg overfor barna sine. Hun viser sågar til at det i noen tilfeller forventes at det er mors oppgave å holde styr på far (Kjønås 2009). Funnene understøttes av både Vindegg og Sagatun, som begge henviser til at fedre blir mer fraværende og lite synlige i kontakten med barnevernet, da det er mor som representerer familien i kontakt med hjelpeapparatet, både i møter og samtaler (Vindegg 2011; Sagatun 2008; Kildedal 2011).

Plassering av studien i dette kunnskapsbildet

Det er middelklassens verdier og normer som er mal for barneoppdragelse. I vår daglige omgang med hverandre står vi i fare for å forledes til å tro at verdier som faller utenfor middelklassenormen fører til omsorgsbetingelser som er skadelige for barn. Problemet er bare at vi heller ikke vet nok om det som er akseptert og innarbeidet i middelklassenormen også er bra for barn i lengden. La oss ta et eksempel; Vi har tatt inn i språket begrepet *tidsklemma*, og bruker dette som påskudd for å rekke mer på mindre tid. Familien spiser ferdigkjøpt middag i full fart foran Tv-en, mens de snakker i hver sin mobiltelefon, og etterpå løper hver til sin fritidsaktivitet. Barna forhandler om lommepenger, I-phone og individuell frihet, og foreldre hører på barna med det ene øret og går gjennom facebook hendelser samtidig med halve oppmerksomheten rettet mot barnet. I ferien reiser vi til steder der barna kan oppleve noe for egen del, og de voksne kan slappe av.

Foreldre vil måle seg selv, og måles av både sine barn, sine nære omgivelser og hjelpeapparatet i forhold til om de greier å nå opp til standarden. Med barnevernets klienter som utgangspunkt må vi da snakke om både materiell, sosial og personlig ressursmangel. Skal vi ta barn og unge på alvor trengs forskning som tar utgangspunkt i praksis, og i de situasjoner der kunnskap anvendes. Studier som kan gi bidrag til utvikling av sammenheng mellom teori, praktisk klokskap, analogier og kunst kan være viktige for å utvikle analytisk kompetanse for å håndtere komplekse livssituasjoner klientene står i (Vindegg, 2011). Martinsen (2003) tar til orde for å rette blikket mot det som kan betegnes som symbolske byrder, når en forsker på barnevernet. Elisabeth Backe-Hansen (2004), påpeker at å sette sosioøkonomisk marginalisering opp mot foreldres patologi er lite fruktbar i barnevernsammenheng, og at man heller må søke etter å se disse forholdene i sammenheng. Utvalget i flere av de nevnte studiene er sammensatt av informanter fra både barn og voksne i barnevernet, og barnevernansatte. Man har altså holdt hjelpeperspektivet opp mot brukerperspektivet, og foreldreperspektivet opp mot barneperspektivet. Min studie vil inneholde bare en av disse dimensjonene – foreldredimensjonen, og informantene vil alle ha kjent ulike marginaliseringseffekter på kroppen. Mitt bidrag dreier seg om å synliggjøre enslige mødres livsverden i en barnevernkontekst, og drøfte denne kan forstås.

1.6 Teori, diskurs og prinsipper

Barnevernfeltet har ikke et eget teorigrunnlag med egne tradisjoner og historiske røtter slik som for eksempel psykologien har. Barnevern er farget av både sosiologiske, psykologiske og til dels også medisinske og juridiske perspektiver. I denne studien tar jeg utgangspunkt i mikrososiologien som teoretisk fundament, gjennom å anvende symbolsk interaksjonisme som konkret analytisk verktøy. Kapittelet innledes med noen sentrale prinsipper og diskurser som preger barnevernet, dernest er nevnt noen psykologiske tradisjoner som også har betydning, før jeg mer inngående redegjør for Symbolsk interaksjonisme og hvordan det anvendes i analyse og fortolkning, samt redegjør for begrepene sosial kapital og makt som også blir sentrale begrep i denne studien.

”Det biologiske prinsipp”, og ”hensynet til barnets beste”

Begge disse begrepene har sammenheng med konkret anvendelse av bestemmelsene i barnevernloven, og henspeiler på ulike hensyn som valg av tiltak og inngrep i den private sfære skal hjemles i. Det biologiske prinsipp bygger på at tiltak i egen familie alltid skal vurderes, og velges dersom omsorgen for barnet ved hjelp og støtte kan bli god nok. Dersom forholdene i hjemmet tilsier at den ikke kan bli det, skal andre i barnets familie og slekt vurderes som omsorgspersoner. Dette er et problematisk prinsipp fordi det kan forsinke hjelpeprosessen, og den vanskelig fasen der man venter på en avklaring kan både blir utydelig og mer belastende enn det ideelt sett bør være. Barnet må vente på tiltak mens barnevernet undersøker i familien. Prinsippet kan også være problematisk dersom det blir valgt fosterhjem i nærmeste familie, og samvær blir begrenset. Det kan bli en stor tilleggsbelastning for fosterforeldre dersom samarbeidet fungerer dårlig, og de er i familie med biologiske foreldre.

Hensynet til barnets beste står både i barnevernlovens § 1, og finnes også i FNs konvensjon om barns rettigheter. Det er dermed et overordnet prinsipp for alle saker som vedrører barn, og spesielt tiltak i barnevernet, uansett om det er hjelpe-, -eller tvangstiltak. Det er et problematisk prinsipp fordi det kan være ulike oppfatninger om hva som er barnets beste, og det er barnevernet som har både definisjonsmakt, bevisbyrden og beslutningsansvaret. Prinsippet er også problematisk fordi det forutsetter en prediksjon av hvordan barnet vil få det fremover. Hvem kan vite om barnet vil finne seg til rette, føle seg trygg og utvikle gode relasjoner i fosterhjemmet, eller om plassering i institusjon faktisk vil redusere ungdommens rusbruk? Et tredje forhold som gjør begrepet problematisk er

bestemmelsen i "barneloven" om barns rett til å bli hørt. Å ta barn på alvor og la deres synspunkt bli hørt fordrer et praksisfelt som har tid, ressurser og kompetanse til å skape nødvendig tillit hos barn og unge til at de vi snakke, dernest vise seg så holdbar over tid at relasjonen blir troverdig, og sist kunne tolke det en får av informasjon riktig og vekke det inn i en komplisert kontekst.

I nyere offentlige utredninger av barnevernet; gitt av både barnevernpanelet og Raundalen-utvalget utfordres disse prinsippene. Raundalen-utvalget foreslår et nytt overordnet prinsipp som sikrer barns utviklingsbetingelser basert på rett til trygg tilknytning, og ønsker at barnevernloven blir en rettighetslov (Barne- 2012). Barnevernpanelet foreslår en sterkere vekt på dialog og reell medvirkning, større tiltaksdifferensiering og at ressurser og oppgaver omfordeles mellom stat og kommune på en slik måte at flere og mer kvalitetsmessig gode tiltak utvikles lokalt, og mer av ressursene tilfaller kommunene (Barne- 2011). "Barnevernproffene", som består av ungdom som er under omsorg eller tiltak via barnevernet foreslår i sin "Stortingsmelding nr. 1 fra barn og unge i Norge "Det gode barnevernet", at barnevernets grunnpillarer skal bestå av følgende; *varme og kjærlighet, et mest mulig normalt liv, at deres erfaringer skal brukes og vennlighet og samarbeid.* De ønsker også et mer ydmykt barnevern som lærer av sine feil (Forandringsfabrikken 2011).

Viktige diskurser i barnevernet

Diskurser skaper sannhetseffekter i et felt (Kvale og Brinkmann 2009). Habermas ser diskurser som en stadig prøving av gyldighetskrav i et felt, hvor disse under prøvingen betraktes som hypoteser. Ved å bli en del av den etablerte kommunikative handling, vil dermed diskurser være med på å forstreke det som kommer ut som handling (Engelstad 1999). Med diskurser i barnevernet mener jeg de pågående diskusjoner, som henter sine gyldighetskrav fra både fag og politiske føringer, men også fra moralske oppfatninger og samfunnsidealene.

Diskursen om middelklassefamilien som ideal og verdigrunnlag

*"En familie består som regel av en mor som jobber, en far som jobber og en unge som slapper av. **Thea Marie, 6 år.**"* Fra "*Krokodiller snakker ikke norsk*"(Lindell 2006)(s.114).

Den tyske filosofen Hegel beskriver hvordan fattigdom kan sees på som et direkte resultat av selve samfunnets organisering. Med dette synet kom også oppfatningen om at fattigdom kan bekjempes ved å endre samfunnet. Utledet av den sosialdemokratiske oppfatning om at fattigdom er et uttrykk for urettferdig fordeling og klasseskiller kom fordelingspolitikken, som skal sørge for å få samfunnet til å virke slik at fattigdom elimineres (Hagen og Lødemel 2010). Levekårsforskningen er omfattende internasjonalt, og det synes å være enighet om at dårlige levekår overføres mellom generasjoner. Forklaringene er komplekse og sammensatte, og handler om forhold både ved individene selv, ved familiestruktur, lokale forhold, sosialpsykologiske forhold og ikke minst forhold ved samfunnet. En viktig forklaringsvariabel er overgangen fra industrisamfunnet til kunnskapssamfunnet. Industrisamfunnet hadde kjønnsroller og forventninger til fremtiden (Leira 2010). I den moderne familie er rollene mer likedelt, og begge foreldrene har ansvar for både hjem og inntekt. Familier med én forsørger, sees på som ufullstendige familier, og kommer naturlig nok dårligere ut på levekårsmålinger enn familier med to forsørgere (ibid). I tillegg blir begrepet kunnskapssamfunn brukt om det moderne samfunnet, hvor normative standarder er satt av utdanningssamfunnet, arbeidsmarkedet og velferdsstaten. Kunnskapssamfunnet definerer og formulerer de unges problemer, og skolen blir slik sett ”*marginaliseringsdynamikkens generator*” (Frønes og Strømme 2010). Flere undersøkelser henviser til at barn som vokser opp i familier med dårlige levekår, tidlig blir liggende etter i kognitiv utvikling, (ibid). Årsakene her må forstås og forklares både ut fra biologiske, psykologiske og strukturelle forhold, men har uansett den effekten at barn tidlig defineres inn i marginaliserte grupper.

Uansett hvilke grupper man havner inn under, måles man opp mot middelklassen som ideal. Middelklasseforeldres prosjekt er å bruke alle sine ressurser på at barnet skal nå sitt potensial, og at dette er viktigere enn å svare på barnets behov (Bø og Olsen 2008). De legger et omfattende engasjement i å sluse barnets oppmerksomhet og initiativ inn i prosjekter som til syvende og sist er rettet inn mot å bekrefte foreldrenes posisjon og interesser. Disse foreldrene er stadig på alerten for barnet, og har ganske andre oppfatninger av hva barn trenger enn for eksempel arbeiderklasseforeldre. Et eksempel er at middelklasseforeldre mener at ettåringen er klar for å starte en utvikling utenfor familien, både sosialt og kognitivt, mens arbeiderklasseforeldre beskriver sin ettåring som ganske avhengig av foreldrene og den trygge basen hjemmet representerer. Et middelklassebarn utsettes kontinuerlig for ”*monitorerende blikk og tilhørende respons*” (ibid) fra både mor

og far. Det er bare middelklassen som har ressurser og kompetanse til å holde slike prosjekter gående (ibid). De foreldre som ikke greier det blir veid og funnet for lett, det er foreldrene og ikke standarden det er noe feil med. Slike idealer er også med på å opprettholde klasseskiller. Det er legitimt også å stille spørsmålet om hva slik intensiv monitorering fra to foreldre gjør med barn og barns utvikling. Barn oppfatter seg som de voksnes prosjekt; slik det fra barnemunn er illustrert i ” *Krokodiller snakker ikke norsk*”(Lindell 2006)(s.19).

”Tidsklemme betyr at man må klemme noen veldig fort før de skal gå. Nina, 7 år.”

Barns selvutvikling baseres på hvordan først foreldre, senere også andre mennesker i omgivelsene forholder seg i ulike situasjoner. Når tid blir et knapphetsgode, trengs andre begreper som ”kvalitetstid”, som forsvarer at man bruker mindre tid på barnet, men øker intensiteten og kvaliteten ved å presse desto mer handling inn i den korte tiden man har til rådighet. Totalt kan signalene bli helt feil, og gi barn i ulike samfunnsklasser helt ulike erfaringer knyttet til hvem de er. Slik sett utvikler middelklassen begreper på sine foreldrepraksiser som legitimerer og alminneliggjør disse handlingsmønstrene (Bø og Olsen 2008). De som ikke kan leve opp til dem, stigmatiseres ytterligere målt ut fra hva de ikke får til.

Medisinsk-sosiale, sosial-juridiske og sosiokulturelle perspektiv på barns hverdag.

Diskurser i barnevernet har forankring i ulike fagtradisjoner, og kan ofte stå i motsetning til hverandre. Vi kan snakke om et medisinsk- sosialt perspektiv som viser til at omsorgssvikt patologiseres, og gjøres til gjenstand for en eller annen form for behandling med mer eller mindre evidensbaserte metoder. Dette henger sammen med en psykodynamisk forklaringsmodell som gjerne legger skylden på foreldre og foreldres egne lidelser når barn utvikler problemer, og omsorgssvikt skal forklares og begrunnes. Det psykodynamiske perspektivet hadde i perioden fra sist i 1920-åra og helt fram til 1960-tallet en så sterk innflytelse på tilnærminger i sosialt arbeid, at det har holdt seg levende i barnevernfeltet helt fram til i dag (Backe-Hansen 2004; Vindegg 2011). Dernest ser vi en sosial-juridisk diskurs gjøre seg mer og mer gjeldende i form at sosialarbeidere må bruke tiden sin på å samle bevis, eller anlegge sine journalnotater i kompliserte juridiske termer for å tilfredsstille jurister (Engebretsen 2007; Vindegg 2011).

Den sosio-kulturelle diskursen er imidlertid ikke vektlagt like sterkt. Denne omhandler å ha fokus på barnets egne beskrivelser av sitt hverdagsliv, sine vansker, ressurser og muligheter. En slik tilnærming fordrer at de ansatte er drevne på å skape en dialog med både barn og foreldre som inngir tillit og fremmer samarbeid, og hvor man evner å skape en felles forståelse (Bø og Olsen 2008).

Psykologi og barnevernfeltet.

Psykodynamiske perspektiv satt sitt preg også på diskursene i barnevernet frem til noen tiår tilbake (Backe-Hansen 2004; Vindegg 2011). I denne studien nevnes perspektivet innledningsvis mer for å belyse hvilke teoretiske modeller barnevernet tradisjonelt har bygget sine hypoteser og beslutningsgrunnlag på, enn som teoretisk perspektiv som anvendes i analysen. Fremdeles kan en finne tankegods i diskursene som har sin rot i psykodynamisk tenkning. Tilknytningsteori er etter min påstand det mest anvendte begrepsapparat i dagens barnevern, både når det gjelder kartlegging, analyser og forståelse av problemer. Jeg går ikke her inn på psykodynamisk teori, annet enn ved å nevne dens betydning for utvikling av tilknytningsteoriene. Bidragsyttere i denne tradisjonen var opptatt av å forstå og beskrive barndommens betydning, og slik sett kan en si at både utviklingspsykologien, og dermed tilknytningsteoriene er utviklet fra psykodynamisk tenkning.

James Bowlby (1907-1990) utviklet sin ”attachment”-teori på bakgrunn av studier av forsømte barn i institusjoner. Sine siste arbeidsår brukte Bowlby til å utvikle sin teori om det emosjonelle samspillet mellom mor og spedbarnet. Han forstår psykopatologi med bakgrunn i reelle opplevelser, og ikke styrt av ubevisste fantasier. Her skiller Bowlby lag med psykodynamisk tenkning ved å hevde at barnets trang til tilknytning er medfødt, og at både barnet og mor er selvstendige aktører i tilknytningsprosessen. Mary Ainsworth sluttet seg til Bowlby og konstruerte en metode for å studere og ”måle” tilknytning systematisk gjennom ”fremmedrom-situasjoner” beregnet på forskning. På bakgrunn av metoden utviklet hun en klassifisering av kjennetegn som er karakteristiske for fire ulike tilknytnings-stiler, benevnt som A- utrygg avvisende, B -trygg, C- utrygg unnvikende (ambivalent brukes i dag) og D- desorganisert tilknytning (ibid, Hart og Scwartz, 2009). Disse ulike tilknytningsstilene beskrives ikke her, da det ikke er i fokus videre i studien. Felles for nyere metodeutvikling på dette området er bruk av virkemidler som videoopptak av mer eller mindre strukturerte samspillssituasjoner, med dertil utviklet skjematiske

scoringvariabler. Dette gjør at atferdselementer både hos foreldre og barn kan tolkes og forstås med atskillig større presisjon enn man kunne bare ved å observere situasjonen og beskrive hva man så.

De siste årene har tilknytningsteori fått økende oppmerksomhet i barnevernet. Man har gjennom forskning på tilknytning fått begreper og utredningsmetoder som er lettere anvendbare i praksis, og tilgjengelig for andre enn psykologer, barnepsykiatere og barnepsykiatriske utredningsenheter. Feltet har i større grad blitt oppmerksomme på at omsorgssvikt har betydning for barnets utviklingsmuligheter allerede før fødsel, og forebygging og tidlig intervensjon blir stadig viktigere. Dette er viktige endringer i praktiske tilnærminger i barnevernfeltet. Men tar dette i tilstrekkelig grad høyde for det "egentlige problemet", for disse familiene? Kan tilknytnings-, og samspillproblemer sees på som konsekvenser av særdeles komplekse kontekstuelle forhold av både indre og ytre faktorer i og rundt familien og foreldrene? Denne studien er et argument mot den forenkling av forklaringsmodeller som en ensidig vektlegging av tilknytnings og samspillsteori ser ut til å dreie mot. Jeg vil derfor tilbake til de mer grunnleggende perspektiver for å forstå foreldregjernen ut fra en større helhet og sammenheng enn bare foreldre-barn dyaden.

Symbolsk interaksjonisme

Symbolsk interaksjonisme sees på som et av de sentrale perspektivene innen sosialpsykologien. Denne måten å forstå og analysere den sosiale virkeligheten på vokste frem i miljøet rundt Universitet i Chicago i siste halvdel av 1800-tallet og første tre tiår av 1900-tallet. Symbolsk interaksjonisme blir sett på som svært sentralt for utviklingen av det vi i dag kaller sosialt arbeid, og har mange bidragsytere. De mest framtrædende er et knippe sosiologer, sosialarbeidere, psykologer og filosofer som arbeidet ved University of Chicago rundt århundreskiftet 1800-1900. De viktigste er; William James (1842-1910), James Mark Baldwin (1861-1934), John Dewey (1858-1952), Charles H. Cooley (1864-1929), William Isaac Thomas (1864-1929), George Herbert Mead (1863-1931), Herbert Blumer (1900-1987) og Erving Goffman (1922-1982) (Levin og Trost 2005; Moe 1994).

Symbolsk interaksjonisme har sine røtter i fenomenologien, og kan forstås som en motvekt til behaviorismen (Raaheim 2002). Den hører også hjemme under fortolkende sosiologi, og regnes som sentral i fremveksten av det vi i dag kaller sosialt arbeid. Den har betydning både som teoretisk perspektiv og som analytisk begrepsapparat. Forståelsen av mennesket i sin kontekst er sentral, og da med et nedefra-og-opp perspektiv. De viktigste hjørnesteiner som går igjen er; definisjonen av situasjonen, at all interaksjon er sosial, at vi bruker symboler (f. eks språk) når vi interagerer, at mennesket er aktivt handlende, og at vi befinner oss i nået. Vi er meningsfortolkende vesen, og observerer, tolker og definerer nå-situasjonen hele tiden, og kan gjennom bruk av symboler (språk) tilpasse atferden vår til den virkeligheten vi skal interagere i. Symbolene har en mening, ikke bare for oss, men også for de vi skal interagere med. I tillegg vektlegges sosialiseringprosessen; vi har lært hvordan vi skal oppføre oss i ulike situasjoner, og hva som er tillatt og ikke. Vi har også integrert kunnskap om hvem vi er, og hvilken status vi har i forhold til de andre. Så når vi handler i nuet, er dette et produkt av hele vår historie, all vår erfaring, og hvordan vi definerer situasjonen.

Selvforståelse er sentralt når vi skal prøve å forstå hvorfor sosial status synes å gå i arv. Vårt sosiale selv har slik Mead forstår det tre komponenter; vår forestilling om hvordan vi ter oss for andre, hvordan vi tror den andre bedømmer oss og den selvfølelse som oppstår av disse forestillingene (Moe 1994). Sosialt samspill forutsetter at vi tar hverandres roller. Vi definerer oss selv også gjennom ”de generaliserte andre” som er det organiserte samfunnet eller den sosiale gruppen vi identifiserer oss med, og ”de signifikante andre”, som de personene nærmest oss, og som vi bryr oss om. Begge disse perspektivene påvirker oss, vår forestillingsverden og våre handlinger (Ibid).

Symbolsk interaksjonisme handler mer om å forstå enn å forklare, og en kan identifisere to atskilte fenomen perspektivet står for. Dels kan det fungere som et teoretisk perspektiv for hvordan en kan analysere samfunnet, og delts kan det sees på som sosialpsykologisk teori, mer spesifikt myntet på sosialiseringprosessen, det vil si hvordan mennesket utvikler en forståelse av seg selv som sosialt individ, og hvordan det lærer hvordan det skal oppføre seg i ulike situasjoner. Perspektivet inneholder også verktøy for å analysere og forstå menneskelig samhandling gjennom fem ulike ”hjørnesteiner”(Levin og Trost 2005).

Definisjon av situasjonen: Denne termen viser til at virkeligheten et menneske er i, og det mennesket oppfatter, blir bestemmende for personens atferd. Måten en definerer en situasjon på, sett sammen med tidligere erfaring og internaliserte oppfatninger eller normer bestemmer atferden. Situasjonen som sådan består av både personer en er i interaksjon med, samt konteksten det skjer i, omgivelser, tilstander, sanseinntrykk osv påvirker oss og er med på å bestemme atferden. En situasjon inneholder således en mengde subjektive elementer, og atferden sees i forhold til hele sammenhengen. Oppfattelsen består av både bevisste, delvis bevisste og ubevisste elementer. Slik sett vil definisjonen også være bare delvis bevisst. Vår tolkning av oppfattelsen vil dermed være det som bestemmer atferden, og som fører til ny omskrivelser og videre endring av atferden (Moe 1994).

Sosial interaksjon: Sosial interaksjon er kort og godt å samtale både verbalt og non-verbalt. Å ikke gjøre noe er også sosial interaksjon, så lenge det er andre rundt. Å tenke er interaksjon med seg selv. Ordforråd og forhold til språket har stor betydning for hvor nyansert vi kan gjøre vår interaksjon, og hvordan vi blir oppfattet (Levin og Trost 2005).

Bruk av symboler og symbolenes betydning: ord er våre vanligste symboler. Ord har mening, og er derfor symboler. Ord har den samme mening også for de rundt oss som vi skal kommunisere med, og det er først når de har den samme mening for de rundt oss de blir symboler. Gester utgjør også symboler, og er den tidligste formen for symboler barnet lærer. Når foreldre fortolker barnets gråt som uttrykk for sult, skapes mening som utløser handling (Vaage 1998). Symbol kan ha ulik betydning etter konteksten det benyttes i. Et ords betydning er med andre ord avhengig av definisjon av situasjonen det brukes i. Tegn og bevegelser er også symboler, som f. eks å klappe i hendene på konsert, eller når man rekker hånden været for å be om ordet på et møte.

Vi er aktivt handlende: vektlegging av handling i symbolsk interaksjonisme innebærer at vi er med i en prosess. Vi er hele tiden i endring, ingen ting er statisk. Mennesket er ikke, mennesket gjør, i følge Mead (Levin og Trost 2005). Egenskaper som brukes substantivisk, burde brukes som verb i symbolsk interaksjonisme, f. eks at noen er dominant omsettes til at han dominerer i situasjonen. En egenskap eller oppførsel blir

dermed ikke et statisk kjennetegn, men en situasjonsbestemt handling som kan endres etter som situasjonen defineres på en annen måte. Tenkning er en aktiv handling basert på symboler (ord), som gjør oss sosiale, og som gir oss mulighet til å analysere, nyansere, abstrahere eller reflektere over opplevelser og definere situasjonen og bestemme atferden (Vaage 1998). Følelser og intelligens er betydningsfulle elementer å styre tenkningen. Selvet, av Mead definert som "me" og "I", har en sentral plass i symbolsk interaksjonisme. Mead definerte "me" som den delen som samler alt som individet har vært med på, følt og tenkt i livet, og "I" er mer spontant. "Me" bremser "I" på den måte at så snart "I" har sagt noe, er minnet lagret i "me" (Levin og Trost 2005).

Nået: vi er i nået, vi interagerer i nået ved bruk av våre symboler. Vi kan ikke gå tilbake til et tidligere "nå". Når dette øyeblikket er over, er det fortid. Vi befinner oss i en prosess i stadig endring. Hukommelsen beholder minner og erfaringer, men de finnes samtidig integrert i nye vurderinger og handlinger. Menneskets handling blir dermed ikke bare forstått som et produkt av våre erfaringer fra vi var barn, og hvordan vi er sosialisert opp gjennom årene. Men vi benytter oss av det vi har med oss fra barndommen, og bruker det i nået, etter å ha definert situasjonen. Traumer fra barneårene blir dermed ikke en passiv påvirkning, men erfaringer fra traumet hentet frem og brukt på en ny måte for å forstå situasjonen (ibid).

Disse fem termene eller hjørnesteinene i symbolsk interaksjonisme gjør perspektivet spennende å benytte som analytisk begrepsapparat i studien. Dette perspektivet er ikke bare en teoretisk overbygning, men like mye praktiske analytiske verktøy. I fortolkning av data gir dette perspektivet meg noen dimensjoner jeg ikke har utforsket før, og for meg er dette både nyttig og spennende.

Sosial kapital

Det finnes flere teorier om sosial kapital, og definisjonene er ulike. Pierre Bourdieu regnes som begreps opphavsmann, og de ulike teoriene har en felles forståelse av sosial kapital som de ressurser som individet har på bakgrunn av sin samhandling med andre mennesker. Sosial kapital oppstår i et nettverk med sosiale relasjoner. Slike nettverk inkluderer noen og ekskluderer andre. Slik kan sosial kapital være høy eller lav alt etter hvilken gruppering

det er snakk om, og hvor godt eller dårlig integrert individet er i gruppen. Bourdieu beskrev fire former for kapital, økonomisk, kulturell, symbolsk og sosial. Økonomisk kapital er materiell, mens de andre formene representerer ikke-materielle størrelser. De tre ikke-materielle er utledet av økonomisk kapital. Kulturell kapital er summen av viten, utdanning, dannelse og estetiske disposisjoner. Sosial kapital består av summen av kapital og makt som slekt/familie, venner, og andre former for sosiale nettverk som befester menneskets plassering og maktposisjon i samfunnet representerer. Symbolsk kapital forstås som det som oppstår som følge av de tre første former for kapital, som kan tillegges en symbolsk verdi (Hegedahl og Rosenmeier 2007)

Om sosial kapital sier Bourdieu videre at det er mengden av den sosiale kapital man har, eller som man kan mobilisere gjennom den summen av kapitaler som medlemmene i ens nettverk besitter, som utgjør ens sosiale kapital. Sosiale prosesser vil dermed være underlagt økonomiske system.

James S. Colemans forståelse av sosial kapital er at den er noe som oppstår mellom mennesker som inngår i sosiale forbindelser og nettverk som baseres på grunnleggende prinsipper som tillit, gjensidighet og normer, og som øker ens handlefrihet. Økonomisk kapital er noe man har (eier). Han bruker også begrepet human kapital om et menneskes egenskaper. Sosial kapital er ikke noe man har i følge Coleman, men noe som oppstår i strukturene som en bonus av å inngå i sosial sammenhenger (Hegedahl og Rosenmeier 2007).

Robert D. Putnam bygger sin teoretiske forståelse av begrepet på de to førstnevnte definisjoner. Han definerer begrepet mer konkret som det som forbinder mennesker, herunder nettverk og de relasjoner som baserer seg på tillit og gjensidighet. Han tilfører dermed begrepet både en kulturell og en strukturell komponent, som ikke er uavhengige av hverandre men står i et kausalt forhold til hverandre. Grupper holdes gjerne sammen av normer og forpliktelser, og Putnam ser på sosial kapital som limet som minsker sannsynligheten for at noen bryter normer som vil føre til utstøtelse (ibid).

I denne studien vil perspektivene på sosial kapital ha relevans fordi de belyser hvordan mennesker forstår sin posisjon og mekanismer som vedlikeholder sosiale posisjoner. Fordi posisjoner er sentralt, har begrepet også implisitt perspektiver på makt og maktfaktorer, av både strukturell, relasjonell og personlig makt. Flere av informantene uttrykker på ulike måter at de har vært utsatt for makt eller maktbruk fra barnevernets side, og perspektiv på sosial kapital vil ha relevante bidrag som overordnede perspektiv både for å belyse makt som tema, men også for å forstå sosial ulikhet og hvordan den utvikles, opprettholdes og reproduseres.

Attribusjonsteori

Det er grunnleggende for mennesket å skape mening, bl.a til enhver tid å søke en forklaring på det som skjer. Jeg har innledningsvis i studien vært opptatt av å forstå hvorfor negative og marginaliserende handlingsmønstre vedlikeholdes over tid. Attribusjonsteori forsøker å forklare hvordan mennesket forstår og forklarer seg selv og sine handlinger. Teorien belyser også forholdet mellom selvoppfatning, attribusjon og årsaksforklaringer. Slik sett kan den anvendes til å belyse begrep som "selvoppfyllende profetier", stereotypier og fordommer, som alle er begrep jeg har konsentrert meg om i forarbeidet til studien (Raaheim 2002).

Makt og maktteorier

Makt er sentralt i alle mellommenneskelige relasjoner, og er i seg selv et nøytralt begrep. I barnevernet spiller makt en sentral rolle. Barnevernet har formell makt til å gripe inn i familien på ulike måter. Barnevernets formelle maktstatus er hjemlet i lov. (Lindboe 2011). En kan også si at barnevernet også har uformell makt gjennom dets juridiske posisjon og det samfunnsmandatet de har. Den formelle makten setter den enkelte barnevernsansatte i en posisjon hvor de kan og i noen situasjoner også er "pålagt" å utøve makt. Vi kommer ikke utenom Max Weber når vi skal drøfter maktteorier. Hans definisjon er slik:

"Makt er ett eller flere menneskers sjans til å sette igjennom sin egen vilje i det sosiale samkvem, og det selv om andre deltakere i det kollektive liv skulle gjøre motstand" (Engelstad 1999) (s.17)

Bourdieu knytter makt til både diskusjonen og ulikhet og til reproduksjon av ulikhet. Han bruker også begrepet symbolsk makt, og hjelper oss til å forstå makt som utspiller seg i samhandlingssituasjoner ut fra effekten av den strukturen samhandlingen foregår i. Bourdieu hevder også at symbolsk makt forekommer i alle samhandlingssituasjoner, og er en effekt av den strukturen samhandlingen inngår i (Bourdieu et al. 1995). Foucault, som ikke er maktteoretiker i den forstand at han har utviklet egne teorier om makt, understreker at makt er virksomt i alle måter å tenke og snakke på. Han illustrerte det dynamiske forholdet mellom makt og kunnskap som oppstår i asymmetriske relasjoner mellom mennesker (Engelstad 1999). Vi kan også se på makt som fenomener som finnes i normer og strukturer, eller i folks oppfatning på den måten at man følger gjeldende normer uten å tenke over det. Også innen bruk av språket gjør makt seg gjeldende, gjerne ved at personer som behersker språket godt får et slags "overtak" på personer som i mindre grad har evnet å tilegne seg like gode språkferdigheter. Det går et viktig skille mellom makt som generelt og allment begrep, og "makten" i bestemt form som blir representert i ulike maktrelasjoner. Det blir også viktig å ha en oppfatning av konteksten makten utøves i, og dens begrensninger. Å ha makt kan oppfattes som det at man er gitt en evne eller mulighet til å påvirke omgivelsen mer enn det man selv er påvirket av omgivelsene. I et moderne, demokratisk samfunn gjelder dette et fåtall. Når man utøver makt, gjør man alltid det i et handlingsfelt der andre også gjør det samme (ibid).

Maktutøvelse vil alltid møte en viss motstand. Motstanden kan være aktiv og synlig eller passiv og undergravende. Det er også på sin plass å ta med begrepet avmakt, i denne sammenhengen forstått som en handlingslammelse knyttet til følelser hos individer som opplever maktutøvelse i en slik grad at de føler seg truet, kuert eller at det ikke nytter å hevde sine meninger eller vilje. Slike følelser oppstår gjerne der makt utøves i en relasjon man er svært avhengig av, eller som man opplever å ha et underordnet forhold til (Skau 2011).

I denne studien ser jeg ikke hensikten i å lage en lengre oppsummering av ulike maktteoretiske modeller, selv om dette finnes. Jeg er mer opptatt av å se på maktbegrepet som noe allment, og det vil være disse kort oppsummerte (om enn noe forenklete) fremstillingene som blir trukket inn i fortolkning og drøfting av funn. Maktutøvelse og avmakt er begreper som går igjen i intervjumaterialet og derfor sentralt å ha i fokus som

relasjonelle fenomener knyttet til barnevernets utøvelse av sitt todelte mandat, ikke for å drøfte det opp mot teoretisk konstruerte modeller av makt.

Jeg har her gått gjennom de viktigste teorier, diskurser og prinsipper som vil bli benyttet videre i studien. Jeg hadde sikkert kunnet valgt annerledes, og har ingen formenig om at dette er ”måten det skal forstås på”. Men jeg ønsker å bidra med en meningskonstruksjon som jeg synes hører med i det nye barnevernet.

2. Metode

Rådata til denne studien er transkriberte intervju fra Fase II til DNBV. Under presenteres nærmere DNBV-studien, med fokus på metode og utvalg. Videre i dette kapitlet går jeg inn på hvordan jeg har selektert mitt utvalg av det tilsendte materialet, hvordan jeg har analysert, hvilke avveininger jeg har gjort underveis og begrunner disse.

2.1 Metodedel-DNBV; hvordan studien er bygd opp og dens bakgrunn og hensikt

DNBV er en forskerinitiert studie som tar sikte på å få frem en bred oversikt over familiene som er i kontakt med barnevernet i dag. Hovedmåler er å kartlegge nærmere hvem som er brukere av barneverntjenester i Norge, og hva som skjer av aktiviteter i tjenesten. Man har i dag alt for lite kunnskap om dette. Prosjektet drives av Nordlandsforskning og prosjektleder er Seniorforsker Willy Lichtwarck. Prosjektet er et samarbeid mellom forskningsmiljøer og praksisfelt i 4 regioner:

- Universitetet i Stavanger med Stavanger og Sandnes kommune,
- Høgskolen i Sør-Trøndelag med Molde, Trondheim og Namsos kommune
- Nordlandsforskning med Rana og Bodø kommune
- Høgskolen i Lillehammer med Notodden og Vestre-Toten kommune

I tillegg er Bufetat gjennom de ulike fagteamene som bistår de aktuelle kommunene også en del av samarbeidet.

Forskningsdesignet for Studien består av tre deler:

- Fase I – kartleggingsstudien, som ble startet i 2007, og hvor første rapport ”Barnevernet på ny kurs?” ble utgitt i 2009 (Fauske et. al 2009).
- Fase II – Følgestudier og dybdestudier som kom i gang i 2009 og pågår enda, hvor mitt materiale kommer fra.
- Fase III– Implementering og utprøving, evaluering, som startet 2010, og pågår.

(Lichtwarck 2007)

Prosjektet finansieres gjennom egenandeler fra de involverte samarbeidspartnerne, samt gjennom støtte fra sentrale forskningsmidler i fra barne, ungdoms og familiedirektoratet.

DNBV-studien er en av de største i sitt slag i Europa, og en er nå i ferd med å starte lignende studie i Sverige. Fase I består av en survey (vedlegg 2 og 3) hvor 723 familier som var i kontakt med barnevernet deltok. Familiene ble rekruttert av de ulike barneverntjenestene, og var en brukerundersøkelse i den forstand at foreldre gav brorparten av opplysningene. Supplerende opplysninger ble bare i begrenset grad innhentet fra barnevernet i kommunene. Surveyen dannet grunnlaget for fase II som er dybde, - og følgestudier av ulike representative utvalg av både barn og foreldre, som igjen skal danne grunnlag for fase 3 som er tiltaksutvikling og implementering (Fauske et al. 2009). Det var foreldre som hadde deltatt i surveyen, og som hadde scoret over middels på totale belastningsfaktorer som ble forespurt om å være med på fase II. Målet var å få 100 deltakere, men man endte opp med 80 informanter. Surveyen inneholdt både kvantitative og kvalitative spørsmål, og danner grunnlaget for flere analyser i tiden fremover. Det eksisterer også flere oppsummeringer fra fase I (Holm 2011; Lichtwarck og Clifford 2010; Gustavsen 2010; Øien, Clifford og Gustavsen 2010)

DNBV- fase II skal altså følge 80 familier utplukket av de som svarte på surveyen i fase I. Man har satset på å få et representativt utvalg basert på høyest skåre på to indekser som ble laget på bakgrunn av data fra surveyen. De to indeksene indikerer henholdsvis problembelastning hos foreldre og problembelastning hos barn. Det er utarbeidet ramme (semistrukturert intervjuguide) for dybdeintervju med foreldre (vedlegg 1). Intervjuerne er erfarne forskere og forskningsassistenter, og alt ble tatt opp på lydfil og transkribert. Formålet med intervjuene er å få klarere frem hvordan livet har vært frem mot barnevernets inntreden og livet slik det ble påvirket av møtet med barnevern og andre hjelpeinstanser.

2.2 Utvalg:

Jeg ønsket å sikre meg at sannsynligheten for at intervjumaterialet jeg fikk tilgang til, tilsvarte den gruppen informanter jeg ønsket å undersøke. Marginalisering var derfor et viktig kriterium. Mens marginalisering knyttet til innvandringsspørsmål som segregering på bakgrunn av språk, kultur og hudfarge ble et eksklusjonskriterium. Disse temaene er svært omfattende, har et annet empirisk og teoretisk forståelsesgrunnlag enn det som er fokus for denne studien. Å være enslig mor skaper i seg selv vansker knyttet både til hverdag, økonomi og stigmatisering. Det ble derfor viktig å sikre at informantene på

intervjutidspunktet faktisk var enslige i den forstand at de ikke bodde sammen med en av fedrene til barna. Informantene ble derfor plukket ut etter følgende kriterier:

- Mor angir selv å hatt en vanskelig oppvekst
- Rus og/eller psykiske/sosiale vansker
- Mor er alene om omsorgen mye av tiden
- Kontakt med barnevernet over tid (over 2 år)

Datainnsamlingen er gjennomført i perioden mars 2010-april 2011.

Jeg fikk tilsendt 26 livsløpsintervju fra DNBV fase II. Disse ble tilfeldig utplukket av Graham Clifford. I og med at disse ble tilfeldig utvalgt, passet ikke alle til mine kriterier. Etter å ha plukket ut de som ikke var enslige, de som ikke var etnisk norske, og intervju med enslige fedre, satt jeg igjen med 16 intervju. Etter gjennomlesning av noen få intervju innså jeg at størrelsen på datamengden, samt ulike forhold ved noen av intervjuene, gjorde at jeg fikk et stort sprik i tema – som gjorde det vanskelig å holde tråden i analysen.

Ytterligere 6 intervju ble selektert bort, basert på at årsakene til barnevernets inngripen i familien dreide seg om alvorlig sykdom hos barn eller foreldre og avdekking av seksuelt misbruk av barn, eller fordi foreldres utdannings og inntekstnivå gjorde at marginalisering ikke var tema. Dermed satt jeg igjen med 10 intervju, som faller godt innenfor utvalgsriteriene og en datamengde som er mer håndterlig til en masteroppgave.

Videre kommentarer til utvalget:

Som tidligere nevnt bor de fleste av barna (43 %) som var med i fase 1 i DNBV hos enslige mødre. Den resterende gruppen på 57 % er fordelt mellom de som bor hos far, begge foreldrene eller bosted utenfor familien (Fauske et. al 2009). Dette betyr at ved å velge ut bare enslige mødre vil sannsynligheten for at det som fremkommer i undersøkelsen vil kunne sees på som typisk for svært mange av familiene i barnevernet. Selv om funn fra undersøkelsen min ikke uten videre kan generaliseres, og dette er heller ikke hensikten, vil den kunne gi et bilde av den mest typiske barnevernfamilien Norge i dag.

En annen viktig grunn til å velge ut bare enslige mødre er at det totale foreldrearbeidet, det være seg både ansvar, praktisk arbeid, tid og kontakt, oppfølging av aktiviteter og møter, samt inntekt og bekymringer knyttet til økonomi er lagt på én forelder. Der man er to foreldre har man noen å dele dette med, og dermed blir belastningen sannsynligvis en helt annen. I tillegg tyder en del forskning på at mødre tillegges andre egenskaper som foreldre enn fedre (Backe-Hansen 2001, Kjønnsås 2009). Dette vil være et interessant perspektiv i drøfting av resultater, og er samtidig gjort for å smalne tema for denne studien. Jeg velger ut kun norskfødte mødre for å minimalisere problemer knyttet til å tolke mening der informantene har et annet morsmål enn norsk, samt at kulturell bakgrunn og ulike problemer knyttet til innvandring og integrering av innvandrere har betydning for hvordan man forstår sin situasjon. Dette er et helt annet tema, og studien er derfor avgrenset mot dette.

Metodiske begrensninger i materialet:

- Å kunne trekke sammenhenger om hvor ille informantene hadde det i egen barndom, og hvilken hjelp de har fått er metodisk vanskelig, da et gjennomgående trekk i flere intervju er at de husker dårlig, eller bare i bruddstykker fra før 12-13 års alder.
- Språkkompetansen til noen av disse mødrene er noe begrenset. Det benyttes mye ”fyllord”, og noen angir at de har problemer med å uttrykke seg og gjøre seg forstått. Noen angir at de ofte føler seg misforstått, og synes det er vanskelig å si hva de egentlig mener.
- Gyldighet eller sannhetsgehalt i det de forteller er vanskelig å ha noen oppfatning om. Mødrenes historier og innholdet i svarene de gir i intervjuene må betraktes som sannferdige, fordi de er deres opplevelse. Materialet forteller i hovedsak om opplevelsen og forståelsen mødrene har av sin situasjon.

Metodiske begrensninger i bruk av sekundærdata.

I kvalitative forskningsintervju skapes data av den som intervjues i samspill med intervjueren (Kvale og Brinkmann 2009). Dette samspillet spiller en rolle også i videre bearbeiding og tolkning av data. Dette samspillet kan være vanskelig å få tak i og fatte betydningen av bare ved lesning av transkribert materiale. Jeg vil ikke ha fordel av å utvikle en forståelse fra intervju til intervju som spisser og forbedrer intervjuprosessen.

Intervjuene er dessuten gjennomført av forskjellige forskningsmedarbeider, som har litt ulik ”stil” i sin måte å stille spørsmålene på. Noen intervjuere søker å forfølge en uklar forklaring med noen tilleggs spørsmål, mens andre i større grad lar informanten snakke fritt. Dette betyr at jeg utfordres mer i å finne ”meningen” i noen av intervjuene enn i andre. Igjen kan dette bety at jeg kan tolke ”friere” – men står også i fare for å feiltolke. Utsagn som fremstår som uforståelige, har jeg derfor valgt å se bort fra.

Fordelene ved å bruke sekundærdata.

Men fordelene ved å knytte mitt prosjekt til en større studie der datainnsamling og bearbeiding av data er gjennomført av erfarne forskere vurderes som så stor for min egen læringsprosess at jeg likevel velger å gjøre det. Å ha distanse til data kan også ha fordeler ved at man ser elementer og helhet på en annen måte enn den som utfører intervjuene. Sjansen for å påvirke intervjuobjektet i forhold til egen forforståelse (Malterud 2003) og dermed gå glipp av det som ligger utenfor forskerens allerede etablerte kunnskap vil være eliminert. En annen fordel vil være å kunne både drøfte funnene opp mot spørsmål knyttet til validitet, tendenser og tolkning i andre deler av studien (DNBV), noe som også vil kunne utvide og utfordre mitt eget ståsted.

2.3 Analyse

Jeg har latt meg inspirere både av fenomenologien, hermeneutikken og narrative perspektiver i valg av analyse. På bakgrunn av at materialet ikke er innsamlet med tanke på et smalt tema, eller en klar problemstilling som skulle besvares, var det vanskelig å lande på en konkret fremgangsmåte, og jeg måtte prøve meg fram med noen få intervju i starten. Etter å ha konferert med metodelitteraturen, (Alvesson 2002; Johannessen, Tufte og Kristoffersen 2010; Kvale og Brinkmann 2009) i flere omganger, valgte jeg å benytte en analyse som er sammensatt av flere teknikker (Bricolage) (Kvale og Brinkmann 2009). I en Bricolage står ingen teknikker eller metoder epistemologisk foran andre, og med et så rikholdig materiale som dette, som heller ikke er innsamlet med tanke på en konkret analysemetode, viste dette valget seg å være fornuftig. Rent læringsmessig for min del gav det også meg som forsker større breddekunnskap innenfor analytisk metode.

Intervjuspørsmålene dekker et stort område av informantenes liv. Ved første gjennomlesning var eksplisitte forskningsspørsmål og endelig problemstilling ikke klart

formulert. Det fordret et åpent sinn om hva materialet ville fortelle meg. Jeg hadde da 16 intervju. I første gjennomlesning ble jeg slått av mengden materiale jeg hadde å arbeide med, og valgte derfor å avgrense utvalget for å få et mer håndterlig materiale. Det er tidligere beskrevet hvordan jeg kom frem til det endelige utvalget fra på 10 informanter.

Deretter startet gjennomlesning med tanke på å legge merke til mønstre og klyngedannelser, det vil si hva som hører sammen med hva. Dette ble gjort konkret ved å sette teksten inn i en tabell med tre kolonner, hvor teksten stod i kolonne 1. I kolonne to laget jeg korte fortolkninger av enkeltutsagn basert på å finne en overordnet mening med utsagnet, men også en mening ut fra konteksten det enkelte utsagn henviste til, eller det intervjuer spurte om.

I siste kolonne laget jeg en kommentar til hva hvert av utsagnene handlet om, og brukte disse kommentarene til å lage 12 kategorier. Disse ble sammenlignet og gjennomarbeidet ned til 5 ulike kategorier, og gitt ulike farge-koder. Ideen her ble hentet fra tverrsnittbasert og kategoribasert inndeling av datamateriale (Johannessen, Tufte og Kristoffersen 2010). I denne prosessen ble endelig problemstilling og forskningsspørsmålene bestemt. Så ble materialet gjennomlest på nytt, og tekstelementer som hørte in under de ulike kategoriene ble streket under med den fargekoden det hørte inn under. Fargekoder ble også nyttig hjelp når jeg senere skulle finne illustrerende sitat.

Tidlig i analysearbeidet ble jeg opptatt av hvorfor informantene valgte som de gjorde i viktige livshendelser – og hva handlingene førte til av konsekvenser senere. Jeg syntes ikke jeg hadde fått tilstrekkelig innblikk i dette ved de teknikkene jeg hadde valgt, og hadde behov for å se hvert intervju i en mer kronologisk sammenheng. Her forsøkte jeg å frigjøre meg fra de tidligere inndelta kategoriene, og jobbet ut fra en mer ”teoribasert dataorganisering”(Malterud 2003). Jeg laget en tabell for hvert intervju med 6 kolonner, hvor hver kolonne fikk overskrift tilsvarende de 5 hjørnesteinene i symbolsk interaksjonisme; definisjon av situasjon, sosial interaksjon, symboler, aktiv handling og nået. Her fylte jeg inn den enkelte historie slik at det som naturlig hørte til under hver kolonne ble fortolket under det enkelte punkt. Siste kolonne fikk navnet ”konsekvenser”. Her oppsummerte jeg i hovedsak hvordan informantenes innstilling, handlingsmønster og forståelser fremstod i fortolket form som en ”summering” av de første fem kolonnene. Dette gjorde meg i stand til å oppdage fire ulike måter å forstå og handle i forbindelse med barnevernets involvering i eget liv. Dernest identifiserte jeg utsagn som representerte

poeng, tema, fortolkninger eller eksempler, med tanke på å bruke dem som sitater i presentasjon av funn ved å kopiere dem over i kolonne 6 direkte fra den transkriberte teksten.

Noen konkrete opplysninger om informantene som for eksempel antall barn, antall barn plassert, antall fedre barna har, og opplevelser i egen barndom som f. eks mobbing, skoleproblemer, rus og psykiske vansker hos foreldre, samt opplevelser i egen liv med rus, helsebelastninger med mer er angitt i en egen tabell (vedlegg 4). Denne ble laget for å synliggjøre et bilde av forskjeller og likheter i informantenes livssituasjon.

2.4 Etiske vurderinger.

I forskning som i praksis møter vi i barnevernet mennesker i vanskelige livssituasjoner. I intervjuene stilles det mange nære og inngående spørsmål, som det kan være vanskelig å svare på. Nordlandsforskning har lagt vekt på at de bruker intervjuere med lang erfaring som vil være særlig kompetente til å takle det de måtte stå overfor i intervjusituasjonene. Foreldre som intervjues har gitt informert samtykke til å bli intervjuet, og har fått informasjon, både skriftlig og muntlig i oppstart av intervjuet om at de når som helst kan trekke seg, eller velge å ikke svare på spørsmål (Lichtwarck 2007).

Datafilene jeg har fått tilsendt vil være lagret på mitt eget område i sikker sone på Bufetat sin server. Sikker sone har gode "brannmurer", og mitt område er passordbeskyttet og gir bare meg tilgang. Forkastede intervju er slettet, og utskrifter makulert. Filene jeg bruker i analysen vil slettes og utskrifter makuleres når jeg ikke har bruk for den lenger, men nummer og intervjudato settes opp i en matrise og oppbevares som journalmateriale på mitt arbeidssted, slik at henvisning til riktig rå-data blir sporbart.

Jeg har ikke tilgang til informasjon om hvem informantene er, da intervjufilene er anonymisert med nummer. I noen intervju er det nevnt navn på både barn, familiemedlemmer, fosterforeldre, lærere, advokater og barnevernansatte, samt stedsnavn. Jeg benytter ikke navn og stedsnavn i sitater. Sitater og annen informasjon er gjengitt på en slik måte at identifisering ut fra historiene de forteller, eller andre opplysninger ikke er mulig. Jeg har gitt alle informantene fiktive fornavn for å holde dem fra hverandre.

Jeg har drøftet med Graham Clifford som er en av medforskerne i DNBV om søknad til Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD), eller Regional Etisk komité (REK) er påkrevet for mitt prosjekt. Jeg har fått til svar at mitt prosjekt dekkes av konsesjonene Nordlandsforskning har fått. Jeg legger derfor ikke ved slike søknader.

3. Resultater og funn

Innfallsvinkelen til dette masterprosjektet var å forsøke å forstå mer av hvordan mødre i møte med barnevernet selv definerte sin situasjon, og hvordan deres definisjon eller forståelse av sammenheng både i net, men også i eget liv kom til uttrykk i møte med barneverntjenesten.

Første del av dette kapittelet omhandler et utvalg av de viktigste temaene som fremkom ved hjelp av teknikker fra fenomenologisk analyse. Disse temaene belyser erfaringer med å være enslig mor i barnevernet, og hvordan disse erfaringene ble fortolket og forstått.

De fem hjørnesteinene (definisjon av situasjonen, sosial interaksjon, symbol, aktiv handling og nået) symbolsk interaksjonsime bygger på brukes som konkrete analytiske verktøy i andre del av analysen. Intervjuene blir her sett på som sammenhengende historier, fortolket inn i den enkelte "hjørnestein" brukt som kategorier i analysen. Dermed avtegnet det seg ulike måter å forholde seg til barnevernets involvering i eget liv. Jeg har kalt disse ulike måtene å interagere med barnevernet på for handlingsstrategier. I del to av kapittelet forklares disse gjennom å vise hvordan definisjon av situasjonen, interaksjon og bruk av symboler kommer til uttrykk i aktiv handling. Nået er vanskeligere å få et klart bilde av i historier som er fortalt i etterkant. Jeg velger derfor å benytte forståelsen av "nået" som en samlet enhet av hvordan de i ettertid forstår seg selv og handlingen det fortelles om.

3.1 Erfaring og fortolkning av å være enslig mor i barnevernet:

De viktigste temaene som kom frem de første del av analysen det å være et offer og hva offerstatusen betyr for informantene. Disse presenteres som erfaringer knyttet til marginaliseringsfaktorer og det å være enslig mor, det å ta ansvar for far, det å ta valg, og det å forholde seg til det fordekte og ikke uttalte i møte med barnevernet.

Å være et offer

Opplevelsen av å være et offer fremstår sentralt i materialet i denne studien. Marginaliseringsfaktorer var også et av spørsmålene til materialet i utgangspunktet, fordi min erfaring er at marginalisering stiller så store krav og setter så store begrensninger i hverdagen at det må på dagsorden i større grad i barnevernet enn det som er tilfelle i dag. Jeg har valgt å synliggjøre marginaliseringsfaktorer mødrene i mitt utvalg opplever i sin

hverdag relatert til at de opplever seg som ofre, og at offerstatus gir en slags anerkjennelse og verdighet i uverdigheten.

Fem av de ti mødrene oppgir mobbing på skolen som viktig årsak til at de sliter. Mobbeopplevelsene de forteller om handler om alt fra utestenging, kommentarer og erting til relativt grove fysiske overgrep og tildels seksualiserte handlinger fra medelever over lengre tid. Mobbingen har fått både psykiske, sosiale og læringsmessige konsekvenser. Vanlige erfaringer er skulking og å ikke greie å henge med faglig. Senere psykiske plager som sosial angst, dårlig selvtillit og selvmordsforsøk forekommer også. Felles for alle fem er at de også har blitt offer for flere marginaliseringsfaktorer senere i livet.

Det synes å være et ”verdihierarki” i hva man er et offer for, fortolket ut fra *måten* informantene snakker om de ulike problemene på. Noen historier fortelles nesten med stolthet, noen med stor grad av forurettethet og sinne, hvor skyld fordeles på andre. Mens noen historier domineres av unnskyldninger og skam. Øverst rangerer det å være et offer for en voldelig mann, eller en mann med store rusproblemer, dernest er mobbing i barnårene ansett som en gyldig offerstatus. Det samme gjelder seksuelle overgrep, samt vold fra foreldre eller steforeldre.

Deretter kommer fysisk sykdom og uførhet av fysiske årsaker. Muskel og skjelettplager er vanlige, flere nevner fibromyalgi, og noen nevner ME (kronisk utmattelsessyndrom). Flere av mødrene har også psykiatriske tilleggsdiagnoser. Av psykiske problemer rangerer angst som det som gir en type status, spesielt dersom mobbing i oppveksten er årsaken. Det samme gjelder avbrutt skolegang, eller ulike skolevansker av samme årsak. Disse omtales på en måte som angir at det har utløst en type hjelp, sympati eller støtte. Seks av de ti mødrene er 100 % uføre, og en er 50 % ufør.

Å slite psykisk (annet enn med angst), å ha alkoholiserte, eller psykisk syke foreldre ligger i midten. Dette omtales mer nøytralt som noe som ”bare er slik”, og ikke så mye å gjøre med. Man har ikke opplevd dette som et overgrep eller traume – det er noen som ligger der som en erfaring i livet. Det fordeles ikke skyld eller ansvar til noen, slik det tydelig gjøres overfor de problemene som ble omtalt ovenfor.

Nederst i verdihierarkiet ligger økonomiske problemer, mange barn, mange fedre, egne rusproblemer, eller avhengighet av medisiner. Dette omtales på en fordekt måte – er skambelagt og kommer fram enten ved at intervjuer tar et ”clue” og spør direkte, eller at opplysningen gjemmes bort i en annen historie. ”Linn” er litt i en særstilling, som fra ungdommen av har hatt diagnosen lettere psykisk utviklingshemming. Hun er tydelig preget av at dette er skambelagt og jobber hardt for å underbygge sin oppfatning om at denne er feil. Disse marginaliseringsfaktorene klandrer de ikke andre for, det finnes ingen å klandre.

Det kan synes som det er to faktorer som er med på å gradere de ulike faktorer i dette hierarkiet. Det ene er i hvor stor grad problemene er påført dem av andre, og de selv var et passivt offer. Det andre er graden av opplevelsen av skam knyttet til å ikke kunne oppfylle normative forventninger fra omgivelsene.

Å være marginalisert og mamma

I mitt materiale får økonomiske problemer overraskende lite fokus av mødrene. Det kan henge sammen med at de ikke er spurt eksplisitt om dette, men også med at det har lav status. De fleste har vært innom temaet sosialhjelp, og som sagt er størstedelen trygdet. Dermed vet vi at mange nødvendigvis ikke har mye å rutte med. Å bli ufør hever statusen, slik som i ”Tones” tilfelle; *”Men nå er jeg i hvert fall ufør nå. Det er jo litt greit. Det er ikke mye penger men du har i hvert fall... du vet i hvert fall hva du får hver måned”*. Flere omtaler prosessen frem mot avklaring av uførhet som svært krevende.

Mødrene i dette utvalget opplever en forventning om at barna skal delta på fritidsaktiviteter. Når barneverntjenestens plan innbefatter både SFO (skolefritidsordning) og fritidsaktiviteter som et tiltak de dekker økonomisk, settes ”Rita” i en klemme:

”De tenker på planen, at sånn og sånn skal jenta være med på, er godt for henne å være med på ting. Men de tenker ikke på det at, hvordan skal vi komme oss dit.”

”Rita” bor litt avsides, og det er dårlige bussforbindelser. Datteren skal gå på SFO, betalt av barneverntjenesten. Men skolebussen går når skoletiden er over. Skal datteren være på SFO, må mor ta drosje for å hente henne, eller ”mase” på andre i sitt nettverk om å kjøre. Det samme gjelder fritidsaktiviteter. Her blir mors økonomiske situasjon en begrensning,

ikke bare i å gi datteren det samme som andre barn, men faktisk også i å følge opp barnevernets tiltak.

I ”Sivs” tilfelle har barnevernet løst problemet på en litt utradisjonell måte. De har gitt ”Siv” et lite lån så hun kunne kjøpe bruktbil.

”Og det var ikke så enkelt for meg å få gutten på noen fritidsaktiviteter heller, da var jeg fremdeles like avhengig av bil. Og tok det opp med barnevernet, og via dem så fikk jeg et lite lån, for å kjøpe meg en bruktbil.”

”Siv” har angst og bilen ble slik sett et middel som løste flere problemer. Hun fikk sønnen av gårde på aktiviteter. Hun ble ikke lenger avhengig av buss og kunne gå på butikken og handle på tidspunkt hvor hun greide å kontrollere angsten og det var lite folk på butikken, og hun greide å komme seg ut blant folk uten å være andre til byrde. Hun ble også mer uavhengig, selvstendig og greide gjennom bilen å ivareta hverdagsutfordringer hun ikke fikk løst før. For ”Siv” ble bilen ikke bare en praktisk nødvendighet men også et symbol som hun henter frem flere steder i intervjuet som den viktigste hjelpen hun noen gang har fått.

Å ta ansvar for far

De enslige mødrenes sosiale status er lav. Barn sees på som mors ansvar, og mødre selv definerer sitt ansvar for barna som større og mer tyngende enn fedrenes. I flere av familiene i denne studien er det store konflikter mellom mødre og fedre til barna. Barnevernet stiller krav til mødre om både å følge opp barna med lekser og fritidsaktiviteter, de skal holde huset i orden og de skal holde orden på far: *”og hvis det skjedde noe med ungene mine, så var jeg medansvarlig...når han hadde ungene...”*. ”Dina” får her ansvaret for fars handlinger når han kommer og tar med seg ungene uten avtale. Forventinger lik denne er opplevd av flere i utvalget. Flere har også opplevd at de ikke er blitt trodd når de har fortalt om fars omgang med rusmidler, og at barnevernet har vært mindre grundig når de har gjort undersøkelse av meldinger som går på far, enn av meldinger som går på mor.

Det forekommer også historier om at mødre opplever seg beskyldt for å være årsak til barnets problemer. Slike opplevelser forekommer selv om mor og barn over tid har vært i

en livssituasjon med først en voldelig og dernest en rusmisbrukende mann. ”May” kaller det fordommer og legger det på hennes valg av trosretning:

Jeg følte hun (saksbehandler) hadde veldig fordommer mot meg.(...) Det var liksom min måte å oppdra han på som hadde vært årsaken til at det her.”

Å velge mellom pest eller kolera

De litt større hendelsene i livet, fremstår utad som en rekke tilfeldigheter. Dette gjelder først og fremst valg av samlivspartnere, det å få barn og flyttinger. Utfallet av slike livshendelser, eller hva slike hendelser tilfører av nye utfordringer, bryter ofte med normer og idealer for familieliv og hva som er bra for barn. På bakgrunn av mødrenes begrunnelser for handlingene kan de knapt defineres som reelle valg situasjoner.

Flere av mødrene har hatt flere samlivspartnere som de har barn med. I flere av tilfellene er dette menn som viser seg etter en stund å ha egenskaper som enten utsetter mor og barn for fysisk og/eller psykisk vold, påfører familien økonomiske utfordringer eller misbruker rusmidler. Disse mødrene velger feil menn, som ”Hanna” selv oppsummerer i sin historie:

” Nei jeg tror jeg har bare vært veldig uheldig med valg av partnere, sånn at det, man kan`ke finne seg i alt, og tenke at; sånn her skal jeg ha for resten av livet. Det, det funker ikke før meg i hvert fall”.

Her ser vi at ”Hanna” tar konsekvensene av valget hun har gjort ved å forlate vedkommende. Hun definerer seg selv som uheldig, og er på denne måten fritatt for ansvaret ved å ha gjort feil valg.

Flere av mødrene har flyttet mye både med og uten barn. De flytter *fra* noe – like mye som å flytte *til* noe. Begrunnelser for å flytte handler ofte om å flytte ut fra noen, eller å flytte sammen med noen. Å velge å forlate partneren tilfører nye problemer som samlivskonflikter, økonomiske problemer, samt at man blir alene om ansvar og praktisk arbeid med barna. De velger også å få nye barn, men intervjuene er påfallende fattige på refleksjoner om hvorfor man tok det valget, eller om det var et valg i utgangspunktet.

Ikke alle har greid å løse ubehaget ved å velge feil mann med å gå ut av forholdet. Det er ulike grunner til dette. Noen prøver i det lengste, enten ut fra at de anser trussel og utrygghet som økende hvis de forlater mannen, men vi finner også historier om ikke å ha

overskudd eller selvtillit nok til å bryte ut. ”Linn” forteller om tiden etter hennes fars død, og om hvordan hun både slet med egen sorg, og sorgen over et forhold som ikke ble slik hun hadde håpet, samtidig med at hun prøvde å skjerme barna for farens rusmisbruk og omstendighetene det førte med seg.

”Det var en sorg, det ble mye ting hjemme som skjedde som ikke var bra med meg og barnefaren. Det var politiepisoder og det var, jeg prøvde å skåne ungene best ut av det, men jeg følte jeg hadde ikke noe mer å gi.”

I flere av mødrenes liv står ikke egne foreldre, eller et godt privat nettverk parat til å støtte og hjelpe når de vil ut av et forhold. Slik sett gir ikke krisesituasjonene reelle valgalternativer som fører til en forbedring av ens livssituasjon. I ”Linns” tilfelle representerte samboerskapet ”å lykkes” med noe. ”Linn” hadde også et bilde av seg selv som en som ikke gir opp. Å gå ville være å innrømme nederlag, å holde ut handler om verdighet.

Vi finner også i dette utvalget historier om å hjelpe. Noen får barn fordi den nye samboeren gjerne vil ha barn, og andre tar i hus noen som ikke hadde noen steder å bo, eller som ikke har jobb og inntekt. ”May” hjelper en arabisk mann til å få oppholdstillatelse i Norge ved å gifte seg med ham. Hennes foreldre er imot dette, og det blir derfor viktig for henne å lykkes. Etter en stund begynner han å begrense henne og straffe henne når hun ikke oppfyller kravene han stiller. Hun holder ut grov vold i flere år, og må rømme med barnet sitt flere ganger. Hun har opplevelser av at han har løpt etter henne med øks, av å bli slengt i veggen eller banket opp da hun var gravid. Hun forteller om å bli slått mens hun ammet barnet, og at hun ved flere anledninger måtte skjerme barnet med sin egen kropp for at farens slag og spark ikke skulle skade barnet. Etter fire år greide hun å komme seg ut av forholdet ved å flytte til et av våre naboland. Det var vissheten om at hun ville få det verre ved å flytte fra ham, samtidig med et behov for å bevise overfor omgivelsene at hun hadde valgt riktig, som holdt henne i ekteskapet så lenge. Som neste samlivspartner velger hun en mann som har sittet flere år i fengsel i dette landet, og tar han med til Norge. Hun karakteriserer han som stor og sterk, men snill; ”*så hadde jeg i hvert fall en bodyguard, en som passet på meg*”. Det hun ikke tok høyde for var at han misbrakte amfetamin. For ”May” var valget av neste partner styrt av behov for beskyttelse. For disse kvinnenes ble det å holde ut i et forhold et symbol på verdighet.

Valg av samlivspartner kan også i stor grad påvirke de omsorgsoppgavene mor har fra før. Stefar trekkes inn i familielivet på godt og vondt. Noen ganger velges en mann som kan tillegges ansvar og skyld for noe av det som går galt.

Jeg kan ikke begynne å nekte henne omgangsvenner, det blir bare krangling av(...)så jeg gjorde nå så godt jeg kunne. Men så, og så traff jeg han her(...), faren til de to siste ungene...og han brukte litt sånn der sjøl og...og de der to det ble altså som tennvæske...krutt!”

”Dina” har abdisert som mor, og håndterer ikke utfordringene med en tenåringsdatter på vei ut i rusmiljøet. Hun er ikke villig til å ta kranglene med datteren om hvilke venner hun velger. Samboeren, som også er rusmisbruker får ansvaret for at jenta fortsetter ut i rusmisbruket, sammen med stefar. Det hører også med til historien at stefar bruker vold mot jenta, slik at hun til slutt forlater familien og flytter på hybel med oppfølging fra barneverntjenesten. Ved å ha en mann hun kan legge ansvaret på, opprettholdes mors verdighet i egne og omgivelsenes øyne.

En alternativ måte å forstå de gale valgene på er mangel på livserfaring til å vurdere andre, eller mangel på kunnskap om hvordan problemer kommer til uttrykk. ”Tones” historie viser oss hvor galt det kan gå, fordi hun ikke hadde kunnskap og erfaring til å vurdere mennene før det var for sent.

”...vi ble gifte.. vi var ikke helt gode for å si det mildt. Han var... viste seg å være narkoman han, og det visste ikke jeg. Jeg hadde jo ikke greie på sånne ting. (...)Ja så traff jeg en da. Han og var jo litt spesiell. Jeg tenkte skal jeg bare være uheldig da... Så var jeg sammen noen år med en... han brukte ikke stoff altså eller sånn, men han hadde spillegalskap. Så han spilte jo vekk alt. Så vi fikk to barn sammen.”

Kunne ”Tone” valgt annerledes? ”Tones” livshistorie handler om overgrep og selvutslettelse, om å få sine egne grenser ødelagt tidlig i livet, og om usikkerhet og manglende tro på seg selv. Vi kan se det som om hun ikke valgte selv, men ble valgt av de gale mennene. ”Tone” streber etter verdighet i alt hun gjør, fordi hun ikke erfarer å bli verdsatt. Å la seg bruke er en strategi hun er tryggere på enn å si i fra og sette grenser. Dette setter henne ikke i reelle valg situasjoner hvor hun har full oversikt over alternativene og konsekvensene, det handler mer om irrasjonelle handlinger styrt av behovet for å bli verdsatt.

Det fordekte og uuttalte

Konsekvensene av disse mødrenes handlinger har på ulike måter vært i barneverntjenestens fokus. Mødrenes opplevelse kan sentreres til at barneverntjenesten ikke ser hele bildet av hvorfor det ble som det ble. De har ikke fått gehør for de "formildende omstendighetene" hos barneverntjenesten som utfører sine kjerneoppgaver med utgangspunkt i barna og ikke mor.

"Nei... jeg følte jeg ble ikke møtt på noe særlig ok måte. Jeg følte... ja hva skal jeg si... sånn å ja, du er liksom mor, du skal tenke på ungene og... ja, mer sånn... ja, irriterte liksom på en måte."

"Tone" kjenner på barnevernets irritasjon over at hun feiler, ikke forstår eller ikke gjør som forventet av henne. I dette ligger også en mer eller mindre uttalt beskyldning om at hun ikke tenker på barna, og hvilke konsekvenser de får av hennes valg. "Tones" verdighetsfølelse er truet, og hun blir redd og oppgitt.

Kontekst og sammenheng i livet er i intervjuene framhevet av mødrene på en måte som gir inntrykk av å være prisgitt omgivelsene. De forstår seg selv som ofre for ulike omstendigheter som har tvunget dem til ukloke valg. Vi beveger oss her i et normativt og moralsk felt, der vi møter egne fordommer og oppfatninger om hvordan livet bør leves. Opplevelser av hvordan barnevernets holdninger, fordommer og moralske oppfatninger kommer til uttrykk er tydelige i mødrenes historier.

"De sa jo ikke det da men... altså, men jeg opplevde det sånn som de snakket til meg, at de fordømte de valgene jeg hadde gjort og hvordan jeg hadde havnet oppi det..."

Her formidles normer, moralsk forargelse eller holdninger indirekte fra saksbehandlere Tone har møtt, men like fullt med en tydelighet som gjør at hun internaliserer det som barnevernets fordømmende holdning til henne. Det uuttalte kan man ikke forsvare seg mot. Det skjulte budskapet blir stående som et angrep på "Tones" verdighet. "Ann" har en lignende historie fra da hun kom i kontakt med barneverntjenesten. Hun var tidligere rusmisbruker, og selv om hun kan vise til å ha vært rusfri i mange år, følte hun sterkt på en ikkeuttalt skepsis. Denne ikkeuttalte skepsisen sperret for kommunikasjon og åpenhet, og forsinket prosessen med å få i gang hjelpetiltak som kunne gjøre situasjonen bedre for barna. "... jeg syntes jo det var veldig tøft fordi at jeg følte jo de var veldig skeptiske." Følelsen av skepsisen er det vanskeligste elementet å forholde seg til. "Ann" bekrefter "Tones" opplevelse av at den uuttalte kritikken er en stor utfordring i møte med

barnevernet. Hun uttrykker også klart hva hun ser kunne ha gjort kommunikasjonen lettere: ” *Og jeg skulle jo ønske at vi hadde bedre tid, voksent personal må de ha, ydmykt personal hadde jo vært...* ”. ”Ann” ser at relasjonen til barnevernet krever at det investeres nok tid, og at det samtidig vektlegges erfaring og en ydmyk holdning overfor de realitetene klientene lever med for å få til en god relasjon.

Oppsummert kan vi si at ”de gale valgene”, i den grad det i det hele tatt handler om å kunne velge, handler både om selvforståelse og offerstatus. De reelle alternativene som finnes er i tillegg like dårlige, like uforutsigbare og i liten grad en vei ut av elendigheten. Det er via disse ”tingene som bare skjer” at marginalisering sterkest kommer til syne, og det er konsekvenser av disse hendelsene som blir årsak til kontakten med barnevernet. Når disse temaene berøres opplever mødre seg devaluert av barnevernet.

3.2 Erfaringer knyttet til barnevernets involvering i eget liv

Informantene har av ulike årsaker kontakt med barnevernet. Noen har selv bedt om hjelp, andre har blitt meldt av andre, og deres vurderinger av innholdet i meldingene spenner fra at de innser at de må ha hjelp, og vedgår at det er problemer, men ikke er enige i årsak eller vinkling, til at det er falske beskyldninger og løgn. De som selv har bedt om hjelp, strever gjerne med å få barnevernet til å være enige i at de trenger hjelp på det nivået eller området de har bedt om hjelp. I møtet med, og relasjonen til barnevernet ligger det mye vanskelig følelsesmateriale.

Å bli krenket

Begrepet respekt finner vi i samtlige intervju denne studien. De fleste sier de ikke er blitt respektert, at de har opplevd respektløs behandling, eller at deres synspunkter ikke har blitt respektert. Det er ulike grader, varianter og intensitet i disse fortellingene. Det er ulikt, og for så vidt også uklart hva den enkelte informant legger i begrepet respekt, og også hvordan de forstår begrepet. I analysen valgte jeg derfor å forholde meg til informantenes bruk av ordet respekt som indikator for opplevelsen av å bli krenket. Å tolke utsagn om temaet respekt som opplevelse av krenkelser gav en mulighet til å anerkjenne opplevelsen uten å hensyn til hva barnevernet faktisk gjorde, og omstendigheten rundt det. Opplevelsen av å bli krenket er reell, uansett om det var krenkerens hensikt å krenke eller ikke. (Skau 2011). I en barnevernkontekst hvor foreldre utsetter sine barn for fysisk, psykisk eller

utviklingsmessig skade som følge av handlinger eller unnlatelser, er det kanskje unngåelig at opplevelsen av å være krenket oppstår hos foreldre når dette tematiseres. Opplevelsen av å bli krenket vil prege mødrenes samarbeid med barnevernet. Når utgangspunktet for barnevernets involvering i familien ligger i bekymring knyttet til konsekvenser av at man er et offer for noe, blir den krenkende handlingen knyttet noe man uansett ikke kan få gjort noe med. Dette vil sannsynligvis forsterke følelsen av å være *uskyldig dømt*, og man vil derfor oppleve seg mer krenkbar, enn om bekymringen er knyttet til noe man faktisk kan få gjort noe med.

”Jeg var stempla som et problembarn, fordi at jeg hadde rømt hjemmefra på grunn av stefaren min var slem! Ja, det har vært et problem med meg hele tida, ikke sant, helt ifra eg var tretten-fjorten år, så det...bruker de mot meg.”

”Hannas” utgangspunkt er at hun er et offer for forhold i sin barndom, som hun ikke får gjort noe med i voksen alder. Hun grunngir sin turbulente ungdomstid med et vanskelig forhold til mor, og en voldelig stefar som mishandlet henne. Hennes sterke atferdsuttrykk var et rop om hjelp. Hun hadde sågar bedt om å få fosterhjem selv, men ble ikke hørt. I stedet ble hun straffet av stefar for å ha involvert barnevernet. Hun definerer seg sviktet av barnevernet, og dette danner utgangspunkt for at hun har en økt krenkbarhet i forhold til barnevernets involvering i hennes morsgjerning. ”Linn”, som sliter med å bli kvitt diagnosen; *lettere psykisk utviklingshemmet*, opplever seg også dømt (krenket) på bakgrunn av oppveksten.

”At jeg ble dømt nedennom og hjem på grunn av det at jeg har hatt den oppveksten selv som jeg har hatt for å si det sånn.”

Opplevelse av mangel på tid, stabilitet eller kompetanse hos barnevernet fører også til at mødrene opplever seg krenket. Det ligger krenkelser i å ikke oppleve at en selv eller barna er viktige eller betydningsfulle. Det samme gjelder opplevelsen av å ikke bli hørt eller tatt på alvor. Strukturelle eller organisatoriske problemer hos barneverntjenesten som bytte av saksbehandlere gir et inntrykk av at man ikke er prioritert.

”Hun ene... første jeg snakket med, hun var veldig kjekk, men hun sluttet jo selvfølgelig. Typisk. Og det [uklart] men hun var et par måneder så det tar litt tid for å få i gang dette her ikke sant, så sluttet hun, så kommer det den... så jeg ble helt nervøs vet du...”

Det er tydelig at en relasjon til saksbehandler som varer over tid er av stor betydning. Når mor, som i ”Tones” tilfelle har lav selvtillit og er usikker, er kontinuitet i relasjonene

særlig viktig. Det å ha barneverntjenesten som deltaker i eget liv betyr at man både er under overvåkning og kontroll, samtidig som det innebærer at barna får hjelp. Innledningsvis i dette kapittelet vise jeg hvordan mors og barneverntjenestens definisjon av situasjonen i varierende grad sammenfaller. Stabilitet i relasjon over tid øker sannsynligheten for at mors definisjon av situasjonen kan nærme seg barneverntjenestens definisjon som ligger til grunn for tiltaksutforming.

Noen av mødrene opplever at saksbehandlingsrutiner svikter, at avtaler blir glemt eller flyttet, eller at løfter ikke blir holdt. Dette oppleves også krenkende. Slike rutinebrudd skjer, og vi vet at årsaken kan være både menneskelig svikt, rutinesvikt og et uttrykk for et overbelastet barnevern. Opplevelsen for den de rammer, handler om å ikke føle seg prioritert. Når man ikke blir prioritert, blir man ikke ansett som viktig. Dette handler også om verdighet.

”Det skal ordnes ansvarsgruppe og, og hun (saksbehandler) husker ikke på at hun har fått innkalling og så møter ikke hun opp når hun skal og. (...) Når de skal ha møte den uken så må de prøve å ordne det og ikke liksom bare si at de skal ha møte og så hører jeg ingenting noe mer i fra dem.” Så vi må liksom ringe de hele tiden, og de, ja de skal få ordnet møte, men det blir liksom ikke gjort noen ting av det. (...), men det er klart det kan hende de har mye å gjøre, men jeg synes de kan prøve å følge opp litt sånn da.”

For ”Rita”, og mange med henne, er forutsigbarhet viktig. Forutsigbarhet handler om trygghet og kontroll. Hun forteller sin historie på en måte som gjør at vi forstår at dette ikke er den eneste opplevelsen av et uforutsigbart barnevern. Hun tror ikke helt på forklaringen *dårlig tid*, og bebreider barnevernet for ikke å greie å følge opp. Resultatet blir at hennes tillit til barnevernet er svekket, og at hun og hennes barn ikke blir prioritert og tatt på alvor.

Flere av mødrene etterlyser mer kompetanse hos barnevernet i oppfølging og utredning. Vi får inntrykk av et barnevern som ikke lytter og som ikke forstår. Å føle at man ikke blir lyttet til og ikke forstått handler om kommunikasjonsferdigheter hos den som lytter. Mer sentralt er det derimot at det må etableres en trygghet i relasjonen når samtalen skal dreie seg om følelsesmessig vanskelige tema. ”Dina” er provosert over både å måtte bytte saksbehandler (stabilitet og trygghet i relasjonen over tid), og at saksbehandlere er unge og

har lite erfaring. Kompetanse i hennes øyne handler her om både alder, modenhet og erfaring.

”det viste seg jo det, at utskifting av de her kuratorene, det gikk ikke! De klarte det ikke! Jeg mener du må ha litt erfaring også, ikke bare skoleboka. Jeg følte at jeg kunne sitte og prate om mine erfaringer og har opplevd et skittenhælvete i mange år, til et menneske som ikke hadde peiling! Der de sa; ja, ja, ja...”

”Dina” er godt voksen, med barn i ulik alder. Hun er ute etter forståelse, og at barnevernet må forstå konteksten for hennes utfordringer som mor. I tillegg strever ”Dina” med språket, og bruker sterke ord og uttrykk, og banneordene sitter lett. Hun er også svært vær for nedlatenhet og fordømmende holdninger. En god samtale med en mor som Dina fordrer svært gode kommunikasjonsferdigheter hos barnevernsarbeideren, for å unngå at hun føler seg krenket.

Når opplevelse av krenkelse knyttes til å ikke bli tatt på alvor, eller ikke bli trodd blir verdighetsfølelsen utfordret på det sterkeste. Noen av mødrene har selv kontaktet barnevernet for å få hjelp. Når de går til dette skittet, er det et siste halmstrå. De har ventet og prøvd i det lengste. Hjelpen de ber om er gjerne konkret, i form avlastning fordi de er utslitte, økonomisk hjelp, veiledning til å håndtere atferdsproblemer, støtte og beskyttelse til å komme seg ut av et voldelig forhold eller hjelp til redde ungdommen fra rusmiljøet. Felles for disse som har bedt barnevernet om hjelp, er at de har bedt om hjelp som er tvingende nødvendig der og da, eller ”*litt på overtid*”, som en av mødrene uttrykker det. ”Jenny” slåss for å få i gang tiltak til to av sine tenåringer som strever. Tidsbruk og opplevelse av at det ikke skjer noe gjør at hun føler de ikke kommer noen vei.

”for at vi følte oss litt sånn overkjørt, av barnevernet da. For vi følte at vi, at vi stod stand by, vi stod bare og stanga i veggen, hodet i veggen, vi ble ikke trodd på noen punkter, overhodet ikke”. (...)og så greier de også å skrive slike ting i en journal,(...) altså jeg ble målløs, jeg ble fortvila, at noen kunne finne på å skrive noe sånt noe. For hun var jo, jeg skjønner ikke jeg, hvor de får sånne ting ifra, for det er en ting jeg aldri har sagt, som jeg aldri kunne tenke meg å si...”

”Jenny” stiller krav og har forventinger til barnevernet. Hun føler de ikke tror henne. Opplevelsen av at hennes fremstilling blir problematisert og fremstilt som noe annet i journalnotat, bekrefter hennes følelse av å ikke bli tatt på alvor. Slike opplevelser fester seg og svekker tilliten til barneverntjenesten. ”Linn” deler hennes opplevelse av at hennes utsagn blir noe annet enn hun hadde ment, og forteller at brev hun får i posten kan si det

stikk motsatte av hva hun har hevdet på møter. Hun beskriver følelser som å bli sviktet, å føle man ikke kommer noen vei, og at man aldri blir hørt på. Dette viser også at etterrettelighet er særdeles viktig i skriftlige framstillinger, da dette blir stående for ettertiden. Ved at klientene kjenner igjen utsagn og situasjoner i dokumenter kan dette fremme en følelse av å bli hørt og tatt på alvor.

Å føle avmakt

De fleste av mødrene i utvalget er innom begrepet makt. Noen av dem bruker ordet makt, mens andre forteller om opplevelsen av å bli utsatt for maktbruk. På samme måte som jeg omtalte begrepet respekt, er det også vanskelig å ha en klar og entydig oppfatning om hva den enkelte legger i begrepet makt. Barnevernet har formelt makt til både å undersøke og gripe inn. Maktbegrepet blir av informantene kun omtalt i relasjonelle sammenhenger. Opplevelsen av å bli utsatt for maktbruk henger tett sammen med en følelse av maktesløshet, eller at man ikke har noe å stille opp med.

”Og uansett så lå det jo hele tiden på lur den der; frivillig men hvis du ikke vil så er det tvang, ikke sant.”

”May” er klar over barnevernets makt til å plassere sønnen med tvang hvis hun ikke samarbeider om tiltak. Hun har derfor ikke reelle valg, dersom hun skulle mene at de tilbud gutten får ikke er optimale. Hun valgte å samarbeide om plassering i rusinstitusjon, men tok opp sine uenigheter med institusjonen i forhold til at hun mente de overdrev bruken av fysisk tvang overfor sønnen. Dette ble hun ikke møtt på, og institusjonen skrev ut sønnen fordi moren var vanskelig å samarbeide med:

”Og da når ikke jeg aksepterte den behandlingen så vær så god, her får du sønnen din.”

I denne situasjonen oppleves hun å være *bundet på hender og føtter*, og hjelpeapparatet håndterer ikke (i mors fremstilling) mors involvering og kamp for at sønnen skal få riktig behandling. Resultatet i denne saken ble at gutten flyttet hjem igjen til henne uten behandling, selv om det i utgangpunktet var hun som kontaktet barnevernet og bad om hjelp.

3.3 Barnevernets todelte mandat – uklar grense mellom makt og hjelp

Barnevernets samfunnsoppgave er i seg selv problematisk for mange av mødrene i utvalget. De er usikre på flere forhold; hva barnevernet kan tillate seg rent juridisk, hva de

har ansvar for å utøve, og hvordan grenseoppgangene mot andre offentlige tjenester og etater går.

Flere angir at de ikke forstår hva barnevernet vil og de kjenner på utrygghet i prosesser de er involvert i. Det kan gå lang tid før referat og rapporter kommer. De blir redde, usikre og provoserte over nærgåenheten i utredningssituasjoner. ”May” savner informasjon og kunnskap om både egen sak og om barnevernet generelt. Noen få er i stand til å skaffe seg informasjon ved å lese, søke på internett eller ringe til ulike kontor og organisasjoner. Andre har advokat de kan spørre, mens andre igjen prøver på egen hånd å forstå, og ender opp med forenklinger eller misforståelser, som i ”Jenny” sitt eksempel:

” Når du som enslig mor, fraseparert mor, ber om (sosial)hjelp, så er du automatisk under barnevernet, og det visste ikke jeg noe om den gangen i det hele tatt, før da hadde jeg aldri kommet til og tatt kontakt.”

”Jenny” ser på meldingen som et utslag av systemets fordommer mot enslige mødre, og ikke som en reell bekymring som oppstod hos sosialarbeideren hun møtte

Bekymring som beskyldning

Mødrene strever med å forstå lover og regler. De strever med å forstå barnevernets legitimitet i forhold til inngripen i livet deres. Behovet for å forstå og legitimere handler også om trygghet og forutsigbarhet. I flere tilfeller deler de ikke barnevernets bekymring for egne barn, og ser ikke på sin egen foreldrepraksis som omsorgssviktende. I slike tilfeller oppleves barnevernets bekymring som beskyldninger. Nå barnevernet da fremsetter sine *beskyldninger*, øker utryggheten og mistilliten, øker også avvisning og tildekking av faktiske forhold, slik at ikke barnevernet skal få enda mer å utsette på foreldrene.

”Vi ba om hjelp vi, om hvordan takler jeg dette, så tar de og straffer foreldrene og prøver å ta ungene vekk. (...)Men vi skjulte jo, har jo drevet og skjult alt, for at vi tenkte som så at, altså det stemte ikke noe av det vi ble beskyldt for da.”

”Jennys” forsøk på å tildekke situasjonen handler om utrygghet som har oppstått ved at hun har bedt om hjelp, og at hennes definisjon av problemet ikke sammenfaller med barnevernets oppfatning. Barnevernet søker ytterligere informasjon for å få belyst situasjonen tilstrekkelig for å fatte riktig vedtak om hjelp til barna. Ved å være åpen om vanskene i det øyeblikket hun ber om hjelp, avdekker hun forhold i familien, og av seg selv som mor som gjør henne sårbar, og lite samarbeidsvillig når hun ikke får gehør for sitt

syn. Når samarbeidet blir vanskelig, foreslår barnevernet behandling i institusjon, og grunngir dette med at de ikke tror mor vil greie en slik oppgave med to tenåringer som er på vei ut i en ruskarriere, og samtidig ta seg av mindre søsken. ”Jenny” reagerer med å føle dette som en trussel om straff.

”Elin” opplevde at sønnen ble plassert like etter at han var fylt to måneder. Hun hadde fødselsdepresjon, og bad om å få komme på mødre hjem for å få prøve seg. Hun fikk ”blankt” avslag, og er usikker på begrunnelsen. Hun har forstått at barnevernloven sier noe om at det først skal prøves tiltak i hjemmet for å unngå plassering, og ser ikke at dette er prøvd i hennes tilfelle. Vi vet lite om hvordan depresjonen kom til uttrykk, og hvor omfattende omsorgssvikten var. Men hun forteller om tiden før, at hun ble sliten av stadige hjemmebesøk fra barnevern og helsestasjon, og at hun hadde lite støtte utenfra.

”Så at, jeg følte ikke at de gjorde, det står at det skal prøves alle tiltak sånn at det er mulig at barnet kan bli hos mor og far.(...)Det er jo min side av den saken, de kan ha en helt annen oppfatning. ”

”Elin” anerkjenner at barnevernet kan ha en annen oppfatning enn henne. Barnevernets redegjørelse i saken holdt i retten og hjemmet både akuttvedtaket og varig plassering. Vi ser at ”Elin” mangler en bit informasjon som kunne gitt henne bedre oversikt over situasjonen rundt sønnens plassering. Hennes uklare bilde av de faktiske forhold, er årsak til at hun oppfatter det som om barnevernet har brukt makt uten å ha belegg for det.

”Rita” har omfattende hjelpetiltak til sine barn. Hun føler den lille usikkerheten over barnvernets agenda og hva de kan gjøre. Hun velger å ha en positiv innstilling:

”Nei, jeg tror nå de gjør det for at det skal bli greit for oss. At vi skal ha det greit. Det tror jeg altså. (...)Men du vet jo aldri med Barnevernet da. Det er jo, du sitter jo litt med den der angsten at du vet ikke helt hva de finner på for noe.”

Hun vinkler det slik i intervjuet at den lille usikkerheten hun føler når barnevernet tar kontakt forsvinner litt etter litt utover i samtalen. Det forteller om en saksbehandler som evner å skape trygghet i relasjonen med mor, og som gjør at mor våger å tro på at barnevernets agenda er at familien skal ha det greit. Det som er viktig å merke seg i ”Ritas” historie er at hun likevel sitter med den lille utryggheten og *angsten* i forhold til at de på et tidspunkt kan endre sin oppfatning. Dette gjelder for flere av mødrene, også de som har valgt en samarbeidende strategi.

Møter – en krevende samarbeidsarena.

Kravet om brukermedvirkning og idealet om klienten som aktør i egen sak har gjort møter med klienten til stede til en vanlig samhandlingsarena også i barnevernet. Flere informanter i mitt utvalg hevder at slike møter en krevende fora å være i. Noen har opplevd møter som et forum der krenkelser kan skje, og det skjer i andres påhør. Maktforhold blir synlig i slike møter. De ulike offentlige instanser som er til stede på et møte finner støtte i hverandre og forskjellene blir synlige mellom klient og hjelpeapparatet.

”Så jeg ble jo lita som en liten mus og de ble svære elefanter... nei det er kanskje dårlig sammenligning, men jeg følte meg veldig liten da” (“May”).

Hensikten med slike møter er å synliggjøre at klienten er likeverdig, ved at en settes rundt samme møtebord, har fått samme innkalling med samme møteagenda, og har lik rett til å hevde sin mening som øvrige aktører. Intensjonen er god og riktig, men opplevelsen er ofte en annen.

Det kan være ulike årsaker til at disse møtene ikke fungerer godt for klientens del. Noen strever med sosial angst, og blir hemmet av dette i møter. Dette kan føre til at man ikke får med seg hva som blir sagt, og at man ikke greier å hevde sine meninger. Å kjempe med angsten er slitsomt og tar mye fokus, som i ”Hannas” tilfelle: *”jeg blir sliten av å...å sitte på møter idet hele tatt, (...), og prate masse, sånn med...fremmede”*. ”Hanna” formidler her at møter ikke fungerer for henne. ”Dina” opplever at hun blir passiv i møtene, og blir sittende bare å høre og prøve å få med seg hva som skjer:

...men jeg tenkte at er det noe, er det noe de vil ta tak i, så må de ta tak i det, eg har mest sittet og hørt...lyttet...så får de fortelle meg...”

”Dinas” opplevelse handler også om tidligere erfaringer av å ikke ha kommet noen vei, og det å hevde sine meninger ikke har noen betydning. Hun blir alene med sitt syn og opplever at barnevernet ikke er i stand til å bidra i konflikten mellom henne og barnefar, da hun forsøker å synliggjøre farens rusmisbruk og hans hardhendte behandling av barna.

”..og vi satt jo bare og krangla, (...)så sier hun det der på møtene, for at vi kom jo ikke noe lenger, det ble jo bare verre...”

”Dina” opplever at møtene bidrog til å gjøre konfliktene mer synlige og fastlåste. Hennes opplevelse handler om at møtene der hun forventet å få støtte, i stedet ble kamparena og slagmark. Kampene over møtebordet, hvor klienten i utgangspunktet møter alene, og som den ”svake part” kan lett bli arenaer hvor makten fordekkes. Det er også de

”språkmektiges” arena, hvor klientens angst, kommunikasjonsferdigheter og selvtillit blir satt på prøve.

Det er få opplevelser av at møter med flere instanser har bidratt til større åpenhet, trygghet eller opplevelse av støtte. Tvert i mot opplever mødrene møtene som vanskelige og til tider skremmende arenaer, hvor de ikke greier å ta ordet, få sagt det de mener eller synliggjøre sin forståelse av saken. De føler seg fremmedgjort og utsatt, og får i etterkant i referats form presentert sine uttalelser på møtene som noe helt annet enn det de mente å si.

3.4 Å mestre språket:

Flere av mødrene i utvalget har problemer med å uttrykke seg og gjøre seg forstått. Dette blir synlig i intervjuene på flere måter. Noen intervju er vanskelig å få sammenheng i, men mye avbrutte setninger, mye fyllord og pauser. Dette har gjort analysearbeidet krevende. Jeg vil bare kort oppsummere noen hovedtrekk ved funnene hva angår språk.

Noen har vanskeligheter med å si det man egentlig vil si. Det kan være at ord kommer feil ut, det blir snudd på så meningen blir vanskelig å få tak i, eller at for eksempel sarkasmer fremsettes så det høres ut som om man mener det.

”Jeg vet ikke om jeg skal ta den ene og den andre med så jeg.(...) Jeg sa det bare, men jeg har ikke gjort ungen noen verdens ting.”

”Linn” hadde i frustrasjon og fortvilelse sagt dette til helsesøster, og ble i ettertid konfrontert med spørsmålet om hun brukte vold mot barna. Det kan bero på at det legges til grunn en litt for bokstavelig tolkning av det som blir sagt, slik at selv utsagnet tillegges en mer ”teoretisk” mening enn det er ment. Konteksten som danner bakgrunn for utsagnet, samt sammenhengen utsagnet blir sagt i får mindre betydning for hvordan helsesøster tolker det. ”Linn” har flere opplevelser av at det hun sier ikke blir hørt på, eller blir snudd og vendt på når ”*papiret kommer i posten*”, som hun sier. Hun har begynt å tvile på om det er noe galt ved henne eller om det er manglende vilje hos barneverntjenesten til å forstå.

”Så jeg begynte nå å lure på om, med meg selv om er det jeg som er så utydelig at ikke folk skjønner det, eller hva er det for noe det herre her. Eller vil de ikke skjønne det?”

For ”Linn” blir det utrygt å snakke med barneverntjenesten. Hun opplever at hennes evne til å bruke språket ikke når fram, og strever med å forstå hvorfor. ”Linn” er et eksempel på mødre der manglende kompetanse til å nyansere språket kommer tydelig fram, og det

kreves en vilje og evne til å forstå hennes kontekst og kompetanse for å hjelpe henne til å få sagt det hun mener. I samtaler med mødre som henne, kreves både ydmykhet og analytiske ferdigheter for å hjelpe meningen frem i lyset. Ellers kan resultat bli som hos ”Hanna”:

”Så jeg prøver egentlig å si minst mulig. Det er ikke så mye jeg tør å si egentlig, for når det kommer ut, så kommer det heilt feil.”

Det går også igjen at vanlige metaforer i dagligtale brukes feil, og får et litt merkelig uttrykk. For eksempel blir ”å stange hodet i veggen”, til: ”en stang inni veggen”.

Meningen beholdes, man forstår hva vedkommende vil synliggjøre, men språket kan få en litt klønete eller komisk form. Vi danner vårt inntrykk av mor på bakgrunn av hvordan hun snakker, og på bakgrunn av at det finnes en ”riktig måte” å si dette på. At hun ikke har tilegnet seg ”den riktige måten” å bruke et uttrykk på, gjør at vi automatisk devaluerer henne. Det foregår altså en slags identifisering eller klassifisering av henne som person på bakgrunn av måten hun snakker på, som ikke kommer henne til gode. Slike devalueringer vil være med på å farge vår oppfatning av klienten, og kan i sin tur igjen ubevisst komme til uttrykk i måten å kommunisere på.

Felles for offentlige tjenester er at de tildeles etter behovsprøving eller rettigheter. I begge tilfeller legger skjønnsvurdering til grunn. Dette fordrer som regel skriftlige henvendelser i form av søknader og mer eller mindre kompliserte skjema også fra barnevernets klienter. Utvalget for denne studien har lite skolegang, og flere oppgir å ha lese og skrivevansker. Å skrive en søknad eller forstå et skjema kan derfor være en stor utfordring. Å få uttrykt seg i riktige ord og vendinger slik at de kan sannsynliggjøre et behov i tilstrekkelig grad til å utløse tiltak vil for noen av dem være helt uoverkommelig. Jeg finner i materialet flere eksempler på byråkratisk stivbenthet, og stiller spørsmål ved hva skjønnsutøvelsen for et avslag kan bygge på, ut fra den helheten som blir presentert i intervjuet. ”Jenny” opplevde avslag på en søknad om støttekontakt, fordi barnevernet ikke benyttet denne betegnelsen lengre:

”Vi hadde brukt et feil ORD, (...)det fantes ikke støttekontakt, kunne de ikke fortalt oss det, den gangen, at; nei dere kan søke om en oppfølger.”

Innhold i dokumenter fra det offentlige er vanskelige å tolke og forstå. Flere av mødrene i utvalget angir å ha vansker med både å forstå eller være enig i innhold i brev og rapporter. De kan danne seg en oppfatning om noe på et møte eller i en samtale, og når det kommer i skriftlig form kjenner de ikke igjen innholdet. Flere bruker ordet løgn om det som står,

spesielt gjelder dette dokumentasjon som legges frem i rettapparatet, eller som fremkommer av domsslutninger. ”Linn” forteller om informasjonen hun fikk når hun skulle samtykke til frivilling plassering:

”Og vi fikk da sånn papir med, regler og paragrafer som en, ikke alt som man skjønnte så mye av.”

Om det er mulig i det hele tatt å få mødre med ”Linns” begrensinger til å forstå ”regler og paragrafer” i følelsesmessig krevende situasjon som det å skulle samtykke til at barna blir plassert, er ikke godt å svare på. Poenget er at om informasjon er gitt, betyr ikke det nødvendigvis at budskapet blir oppfattet og forstått. Når budskapet ikke blir forstått, bidrar dette til en økt krenkbarhet, større sårbarhet, utrygghet og manglede tillit som vil sette sitt preg på relasjonen mellom foreldre og barnevernet.

3.5 Forståelsen av handling og motstand

For å få tak i hvordan informantene forstår seg selv, hvordan de handlet og hva handlingene førte til av konsekvenser forstått som en prosess, ordnet jeg hvert intervju i en ”kontekstuell dataorganisering” (Kvale og Brinkmann 2009). Helt konkret laget jeg en tabell for hvert intervju med 6 kolonner, hvor kolonnene 1-5 fikk overskrift tilsvarende de 5 hjørnesteinene i symbolsk interaksjonisme; *definisjon av situasjon, sosial interaksjon, symboler, aktiv handling og nået*. Her fylte jeg inn viktige fortolkede elementer fra enkelte historie slik at det som naturlig hørte til under hver kolonne ble fortolket under den enkelte historie. Siste kolonne fikk navnet ”konsekvenser”. Her oppsummerte jeg i hovedsak hvordan informantenes innstilling, handlingsmønster og forståelser fremstod i fortolket form som en ”summering” av de første fem kolonnene. Dette gjorde meg i stand til å oppdage fire ulike mønster i å forstå og handle på i forbindelse med barnevernets involvering i eget liv nemlig; samarbeidende, defensivt aksepterende, defensivt protesterende og offensivt kjempende.

Samarbeidende mødre:

De samarbeidende mødrene definerte sin situasjon ut fra et behov for hjelp. På det tidspunktet de kom i kontakt med barnevernet oppgir en å ha blitt alene, og trengte støtte og avlastning, en trengte hjelp med å komme seg ut av et voldelig forhold, og langvarig støtte for å skjerme barna fra far, mens den tredje slet med angst og syntes det var tøft å være alenemor. Hun har også problemer med å sette grenser og hjelpe datteren med lekser.

Alle tre oppgir at de ser sammenhenger mellom egen voksenalder og forholdene de har vokst opp med.

”Den (oppveksten) var ganske tøff. er vel derfor jeg har stoppa så mye, når det gjelder sønnen min og, for på grunn av mobbing og...så ville jeg hjelpe han litt mer, for å få vekk den derre mobbinga, enn den hjelpa jeg ikke fikk, da jeg ble mobba!”

”Sivs” egen historie med mobbing preger henne, og gjør at hun definerer situasjonen rundt sønnens mobbing som alvorlig og som noe hun må forhindre for enhver pris. Dette gir henne mot og engasjement til å inngå nødvendige samarbeidsrelasjoner (interaksjon) for å hjelpe sønnen. Hun forteller åpent og ærlig om egne mobbeopplevelser (symbol). ”Siv” opplever at hjelpeapparatet tar tak i det. Dette gir henne en følelse av at hun kan stole på instansene, og gjør at hun sammen med barnevernet gir sitt barn en annen barndom enn den hun selv hadde. ”Sivs” definisjon av situasjonen fører til interaksjon, og mobbing blir symbol på fortidens traume, som hun handler aktivt for å unngå i nået. Hennes selvforståelse handler om svik i egen barndom, hun fikk ikke hjelp, og nå må hun sørge for at sønnen får hjelp. I dette eksemplet er sammenfaller ”Sivs” definisjon med barnevernets definisjon.

Disse tre mødrene får til å samarbeide med barnevernet, selv om deres definisjon av problemene ikke nødvendigvis sammenfaller med barnevernets definisjon.

”Men du vet jo aldri med Barnevernet da. Det er jo, du sitter jo litt med den der angsten at du vet ikke helt hva de finner på for noe.”

Dette forteller at ”Rita” er usikker på hvordan barnevernets definisjon av situasjonen er. Hennes egen definisjon baserer seg på at hun synes det er vanskelig å være tydelig og sette grenser. Hun sliter med angst og føler hun trenger hjelp til mye. Hun forteller at barnevernet er opptatt av at hun ikke holder huset ryddig nok, og at de må kontrollere henne. I interaksjon med barnevernet løser hun denne uenigheten ved å ikke helt ha tro på tiltakene hun blir tilbudt, men velger likevel å samarbeide:

”Om ikke jeg akkurat har vært helt enig med de tiltakene de har hatt så har jeg jo sett at de har fungert. De har ikke presset på meg noe hvis ikke jeg ville det. Vi har kommet til en enighet”.

”Ritas” selvforståelse går ut på at hun trenger veiledning, for datteren er blitt større og mer krevende. Hun bruker symboler som illustrerer at hun både trenger hjelp, og at hun bebreider barnevernet for å ikke dele hennes definisjon av situasjonen. ”Ritas” aktive

handling blir å legge seg på en samarbeids og dialog-linje, og å velge å ha tillit til barnevernets gode intensjoner.

”Nei, jeg tror nå de gjør det for at det skal bli greit for oss. At vi skal ha det greit. Det tror jeg altså”.

”Ann” er tidligere rusmisbruker, og har hatt mange runder med barnevernet. Mens de to førstnevnte mødre selv tok kontakt med barnevernet da de fikk endret sine livssituasjoner, ble barnevernet kontaktet av politiet i ”Anns” tilfelle. Politiets involvering hadde med hennes daværende mann å gjøre. Fortiden som rusmisbruker ble i første tiden brukt mot henne, mens hennes definisjon var at hun var rusfri og tok ansvar for barna og trengte hjelp for å komme seg ut av forholdet, og hjelp til å hindre at mannen fikk omsorgen for barna. Interaksjon med barnevernet denne tiden var å kjempe for å bli anerkjent, og å få barnevernet til å se at barnas far var rusmisbruker og brukte vold mot henne og barna. Symbolene ble sterke historier om rus og vold, og ”Anns” definisjon ble til slutt anerkjent av barnevernet. Den aktive handlingen var å be om hjelp og beskyttelse for seg og barna, prøve å løse mest mulig selv av hverdagens utfordringer, og samtidig vise en ydmykhet og forståelse for barnevernets arbeid:

”Men så forstår jeg jo og barnevernet som liksom... som ikke kjente oss, sant, for de visste jo heller ikke hvem er hun og hvem er han, hvem snakker sant og hvem er frisk, sant. Det tok mange, mange år før barnevernet forstod hvem som var frisk... det må jo være litt av en jobb de har. Helt forferdelig”.

Disse tre mødre uttrykker også at de føler seg akseptert av barnevernet, og at barnevernets tiltak er rettet inn mot barna. ”Ann” uttrykker at barnevernet har formidlet at de tenker hun er ”oppegående og klarer meg selv”, og ”Rita” uttrykker at hun hører ikke så mye fra barnevernet, og hun tenker at enten har de det for travelt, eller så må de tenke at de har det greit. De tolker det altså som en anerkjennelse at barnevernet ikke lenger er aktive og pågående.

De samarbeidende mødre definerer altså sin situasjon med utgangspunkt i et opplevd behov for hjelp. Deres aktive handlinger blir å innrette seg, og ha tro på at barnevernets involvering har betydning for dem selv og for barna. Offerforståelsen kommer ikke så klart til uttrykk hos denne gruppen. På tross av vonde opplevelser i barndom og ungdomstid påført dem av andre, og at to av dem forstår sine angstproblemer med bakgrunn i dette,

fungerer de greit i hverdagen. Konsekvensene av en samarbeidende handlingsstrategi blir at de har en balansert opplevelse av å ha fått hjelp, selv om de har støtt på utfordringer, blitt mistrodd, eller ikke har vært enige. De har fått til å være i dialog, på tross av at de både har følt seg mistrodd og ikke respektert. De har alle tre et framtidsfokus som innebærer et håp om positiv endring, og en innstilling som handler om selv å bidra til dette.

Defensivt aksepterende mødre

De to mødrene jeg har plassert i denne gruppen definerer sin situasjon i større grad ut fra at de ser seg selv som ofre for noe. Denne offerforståelsen ligger til grunn for et passivitet eller oppgitthet. "Tone" forteller om at hun sliter med angst, depresjon og er psykotisk i perioder på bakgrunn av incest og mobbing over flere år i barndommen. Hennes historie bærer preg av at hun finner seg i det meste. Også definisjon av problemer overlater hun til andre. Det var behandler og politi som rådet henne til å komme seg ut av forholdet til en narkoman og voldelig barnefar. Andres definisjon av problemet ble hennes definisjon.

"Og da gikk jo jeg og snakket med en psykolog på den tiden, og han sa hvis du ikke skal bli fratatt barnet ditt sa han, så bør du gå ifra han, det råder jeg deg til sa han. For han var jo hardbarket han der. Javel, enda et nederlag. Og så...ja, og han ringte så fikk jeg være hos foreldrene mine så vidt, de var jo redde han de og".

"Elin" er også et mobbeoffer, hun gir eksempler på grove overgrep fra andre barn som innebar at hun ble kledd naken. Hun opplevde foreldrenes skilsmisse som vanskelig og faren begynte å drikke tett etter skilsmissen. Hun ble gravid som 18 åring, og barnet ble plassert før det var tre måneder gammelt på grunn av fødseldepresjon. Hun aksepterer barnevernets beslutning, men er ikke enig. Hun har bedt om å få bo på mødre hjem, men dette ble avslått. "Elins" hennes definisjon er at hun er urettferdig behandlet, men kan ikke gjøre noe med det:

"Så at, jeg syns ikke det var, jeg syns ikke det var rettferdig, i det hele tatt. Men, med fødseldepresjon og veldig lite støtte utenifra så kunne jeg ikke gjøre så masse".

I interaksjon med barnevernet godtar de barnevernets inngripen, og tilpasser seg. De gjør det som blir forventet av dem, men forteller i sine historier om at de ikke føler seg tatt på

alvor og respektert. De kjenner også på at de møter holdninger hos barnevernet som ikke er uttalt, men som ligger der hos noen:

”De sa jo ikke det da men... altså, men jeg opplevde det sånn som de snakket til meg, at de fordømte de valgene jeg hadde gjort og hvordan jeg hadde havnet oppi det og så var det og så var det det...”

Symbolene disse mødrene bruker handler om å slite i hverdagen, og om å godta livet slik det er blitt. Med en slik forståelse blir den aktive handlingen å finne seg i det som skjer. Begge forteller om hvordan erfaringer har formet dem, og hvordan de bruker erfaringene til å forstå seg selv og godta. Til intervjuer forteller de om følelser og synspunkt rundt måten de er blitt behandlet på, men det mangler historier om at de har uttrykt dette til barneverntjenesten.

”Det er jo min side av den saken, de kan ha en helt annen oppfatning. ... Så der var jeg jo litt misfornøyd, en ganske god stund. Men jeg måtte jo til slutt bare leve med det”.

I nåtid er ”Elins” selvforståelse formet av hennes erfaringer, og hun mener de har gjort henne sterkere. Hun hevder livserfaringene har gjort at hun takler greit å være alene, altså – hun greier seg uten barnet som ble fratatt henne. ”Tone” velger å unnskyldes de som har forvoldt hennes vansker, og blir lite selvhevdende og usynlig. Konsekvensene for de begge to er at de blir vanskelig å hjelpe, og lette å overkjøre. Vanskelig å hjelpe fordi de i liten grad selv definerer sine behov klart, og lette å overkjøre fordi de ikke gjør sine protester eksplisitte i møte med hjelpere.

Defensivt protesterende mødre

”Hanna” og ”Dina” forteller sine historier med en klar fordeling av skyld plassert på de som har forvoldt dem vansker, enten det er i egen barndom og oppvekst eller i forhold til barnevern og NAV i voksenalder. Hannas definisjon av situasjonen er at hun ble stemplet som problembarn fordi hun stakk av hjemmefra for å komme unna en voldelig stefar. Hun ble gravid og kastet ut hjemmefra, og barnet fikk skylden for at hun ikke kunne fullføre skolen. I voksenalder har hun store helseplager som skyldes hennes totale problembelastning, og ser seg selv som en kasteball i NAV-systemet og et offer for det offentliges rigide regelverk. Barnevernets inngripen i hennes liv forklarer hun med at stemplet fra ungdommen som problembarn ble brukt mot henne. Hun anerkjenner ikke

barnevernets definisjon av situasjonen og hevder den baserer seg på urettmessige anklager og grunnløse beskyldninger.

”Ja, det har vært et problem med meg hele tida, ikke sant, helt ifra jeg var tretten-fjorten år, så de bruker det mot meg. ...Ja, alt som har gått an å bruke har blitt brukt. Og jeg skjønner liksom ikke hvorfor”.

”Dinas” definisjon av situasjonen handler om at hun var et mobbeoffer, og ikke greide å tilegne seg noe lærdom på skolen. Hun mestrer derfor språket dårlig, og er blitt offer for en mann som ruser seg, og setter barnevernet opp mot henne i kampen om omsorgen for barna. Hennes selvforståelse er at hun gjør sitt beste med barna, og andre ødelegger for henne. Hun er også utsatt for beskyldninger om rus, og det at hun tok kontakt med barnevernet for å få avlastning etter å ha fått to barn på kort tid, og stod alene om ansvaret brukes mot henne. Fortellingen hennes bærer preg av kaos og konflikt, og hun er kritisk til barnevernets kompetanse.

”Jeg har følt at, jeg synes at de mangler kompetanse for det de holder på med. Det er sånn som jeg har spurt flere kuratorer; har du barn? Men de har jo ikke opplevd noen ting! Og...kunne hatt folk med kompetanse som fulgte opp det her litt i ettertid, og sjekka... For de er jo f... meg med på å lag nervevrak av folk!”.

Symbolene de bruker handler om å føle seg urettferdig behandlet, urettmessig anklaget, beskyldt og utsatt for løgn og bedrag. De interagerer passivt- aggressivt mot sine omgivelser, og har lite konstruktive aktive handlinger i forhold å bidra til å bedre situasjonen, eller i forhold til det de er uenige i. I nået forstår de seg selv som uheldige, misforståtte og at deres protester ikke blir hørt og tatt på alvor.

Konsekvensene av denne strategien blir at de blir vanskelig å hjelpe fordi de ikke greier å inngå i en dialog. De virker å ha liten innsikt i hvordan deres selvforståelse virker begrensende for å utøve foreldregjeringen, og er avvisende i forhold til å få hjelp. Dette kommer til uttrykk i ”Hannas” fremstilling:

”Nei, men det var voldsom sak ut av det, altså sånn overfor meg, det var sånn derre der at; ja, du skal ha råd og veiledning! Og hvis at jeg mener at jeg ikke trenger det, og ikke vil ha noe, sa jeg, hva som skjer da? I verste fall så kommer vi og henter ungene dine. sånn har de vært imot meg, hele tida”.

Det vil være en svært krevende prosess for barnevernet å komme i hjelpeposisjon til mødre som har denne handlingsstrategien, og både utredning og hjelpetiltak med tanke på endringsarbeid blir svært vanskelig. Begge mødrene har fått økonomisk bistand, og dette er det eneste i kontakten med barnevernet de har ønsket å ta imot.

Offensivt-kjempende mødre:

De tre mødrene i denne gruppen, "Jenny", "Linn" og "May" har svært ulike historier. Felles for dem er måten de velger å håndtere situasjonen på, mens deres definisjoner av situasjonene som danner grunnlag for kontakten med barnevernet er svært ulike. "Jenny" definerer situasjonen med utgangspunkt i den ene sønnens ADHD-diagnose. Hun forteller ikke om sin egen barndom, annet enn at hun sier hun hadde det vanskelig og at hun ikke er glad i sine foreldre. Flere av barna har problemer, og Jenny ser dette som et resultat av at situasjonen rundt sønnen har vært vanskelig over år, samt at de har vært uheldige og kommet i kontakt med rusmiljø som har fått overtaket på dem. "Linns" definisjon av situasjonen er at hun har blitt lurt av barnevernet til frivillig å plassere barnet sitt. Hun forstod ikke rekkevidden av sitt samtykke. Hun fikk diagnosen lettere psykisk utviklingshemmet i ungdommen. Hun mener denne ikke stemmer, og at barnevernet bruker diagnosen mot henne. "Mays" historie handler om voldelige menn, mye flytting og en kamp for beskyttelse for seg og barna. Hun definerer barnevernets involvering å ha årsak i at saksbehandler mener mors religiøse overbevisning er skadelig for barna. Fellestrekk i disse historiene handler om lite tillit til barnevernet og opplevelse av overtamp, samt opplevelsen av uriktige beskyldninger om å ikke evne og ta seg av barna. Her er offerforståelsen fremtredende, om ikke så sterkt forankret i barndomserfaringer som i de to forrige gruppene. "Jenny" fremstiller det som hun også er et offer for barnevernet:

"..for at vi følte oss litt sånn overkjørt, av barnevernet da. For vi følte at vi, at vi stod stand by, vi stod bare å stanga i veggen, vi ble ikke trodd på noen punkter, overhodet ikke".

I interaksjon med hjelpeapparatet krever de tiltak i form at utredninger, veiledning og oppfølging. De gir et bilde av et hjelpeapparat som ikke har gode tiltak, og som bruker mye tid, og som ikke følger opp tiltak de selv har igangsatt. "Jenny" føler seg motarbeidet og straffet for å ha bedt om hjelp.

”Dere har kommet med beskyldninger, dere har jobba imot oss hele tida, og det kaller ikke jeg for veiledning. At vi skal straffes for at vi ber om hjelp, for at vi har problem med barna våre. Og dere kan ikke legge skylda på oss for det.”

Samtlige av disse tre mødre angir å ha møtt motstand på at de stiller krav og forlanger at noe skjer. ”May” forteller om en opplevelse av å bli tilsidesatt da sønnen fikk tilbud om rusbehandling. I papirene fra institusjonen står det at hun er en mor det er vanskelig å samarbeide med. ”Linn” forteller om at hun ble beskyldt for å være hysterisk mor da hun prøvde å følge opp behandling av sønnen som hadde allergi og var mye syk. ”Jenny” forteller om flere tiltak de er blitt lovet, men som ikke har kommet i gang. Hun sier også at det er slitsomt å kjempe så mye. I tillegg opplever hun at aktiv motstand og kunnskap hun har skaffet seg gjør at hun får gjennomslag for sitt syn:

”For at den institusjonen som de vil sende han på, der har ikke han noen plass å gjøre, for der er det, han er ikke kriminell og han er ikke rusmisbruker. Så han må ikke komme dit, for da kan det gå gærent med`n. så vi sa; NEI! DA stoppa det, hele opplegget”.

Symbolene disse mødre bruker har en juridisk språkdrakt. Det snakker om bevis og motbevis, om rettigheter, frivillighet og tvang. De har gjentatte ganger tatt til orde for sitt syn med både muntlige og skriftlige protester. De stiller krav om rapporter, referat og journalinnsyn. De har kontakt med advokater, og har innsikt i de formelle sidene av saken. ”May” sier om dette:

”...at når jeg har vært veldig sterk og argumentert veldig godt for mitt syn eller... så ble jeg nesten litt farlig for dem, for da begynte jeg å forlange ting av dem, jeg begynte å forlange resultater eller forlange ordentlig arbeid av dem. Da ble jeg på en måte litt farlig for dem da”

I aktiv handling fører de en vedvarende kamp for å få hjelp til sine barn, og de vil selv være en del av den hjelpen. De skaffer seg informasjon om ulike tiltak, og stiller krav om å få tilbud. En av mødre forteller om nederlaget ved å ikke få tilbud om MST (Multisystemisk terapi) fordi sønnen ikke fylte kriteriene. En mor forteller om å måtte stå på i mange måneder for å henvisning til Barne og ungdoms psykiatrien.

De ønsker seg veiledning i hvordan de kan forstå og takle sine barn, og har en selvforståelse som tar utgangspunkt i at de selv er kapable til å ivareta dette, men mangler kunnskap og ferdigheter som kunne vært gitt dem gjennom god veiledning:

”Egentlig så forstod ikke jeg rusen, jeg forstod ikke det problemet. Og det har jeg tenkt i ettertid, hele tiden, at jeg skulle... han skulle ha hatt.. foreldrene skulle egentlig ha fått undervisning, hva rusen gjør med ungene”.

”Linns” barn er plassert og har vært det over år. Selv om hun berømmer fosterforeldrene og ser at barna har det bra, er hennes selvforståelse at hun aldri fikk sjansen til å vise at hun kunne gjøre jobben like godt:

”... med hvilken grunn kan dere komme og si det da, sa jeg, at jeg ikke klarer det? Hva er det som er forskjell på meg og fosterhjemmene? Hva er det fosterhjemmene gjør som jeg ikke kan gjøre da?”

I nåtid er kampen for å blir sett og hørt og tatt på alvor det eneste de har. De referer i intervjuene til situasjoner som kan gi inntrykk av at barnevernet har eller i det minste har hatt grunn til å være bekymret for barna i alle tre familiene. Konsekvensene av at mødrene er såpass krevende overfor hjelpeapparatet blir at dialogen blir vanskelig, og hjelper og klient klandrer hverandre og skyver ansvaret mellom seg.

”Hadde dem kanskje hjulpet oss litt mer på en annen måte så hadde det kanskje blitt billigere for dem. Men nå gjorde dem det sånn som de gjorde det, og da får de stå løpet ut”(May).

Jeg kan ikke trekke konklusjoner om kausalitet mellom offerforståelsen og handlingsstrategi i møte med barnevernet gjennom disse 10 intervjuene. Men jeg har vist gjennom å bruke symbolsk interaksjonisme at selvforståelse og valg av handling i møte med barneverntjenesten henger sammen. Jeg vil drøfte dette nærmere i neste kapittel.

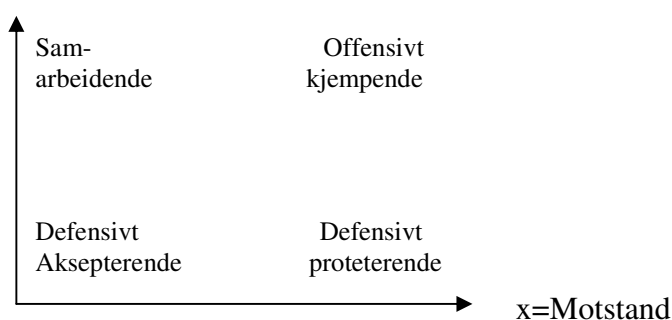
3.6 Oppsummering av funn

Informantene i denne studien har som vi har sett svært ulike historier. Sett i lys av hermeneutisk fenomenologi, hvor man fortolker levd erfaring, avdekker det seg tema som gir en viktig forståelsesramme for hvordan det oppleves å ha barnevernet tett innpå livet. De fire områdene som er belyst her, er for det første erfaringer med å være enslig mor i

barnevernet. Det handler bl.a. om at å forstå seg selv som et offer gir mening og verdighet, og at det synes å være et verdi-hierarki i hva man ser seg som et offer for. Videre hvordan marginalisering fremtvinger handlinger, og hvordan konsekvenser av disse handlingene blir utgangspunkt for nye problemer. For de andre kommer det frem erfaringer som viser hvordan krenkelser foregår, hvordan makt forstås og hvilken betydning det har, og hvilken betydning opplevelsen av makt og krenkelser får for samarbeidet med barneverntjenesten. For det tredje belyses hvordan strukturelle og organisatoriske forhold ved barneverntjenesten oppleves og forstås, og for det fjerde belyses noen konsekvenser av dette utvalgets bruk av språket, og hvilke konsekvenser man kan se i lys av å ha begrensninger i å bruke språket. Disse områdene dannet utgangspunkt for siste del av analysen.

Sett i lys av symbolsk interaksjonisme er forståelsen av mennesket i sin kontekst sentral, og da med et nedenfra-og-opp perspektiv. Ved å benytte symbolsk interaksjonisme som analytisk verktøy og rød tråd i analysen, oppdaget jeg fire ulike mønstre i mødrenes interaksjon med barnverntjeneste, basert på hvordan de definerte situasjonen, hvordan deres selvforståelse var, og deres erfaringsbakgrunn. Modellen nedenfor viser hvordan vi kan forstå handling og motstand i de ulike strategiene.

y=Handling

Figur 1

*Figur 1.
De 4 ulike handlingsstrategiene vist i forhold til hverandre i en modell som viser grad av handling og motstand. Samarbeidende mødre er høy på handling og lav på motstand, defensivt aksepterende mødre er lav på både handling og motstand, defensivt protesterende mødre er lav på handling, men høy på motstand, mens de offensivt kjempende mødrene er høy på både handling og motstand.*

4. Diskusjon

Jeg tok fatt på dette masterarbeidet med mål om å finne ut noe om hvorvidt innsikt eller mangel på innsikt hos mødrene påvirket samarbeidet med barnevernet. Jeg sitter igjen med å ha oppdaget tema og sammenhenger jeg ikke var klar over betydningen av, og vil forsøke å gjøre disse forståelig gjennom å drøfte hvordan det kan forstås teoretisk og empirisk.

4.1 Metodekritikk

Å benytte materiale jeg ikke har samlet inn selv har vært en lærerik prosess. Jeg måtte innledningsvis være ydmyk og åpen til hva jeg kunne oppdage. Problemstillingen og forskningsspørsmålene var ikke gitt på forhånd. Valg av analysemetode var også en prosess hvor jeg gikk litt i ring med prøving og feiling. Ved å bruke både fenomenologiske teknikker som tverrsnitt og kategorier, dukket det opp viktige tema fra mødrene livsverden. Dette ble viktige forståelsesrammer å ta med videre, da jeg valgte å gjøre en ny analyse hvor jeg brukte de fem hjørnesteinene i symbolsk interaksjonisme som ferdig konstruerte kategorier i en ”teoribasert” analysestruktur. Dette var et spennende arbeid, og gav meg oversikt over hvordan mødrene handlet i møte med barnevernet, hvordan deres handlinger ble møtt av barnevernet, og hva som ble konsekvensene. Her var det likheter og forskjeller som jeg kunne dele i fire ulike mønstre ved å se på grader av handling og grader av motstand. Dermed ble det en bricolage-analyse, sammensatt av flere teknikker hvor ingen epistemologiske modeller har forrang, og som gjorde det mulig å få tak i elementer og sammenhenger som var av betydning i dette prosjektet (Kvale og Brinkmann 2009). Som i all kvalitativ forskning, har jeg benyttet rommet for kreativitet og frihet i arbeidet. Om jeg har valgt den beste metoden og teknikkene for å besvare mine på forhånd ikke gitte spørsmål, kan jeg ikke svare på, men det har gitt meg som forsker og praktiker et meningsfullt kunnskapstilskudd.

4.2 Hvordan besvarer analysen problemstillingen?

Problemstillingen: ”Hvordan forstår enslige mødre i barnevernet sin livssituasjon, og hvilken betydning har den for samarbeidet med barnevernet”, ble formulert endelig gjennom første del av analysen. Jeg hadde på forhånd ikke formulert den klart, fordi jeg benyttet meg av informasjon forberedt og innhentet av andre (DNBV), og som hadde en videre hensikt, og et bredere konsept enn en masteroppgave. Den enorme mengden informasjon jeg hadde i starten var også med på å gjøre veien inn i analysen uoversiktlig

og uklar. Men jeg hadde noen ideer om at jeg ville vite noe om mødrenes egen forklaringsmodeller for hvorfor livet er blitt slik det er blitt, om marginalisering og stigmatisering, og om deres forhold til barnevernet.

Mødrene i dette utvalget har avgitt en overveldende beskrivelse av sin livsverden. Materialet har totalt sett gitt meg muligheten til å forstå mer om hva som åpner for muligheter, og hva som stenger av for samarbeid. Det har gitt meg noen ubehagelige møter med mine egne fordommer, og utvidet min forståelse av hvordan vi som hjelpere lar våre egne normative oppfatninger styre vår intervensjon, og avgrense for den salutogenese som ligger i familiens egne ressurser. Jeg har hele veien vært klar over faren for at jeg kan overse barna til disse mødrene, og at jeg kan oppfattes dit hen at jeg tar til orde for et "foreldrevern" snarere enn barnevern. Men tanken på barna er der hele tiden, konstant som en smerte, og er så dypt forankret i min yrkesgjerning, at jeg snarere ser den som en årsak til at jeg har valgt mødrenes fokus i oppgaven. Det er barna vi skal hjelpe, og veien inn er gjennom foreldrene. Ikke bare har studien utdypet og utfordret problemstillingen, den har også gitt klare fremstillinger av de alternative historier som kan fortelles om det som vi som hjelpere (barnevernere) oppfatter som gitt.

Hvordan besvarer analysen forskningsspørsmålene:

- Hvorfor har livet blitt slik det har blitt? Jeg har vist i resultatkapittelet hvordan forklaringsmodeller knyttet til begrensninger som marginaliseringsfaktorer og offerforståelse legges til grunn for hvordan mødrene definerer sin livsverden i nåtid.
- Hvordan opplever mødrene å bli møtt av barnevernet? ni av de ti mødrene har opplevelser som fordeler seg fra grovt krenkende og provoserende og til det akseptable men ikke optimale, og en mor betegner møte med barnverntjenesten som helt avgjørende for at hun har mestret livet sitt.
- Hvordan opplever mødrene samarbeidet med barnevernet? Samarbeid er en utfordring, og svært avhengig av mål og mandat. Jeg har gjennom analysen oppdaget fire ulike strategier for hvordan mødrene velger å handle i samarbeid med barnevernet.
- Hva ønsker mødrene seg av barnevernet? Mødrene er klare i sine ønsker og behov på hva de ønsker seg av barnevernet. Disse temaene handler om begrep som

respekt, ivaretagelse, ydmykhet, det å bli sett, og at makt avklares og synliggjøres – ikke tildekkes og underkommuniseres.

- Hva forteller mødrene om maktfaktorer mellom klient og hjelper? Uklarhet omkring makt gjør barnevernets involvering i livet utrygg og uforutsigbar, og bidrar til å skape motstand.

Kort oppsummert mener jeg studien gir både svar på forskningsspørsmålene, og vekker mer nysgjerrighet. Vi må ikke tro at vi har svarene, og at det vi har lært er den beste eller mest gyldige rammen for å forstå. Vi er på vei mot økt forståelse, og denne studien er mitt bidrag til et levende kunnskapsfelt i håp om å bringe inn en livsverdendiskurs fra noen enslige mødre som har erfaringer vi trenger å konfronteres med, men som vi ikke får tak i uten å etterspørre dem.

4.3 Livsverdendiskursen – å være enslig mor i barnevernet

Livsverden slik det presenteres av Habermas innebærer *det implisitte, før-refleksive og før-kritiske grunnlaget som mening og situasjonsdefinisjoner er tuftet på* (1999, s 22). Jeg har lånt begrepet *livsverdendiskurs* fra Turid Midjo (2010). Koblingen av begrepene av *livsverden* og *diskurs* i denne studien gyldiggjør foreldres virkelighetsoppfatning, deres sannheter og begrunnelser som en hvilken som helst annen diskurs. Diskursbegrepet i seg selv gyldiggjør oppfatninger basert på teori, tradisjon, kognisjon og politiske føringer og mål. Begrepet "livsverdendiskurs" i seg selv gir mødrene en stemme inn i faget.

Offerforståelse og marginalisering

De fleste av informantene forstår seg selv som et offer. Offerforståelsen gir mening og verdighet, og at det synes å være et verdi-hierarki i hva man ser seg som et offer for. Å være et offer er ikke selv-valgt. Likevel har det å bli værende i offerstatusen sine absolutte fordeler. Dette innebærer mange mulige bortforklaringer og unnskyldninger, og fører til at omgivelsenes forventninger reduseres (Lofthus 2008). Hjelpeapparatet kan også ha interesse av å holde fast på offerrollen, da dette skaper oversikt og kontroll, og det er lettere å hjelpe en "stakkar" (Slettebø 2008). Vi kan forstå dette som komplementære roller som forsterker og utdyper hverandre, ved at det utvikles en "etikette" som har som formål å sørge for at en interaksjon ender på en måte som alle de impliserte kan godta (Goffman 1992). Attribusjonsteori kan forklare hvordan vi attribuerer en hendelse til egenskaper ved oss selv, eller ved andre. Slik utvikler vi meningsfulle mønstre som skaper oversikt og

forståelse. En person med lav status som utfører en handling som får negative konsekvenser, forklares av omgivelsene med at man ikke kunne forvente bedre, mens dersom en person med høy status gjør det samme, oppfattes det som uflaks, eller dumdristighet (Raaheim 2002). Begrepet selvpresentasjon benyttes for å synliggjøre hvordan vi ser oss selv utenfra. Raaheim (2002), hevder at mennesker som har lavt selvbilde eller som har et dårlig omdømme, i noen sammenhenger sørger for å opprettholde bildet av seg selv hos omgivelsene ved å skaffe seg den unnskyldningen som trengs. Dette kan forklare hvorfor offerstatusen opprettholdes både hos mødre selv og hos omgivelsene.

Å være et offer er på ulik måter knyttet til både verdier og skam. I intervjumaterialet kom det frem antydninger om at det er ulik grad av skam knyttet til hva en er et offer for. Det synes som om det å være offer for voldelige menn gir høyere status, eller en høyere verdi som offer, enn det å ha et rusproblem, eller ha diagnosen lettere psykisk utviklingshemming. Likeledes har angstdiagnosen høyest status av de psykiske lidelsene som var nevnt. Å ha fått statusen ufør, gir en type oppreisning og bekrefter en mer verdig posisjon i tillegg til å gi en viss økonomisk forutsigbarhet. En slik hierarkisk oppfatning av ulike offerroller kan ha sammenheng med skam. Skam handler om å ikke strekke til, og ens egen tolkning av hvordan andre tolker en. I vårt nyliberalistiske samfunn er ideologien basert på at mennesket kan velge fritt mellom mange opsjoner, og målet er størst grad av selvrealisering. Avhengighet blir dermed koblet til menneskers verdi. I en slik ”*som man reder, ligger man*” ideologi, hvor respekt er noe man gjør seg fortjent til ved å bidra i samfunnet, blir de svakeste dobbelt straffet. De både diskvalifiseres av omgivelsene og diskvalifiserer seg selv (Vetlesen 2009).

Attribusjonsteori antyder at ubehag som er påført en av andre, hvor man selv ikke kunne gjøre noe, er lettere å akseptere for de fleste av oss, enn det å selv ha ansvaret for handlingen (Raaheim 2002). Selvpresentasjonen av det å ha valgt en voldelig mann, blir dermed; han var voldelig og banket meg. I en studie av partnervold hevdes det at å være et offer for partnervold fremstilles av ofre selv som både er posisjon man kan velge seg ut av, og en selvoppfyllende profeti (Larssen 2010). Jeg finner ikke dette bekreftet i mitt utvalg, der mødre på tidspunktet for intervjuet ikke var i et slikt forhold. Posisjonen som offer benyttes i ettertid til å forklare de handlinger de gjorde da de var i et partnervold-forhold. Omstendighetene for de ulike utvalgene kan sannsynligvis forklare denne forskjellen.

Ansvar for marginalisering plasseres hos andre, spesielt hos offentlige myndigheter og hjelpeinstanser, men også på de samlivspartnerne de har forlatt. Samtidig sier mange av informantene at de gjorde så godt de kunne. Slik omdefinerer de elendigheten og presenterer den som noe de håndterer, og som gir dem verdigheten tilbake (Mohus et al. 2010).

Fremveksten av et postmoderne samfunn der individualisering blir et rådende grunntrekk (Leira 2010), gjør at vi trenger nye idealer. De nye idealene for familieliv blir middelklasseidealet der barn blir forstått som foreldres ”prosjekt”, og all innsats rettes mot selvrealisering og uavhengighet tidligst mulig (Bø og Olsen 2008). Det er dette idealet foreldre måles opp imot. Når familiens samlede kapital er marginal, blir gapet mellom ideal og virkelighet stort. Vi må stille spørsmålet om i hvilken grad middelklasseidealet gir føringer til hva vi betrakter som bra for barn, og i hvilken grad dette også blir med å forme barnevernets diskurser når foreldrekompentanse skal vurderes. Mødrene i utvalget gir uttrykk for å føle seg forhåndsdømt av barnevernet. De gir oss også flere historier om at valgene de gjør i en valgsituasjon ”*mellom pest og kolera*” blir kritisert av barnevernet, og deres livsverdendiskurs ikke er gyldig. Dette bekreftes av flere studier, som også argumenterer for at mer oppmerksomhet må rettes inn mot effekter og konsekvenser av marginalisering og fattigdomsproblematikk i barnevernets familier (Andenæs 2004; Backe-Hansen 2010; Clausen og Kristoffersen 2008; Fauske et al. 2009; Haug 2009; Holm 2011; Heiervang og Guribye 2005; Kojan 2011; Lichtwarck og Clifford 2010; Marthinsen 2003; Aamodt, Aamodt og Jørgensen 2002; Underlid 2008; Tunestveit 2010).

Samfunnets krav om individuell realisering fører til en patologisering som gir seg utslag i ulike psykiske ledelser, hevder Vetlesen (2009). Det knyttes positiv verdi til uavhengighet, og negativ verdi til avhengighet og sårbarhet. Disse strømmingene i samfunnet har på mange måter avskaffet klasseskiller som forklaring på problemer man er født inn i, ved at det forventes at man skal velge seg ut av det. Problemet er bare at klasser fremdeles finnes, og at mennesker er født inn i en sammenheng, og forstår seg selv i den sammenhengen det lever i. Det forgår en undergraving og fornektning av betydningen av sosiale bånd og kulturoverleveringer, som han kaller en patologisering av samfunnet (ibid).

Marginalisering fremtvinger handlinger, og konsekvenser av disse handlingene blir utgangspunkt for nye problemer. Handlingsalternativer som kan løfte en ut av

marginaliteten finnes ikke, og de som finnes må snarere ses som handlingsalternativer som kan få noen marginaliseringsfaktorer på avstand, men tilfører andre. Skal handlinger forstås som intensjonelle i den grad at man kjenner konsekvensene fullt ut, og at man ser alternativene opp mot noe, betinger dette at man faktisk har mer enn et alternativ (Skog 2006). Dette er ofte ikke tilfelle for personer i marginaliserte livssituasjoner. Ofte er valgalternativene i like stor grad livsnødvendigheter, men man har ikke ressurser til mer enn ett alternativ. Spesielt gjelder dette økonomiske spørsmål som f. eks å måtte velge mellom husleie eller nye vinterstøvler til barna. Å velge den ene betyr da å velge bort noe som er like nødvendig. Konsekvensene av slike valg kan bli gjenstand for stigmatisering fordi det gjør fattigdommen synlig. Det økonomiske etterslepet akkumulerer elendigheten, og siden elendigheten i seg selv ikke lar seg løse, blir nye disposisjoner et spørsmål om hva som gir størst verdighet, ikke hva som er mest fornuftig (Mohus et al. 2010; Andenæs 2004).

Bourdieu hevder at symbolsk kapital har så stor gjennomslagskraft at den fører til underkastelse og bidrar til å opprettholde sosiale ulikheter uten noen form for tvang eller disiplinering (Marthinsen 2003). Tenkningen om symbolsk kapital, og dens relevans for opprettholdelse av sosiale posisjoner og klassifiseringer er utledet av sosial kapital. I følge Martinsen er dypstrukturene barnevernets diskurser utledet av klassesetning. Kojan (2011) argumenterer for at i familier som tilhører de høyeste klassene, er det vanskelig å dokumentere risikofaktorer, og barnet blir problembæreren, mens i de laveste klassene konstrueres risikofaktorer på en annen måte, som forhold ved foreldrene. Det er også et tankekors at barnevernansatte som utfører kategoriseringen selv tilhører de øverste sosiale klassene (Kojan 2011). Både Kavli (2006) og Vindegg (2011) argumenterer for at mye av kategorisering og forforståelser utvikles på bakgrunn av mottatt melding, den skjer på "bakrommet" før man møter familien, der barnevernsarbeidere diskuterer meldingen med hverandre og sammenligner opplysningene med andre saker de kjenner fra før. Slik blir barneverners erfaring en viktig del av kunnskapsgrunnlaget og forforståelsen de møter familien med. Dermed er det stor sannsynlighet for at klassebegrepet videreføres i møte med nye familier, og mer analytiske begrepsapparat ikke blir tatt i bruk. Når nesten all skyld legges på foreldre, mister barnevernet muligheten for å se marginaliseringsfaktorer som problematiske for familien. I den grad marginaliseringsfaktorer legges til grunn, argumenteres det ofte for at dette er forhold foreldre ikke evner å rydde opp i (Slettebø 2008). I denne studien bekreftes dette av informantene. Det fortelles at de skjuler

elendigheten for barnevernet, og forsøker å argumentere for at de gjør sitt beste. Vi finner også historier om at henvendelsen om sosialhjelp var utløsende faktor for kontakten med barnevernet, og slik sett sørger samarbeid på systemnivå for at marginaliseringsfaktorer i seg selv gir grunnlag for barneverntjenester. Klassebegrepet innebærer at ressurser er systematisk skjevt fordelt mellom generasjoner, da fattigdom, lav utdanning og lav arbeidsmarkedstilknytning synes å "arves" fra forrige generasjon. Kojan (2011) bruker begrepene kjernebarnevern og velferdsbarnevern, basert på om tiltakene er av risikoreduserende art, eller av sosialt utjevne art. Arbeiderklassen og de med ingen arbeidstilknytning er overrepresentert blant barnevernets klienter (Kojan 2011). Dette blir imidlertid et paradoks så lenge studier viser at barnevernet i liten grad er opptatt av marginalisering som kontekst for å forstå familiens problemer (Backe-Hansen 2004; Andenæs 2004; Kojan 2011; Marthinsen 2003; Midjo 2010; Aamodt, Aamodt og Jørgensen 2002). Foreldregjeringen har særdeles dårlige kår når den utøves i fattigdom, mens fattigdom i seg selv med dagens økonomiske støtteordninger ikke er ensbetydende med skadelige oppvekstforhold. Når det å få hjelp til å kjøpe en bruktbil blir avgjørende for å ha klart seg i livet, handler dette om mer enn en bil. Det handler om anerkjennelse, muligheter, status og verdighet. Men har barnevernet på det jevne handlingsrom til å bruke sine ressurser slik?

Krenkelser, makt og avmakt

Informantene gir konkrete bilder på at krenkelser foregår, hvordan makt forstås og hvilken betydning det har. Vi kan også på bakgrunn av materialet få et inntrykk av hvilken betydning opplevelsen av makt og krenkelser får for samarbeidet med barneverntjenesten. Fase I av DNBV konkluderte med at informantene hadde utbredt tillit til barnevernet, og karakteriserte barnevernet som en tjeneste som svarer på behov hos barn og foreldre (Fauske et al. 2009; Lichtwarck og Clifford 2010). I materialet for denne studien, hvor utvalget er strategisk optimalisert til de mest belastede familiene, nyanseres dette bildet. Når utvalget for denne studien svarte på hvordan de ble møtt, kom det frem opplevelser av å ikke bli hørt og tatt på alvor, ikke føle seg forstått eller bli forhåndsdomt. Opplevelsen av å ikke føle seg prioritert var også fremtredende. Begrepet makt var omtalt som en følelse av avmakt overfor utspill fra barnevernet. Om slike negative opplevelser rokker ved tilliten, er det ikke lett å ha noen formening om. Uansett antyder dette at de mest belastede familiene har mindre tillit til barnevernet enn et mer generelt utvalg av barnevernklienter. En må også stille spørsmålet om barnevernsfamilier har noe annet valg enn å føle tillit, det

finnes jo ikke andre alternativ. Dessuten omhandler tillitsbegrepet ulike dimensjoner for eksempel systemtillit til barnevernet som offentlig hjelpeinstans, kontekstuell tillit til barnevernet som samfunnsaktør eller rolletillit til barnevernansatte som utøver sitt arbeid. De handler ikke nødvendigvis om tillit til de barnevernsansatte en har møtt (Ekeland og Heggen 2008). Habermas viser hvordan ulikt fordelt makt systematisk forvrenger kommunikasjon, og skaper eksklusjoner fra den anerkjennelse som likeverdig kommunikasjon bygger på (Vetlesen 2009). Er det slik at de mest marginaliserte gruppene har mindre tillit enn de høyere sosiale klassene nettopp fordi makt kommer mer til uttrykk overfor disse?

Barnevernets diskurser har som tidligere nevnt forankringer i psykodynamisk teori, en teori som ofte har blitt utlagt slik at mor oppfattes som skyldig i barns problemer. Hvordan dette synet kommer til uttrykk i barnevernets praktiske arbeid er vist gjennom flere sentrale nyere studier (Backe-Hansen 2010; Botnen Eide 2007; Erstad 2005; Juul 2010; Kjønaas 2009; Tunestveit 2010; Vindegg 2011; Midjo 2010). Oppsummert kan en si at det vektlegges fokus på foreldre som uansvarlige, inkompetente eller endringsresistente fratar foreldre muligheten til å delta i diskusjonen om hvordan man kan forstå situasjonen. Foreldres egne forsøk på å løse problemer underkjennes og maktfaktorer tildekkes og underkommuniseres i forsøk på å skape samarbeidsrelasjoner basert på barnevernets definisjon av hva som må til. Opplevelsen av krenkelser er reelle i denne studien. Opplevelsen av maktfaktorer som underkommuniserte og fordekte skaper ”den lille utryggheten”, som stenger for en åpen dialog. Ved at maktaspektet blir synlig og tydelig, kan det også skape trygghet og inngi tillit. Uggerhøy (i Kildedal 2011) hevder at makt er ubehagelig for sosialarbeidere å forholde seg til i en relasjon, og at det derfor er lett å unngå å snakke om det. Mens informantene ønsker i vite i klartekst hva barnevernet har tenkt å foreta seg, og hva de har lov til.

Strukturelle og organisatoriske forhold ved barneverntjenesten oppleves av informantene som vanskelige både å forstå og å forholde seg til. Dette omhandler i hovedsak tre forhold; å måtte bytte kontaktperson, å måtte vente lenge på brev, avklaringer og møter, og ubehaget ved at muntlige utsagn ikke gjenkjennes i dokumenter. (Backe-Hansen 2004; Engebretsen 2007). Jeg velger å ikke drøfte dette i denne studien, da strukturelle sider ved barnevernets organisering ikke er i fokus i oppgaven. Dette er for så vidt også noe som

både er oppdaget og erkjent av barnvernfeltet som reelle utfordringer i praksis. Likevel velger jeg å nevne det, fordi disse forholdene bidrar til opplevelsen av å være krenket.

Jeg gjorde også noen oppdagelser om dette utvalgets bruk av språket og hvilke konsekvenser man kan se i lys av å ha begrensninger i å bruke språket. Dette representerer for så vidt heller ikke noe vi ikke visste fra før, men i denne sammenheng tatt med fordi det får så stor betydning for relasjon mellom barnevernsarbeideren og foreldre på individnivå, men også for de kategoriserende prosesser som er virksomme når vi ser på samarbeid mellom foreldre og barneverntjenesten som system. (Vindegg 2011). Ut over dette drøftes det ikke her.

4.4 Drøfting av handlingsstrategier i møte med barnevernet.

Sett i lys av symbolsk interaksjonisme er forståelsen av mennesket i sin kontekst sentral, og da med et nedenfra-og-opp perspektiv. Ved å benytte symbolsk interaksjonisme som analytisk verktøy og rød tråd i analysen, oppdaget jeg fire ulike mønstre i mødrene hadde i interaksjon med barnverntjeneste, basert på hvordan de definerte situasjonen, hvordan deres selvforståelse var, og deres erfaringsbakgrunn (Levin og Trost 2005). En kan forstå utvikling av disse mønstrene som klientifiseringsprosesser, og hvor inndelingen ses på som ulike måter å motsette seg å bli klientifisert på (Kavli 2006). For å si det på en annen måte; et uttrykk for ulike måter å posisjonere seg som klient på (Vindegg 2011). Vindegg påpeker at noe av problemet er at de kunnskapsformene barnevernet tar i bruk har en overvekt av normativ teori, som i liten grad ivaretar brukernes stemmer. Dette fører til at klientens livsverdendiskurs som presenterer helhet og sammenheng ikke blir en del av perspektivering når beslutninger skal fattes (ibid). Når *opplevelsen* av respekt, likeverdighet og anerkjennelse uteblir i relasjonen mellom barneverneren og klienten, blir klienten et objekt som underlegges den profesjonelles definisjonsmakt og tolkning (Ekeland og Heggen 2008).

Også andre studier har argumentert for lignende inndeling (Heiervang og Guribye 2005; Nygaard 2008; Midjo 2010). Midjo (2010) hevder at barnevernet gjennom å ta kontroll på samtalens og relasjonens fremvekst i barnevernundersøkelsen skaper et kompetanshierarki mellom ekspert,- og profesjonskompetansen barnevernet har som mer gyldig enn den livsverden -kompetansen foreldre innehar. Hun forstår dermed samarbeid, defensivitet og motstand som uttrykk for foreldres identitetsprosjekt. Dette består av både

identitetsreparerende arbeid som svar på barnevernets ”beskyldinger”, og identitetsproduserende arbeid for å stå fram som kompetente omsorgspersoner. Hun sier at det er først når de to kompetansene står som likeverdige at de egentlige dialogen får plass, og at foreldres krefter kan innrettes på forhandlinger til beste for barnet, heller enn på identitetsarbeidet (Midjo 2010).

Uggerhøy (Kildedal 2011) tar til orde for at klienter raskt oppfatter at det er klokt å være enige med barnevernet, og raskt innordner seg. Barnevernet kan dermed ubevisst være med på å bryte ned klienters makt og identitet, bare ved å unnlate å være oppmerksom på klienters livsverden (ibid). Det er nettopp dette mødrene i denne studien på ulikt vis tar til orde for, ved at deres livsverdendiskurs ikke oppleves gyldig, sann eller anerkjent. Dette foregår sjelden i full åpenhet, men mer som fordekte prosesser, skjulte maktspill eller en følelse av å ikke bli hørt eller tatt på alvor.

Å legge skylden på mor for barns problemer, ved å argumentere for mangler ved mors måte å leve livet sitt på, hennes fortid, diagnoser eller hennes valg av partnere, er relativt vanlig i utvalget for denne studien. At dette fremdeles skjer, må dels ses på i et historisk lys, der ”motherblaming” er et resultat av rådende diskurser med rot i psykodynamisk teori, og normative og moralske tradisjoner. Når mødres handlinger faktisk får negative konsekvenser for barna, for eksempel ved at mor velger en mann som mishandler barnet hennes, blir disse konstruksjonene brukt nærmest automatisk (Hart og Schwartz 2009; Backe-Hansen 2001; Andenæs 2004; Grøholt, Sommerschild og Garløv 2008; Erstad 2005; Kildedal 2011; Smith 2010). Randi Juul argumenterer for at det i stor grad er psykologiske kunnskapstradisjoner som preger beskrivelser som legges til grunn for beslutninger (Juul 2010). Disse fremstår som beskrivelser av individer, oppvekt og samspill. I utvalget for denne studien ser vi at barna står sentralt i mødres livsverden, og mødrenes følelser overfor barna er preget av kjærighet, bekymring og forståelse. Slik sett skiller ikke dette utvalget seg fra foreldre for øvrig. Det som er annerledes er muligheter og begrensninger i å leve et liv som optimaliserer barns utviklingsmuligheter.

Identifiseringen og forståelsen av handlingsstrategiene; *samarbeidende*, *defensivt aksepterende*, *defensivt protesterende* og *offensivt kjempende* er blitt til i denne studien ved å anvende symbolsk interaksjonsime som analytisk verktøy og teorigrunnlag. Handlingsstrategiene kan forstås som aktiv handling som bestemmes av interaksjon

mellom klient, og som er avhengig av hvordan definisjonen av situasjonen er, og hvordan klientens selvforståelse er. Goffman er opptatt av forholdet mellom system og selvet, og kampen mellom disse. Barnevernets normative begrepsbruk og kunnskapssyn kan forstås som systemets forsøk på å få kontroll på mennesket. Mennesket svarer med ulike strategier for tilpasning, som alle har til hensikt å beskytte selvet. Disse strategiene kan være tilbaketrekking, gjøre det beste ut av situasjonen, eller å bli den perfekte klient (Moe 1994). Bourdieu fastholder at man ikke må se aktør og struktur som motpoler, men som ulike dimensjoner som står i forhold til hverandre. Gjennom ulike symbolsystem som redskaper for maktutøvelse, defineres posisjoner, forstått som fordeling av ressurser som gir føring til handling og interaksjon (ibid). Barnevernklienten defineres gjennom at barnevernet gjennom et legitimt forankret system involverer seg i den private sfære, og motstanden som oppstår kan forstås som kampen om å opprettholde sin posisjon som kompetent forelder.

Barnvernfeltets kunnskapsgrunnlag er sammensatt av perspektiver og begrepssett fra flere disipliner, hvor psykologiske forklaringer synes å ha forrang. Dette kan føre til at barnvernet underkjenner de strukturelle sidene ved samfunnet som klientifiserer noen familier og andre ikke. Er barnevernets handlingsrom for å gi kompenserende hjelp til foreldre stort nok? Kan flere barn hjelpes bedre i familien dersom foreldres omsorgskapasitet optimaliseres ved å "skreddersy" tiltak i mye større grad enn evidensbaserte tiltak kan bidra med? Tiltaksutforming må gjøres med vekt på barnets behov og foreldre er de viktigste aktørene. Hva skaper et felles prosjekt mellom foreldre og hjelpeapparat? Kunnskapen som bringes fram her er viktig, men kan ikke systematiseres inn i et evidensbasert foreldreveiledningsprogram. Forskning og fagutvikling innen hva som skader og fremmer barns utvikling, om tiltaksutforming og effekter internasjonalt er omfattende, og ny kunnskap og nye forståelser er på vei inn i faget. Men det viktigste er erkjennelsen av at sosiale problemer som marginalisering og klasseskiller skapes og vedlikeholdes av samfunnet og ikke av individet selv. Denne erkjennelsen må skje hos oss, ikke hos våre klienter.

Jeg hadde med meg en vag uro for at vi står i fare for å miste klientenes livsverden av syne inn i dette prosjektet. Uroen var basert på at vi gir medisinsk-orienterte og tilknytningsteoretiske diskurser for stor plass på bekostning av kontekstuelle faktorer. Denne uroen er bekreftet og konkretisert gjennom sammenlignbare studier, og gjennom

analysen. Ikke minst derfor har symbolsk interaksjonisme gitt meg det verktøyet jeg trengte for å øke min forståelse av klientens livsverden og deres handlinger. Gjennom dette har jeg også fått en større faglig trygghet i å hevde at det å legge seg mer i selen for å forstå foreldre, ikke er å unnskyld dem, men tvert om – det er å se barna som sentrale aktører i sine foreldres livsverden.

5. Konklusjon med implikasjoner for praksis og behov for videre forskning

5.1 Styrker og svakheter ved studien:

I denne studien har jeg benyttet materiale innsamlet av andre, og som ikke spesifikt er innsamlet med denne problemstillingen for øyet. Materialet vektlegger ensidig klienters syn. Det er derfor mye vi ikke vet om barnevernets rasjonale for involvering i familien, og hva som egentlig har foregått. Flere andre studier har intervjuet både klienter og barnevernansatte og fått frem ulike syn på det som fremkommer. Det kan derfor hende at om vi hadde det i dette tilfellet, hadde vi kunnet fortolke og forstå annerledes. Derimot vil jeg hevde at ved ensidig å være opptatt av klienten, og gjøre klienten til subjekt i undersøkelsen, fremmes gyldigheten av deres livsverdendiskurs i enda sterkere grad enn om vi kunne kontrollere for hva barnevernet egentlig mente. Deres opplevelse må derfor oppfattes som sann fordi den formes av den enkeltes livsverden.

En klar styrke ved studien er at det er et erfarent og kompetent forskermiljø som har gjort datainnsamling og bearbeiding av data. Dette sikrer høy kvalitet på datamaterialet. Jeg har ikke møtt informantene, og vet heller ikke hvor de er fra annet enn der de selv har nevnt stedsnavn. Slik sett er ikke min forforståelse påvirket av kjennskap til klienter eller barneverntjenester de måtte forholde seg til. Jeg mener det også er en styrke at jeg har forholdt meg til et materiale med bare enslige norskfødte mødre som alle scorer middel til høyt på en belastningsscore utviklet for DNBV, og slik optimalisert utvalget i forhold til marginaliseringsfaktorer, og stigmatiseringsproblematikk knyttet til enslige mødre. Jeg har også ryddet unna marginaliseringsfaktorer knyttet til f. eks innvandringsspørsmål, språk og kultur, av den enkle grunn at dette er komplekse tema som fortjener særskilt oppmerksomhet.

På bakgrunn av funnene og det som drøftes ser vi at enslige mødre i kontakt med barnevernet i Norge er en sårbar gruppe. utfordringer knyttet til marginaliseringsfaktorer

er en stor hindring i det å utøve forsvarlig foreldreskap. Mødrene opplever at deres foreldrekompentanse vurderes mer på bakgrunn av hendelser i livet, forstått som om det var selvvalgt, enn på faktisk situasjon. Funnene tegner et bilde av et barnevern som stadig bytter saksbehandlere, hvilket betyr at relasjoner må redefineres, og historier fortelles på nytt. Det gir bilder av et barnevern med dårlig tid, dårlig presisjon i skriftlig arbeid, dårlig forberedte møter, mangelfullt begrunnede utredninger og mangelfull kompetanse på å forstå ”*hvordan det er*”. Funnene beskriver også mødre som strever med livet sitt, som er oppriktig glad i barna sine, som ser at barna trenger hjelp, og som er klar over egen utilstrekkelighet. Men møtene mellom mor og barnevern fungerer ikke optimalt som en arena for respektfull dialog om definisjon av problem og forståelse av hva som må til. Studien viser også hvordan mødrene utvikler mer eller mindre hensiktsmessige handlingsstrategier i møte med barnevernet, som innebærer ulike grader av handling og motstand som kan legge til rette for eller låse fast samarbeidet.

Studien presenterer også en mor som angir et barnevern som er ”*enestående*”, og en hjelp som har vært av uvurderlig betydning i hennes liv. Hun fikk hjelp til et lite lån som gjorde henne i stand til å kjøpe en gammel bruktbil. Bilen ble symbolet på mestring og uavhengighet, i det hun både løste praktiske transportproblemer, kom seg ut i nødvendige ærende på tidspunkt på døgnet hvor angsten var kontrollerbar, og kunne følge opp sønnens fritidsaktiviteter. Bilen ble broen mellom et liv på ”marginen”, og normalitet, og fjernet mange av marginaliseringseffektene som tidligere begrenset familiens hverdag. Dette er et eksempel på hvor konkret og treffsikker hjelpen må være for å ha effekt.

5.2 Behov for videre forskning:

Vi trenger å vite mer om hvordan vårt samfunn behandler de svakeste foreldregruppene i barnevernet. Jeg er også styrket i synet på at hjelperes holdninger påvirker inngang, utredning og utfallet av barnevernsaker. Kvantitativ forskning på barnevernklienter og marginaliseringseffekter blir det viktig å videreføre kontinuerlig for å sikre at en til enhver tid har oppdatert kunnskap om grunnlag og rasjonale for tiltaksutforming. Sist men ikke minst ønsker jeg velkommen kvalitative studier som sentrerer oppmerksomheten om hvordan man kan gi foreldre og barns *livsverdendiskurs* bedre vilkår i barnevernet. Dette er viktige kunnskapsbidrag som setter oss i stand til å forstå de dypere liggende prosesser ved praksis, som igjen kan bli en motvekt og et alternativ til ensidig satsing på evidensbasert praksis.

Et konkret forskningsprosjekt som en videreføring av dette kunne vært å følge mødre over litt tid i tiltak, hvor man benyttet de fire handlingsstrategier som klassifiseringer, og utviklet modeller for individualisering av tiltak som fremmer handling og reduserer motstand. Sentre for foreldre og barn vill være utmerkede arenaer for et slik prosjekt, og det vil også tematisk falle inn under intensjonen med fase III i DNBV.

Fra Hans Majestet Kong Haralds nyttårstale i 2006:

”Å møte en annen med respekt er å lytte til en tanke og å ta imot et hjerte – og trå varsomt i ukjent terreng” (Vaaland og Gabrielsen 2007).

Litteratur

- Alvesson, Mats. 2002. *Understanding organizational culture*. London: SAGE.
- Andenæs, Agnes. 2004. Hvorfor ser vi ikke fattigdommen? Fra en undersøkelse om barn som blir plassert utenfor hjemmet. *Nordisk sosialt arbeid* 1:19-33.
- Backe-Hansen, Elisabeth. 2001. Morsbilder i barnevernet. *Norges barnevern* 78 (2):3-14.
- . 2004. *God nok omsorg: riktige beslutninger i barnevernet*. Oslo: Kommuneforl.
- . 2010. *Sosial kapital og andre kapitaler hos barn og unge i Norge: flervitenskapelige politikk- og forskningsutfordringer*. Vol. 20/2010, *NOVA-rapport*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. 2011 *Barnevernpanelets rapport september 2011*.
- . 2012 *Bedre beskyttelse av barns utvikling: ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet : utredning fra utvalget oppnevnt ved kongelig resolusjon 18. februar 2011 : avgitt til Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 6. februar 2012*. Vol. NOU 2012:5, *Norges offentlige utredninger*. Oslo: Departementenes servicesenter, Informasjonsforvaltning.
- Botnen Eide, Solveig. 2007. Prinsipper og levd liv, samtaler om og oppfatninger av relasjonen mellom barn og mor i en barnevernkontekst, Det teologiske fakultet, Universitetet i Oslo, Oslo.
- Bourdieu, Pierre, Dag Østerberg, Annick Prieur og Theodor Barth. 1995. *Distinksjonen: en sosiologisk kritikk av dømmekraften*. Oslo: Pax.
- Bø, Bente Puntervold og Bennedichte C. Rappana Olsen. 2008. *Utfordrende foreldreskap: under ulike livsbetingelser og tradisjoner*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Christensen, Else. 2001. "Difficult Children" - A Serious Sign of Children at Risk. In *Forskningsprogrammet om sosial arv*. Kjøbenhavn: The Danish National Institute of Social Research.
- Clausen, Stein-Erik og og Lars B. Kristoffersen. 2008. *Barnevernsklinter i Norge 1990-2005*. NOVA.
- Ekeland, Tor-Johan og Kåre Heggen. 2008. *Meistring og myndiggjering- reform eller retorikk*. 1 vols. Vol. 1. Oslo: Gyldendal Norsk forlag AS.
- Engebretsen, Eivind. 2007. *Hva sa klienten?: retorikken i barnevernets journaler*. [Oslo]: Cappelen akademisk forl.
- Engelstad, Fredrik. 1999. *Om makt: teori og kritikk*. Oslo: Ad notam Gyldendal.
- Erstad, Inger Helen. 2005. *Erfaringskunnskap og fortellinger i barnevernet*. Tromsø.
- Fauske, Halvor , Willy Lichtwarck, Edgar Martinsen, Elisabeth Willumsen, Graham Clifford og Bebbe Heggem Kojan. 2009. *Barnevernet på ny kurs? Det nye barnevernet, et forsknings og utviklingsprosjekt i barnevernet, sluttrapport fase 1*. edited by Nordlandsforskning: Nordlandsforskning.

- Forandringsfabrikken. 2011. Stortingsmelding nr. 1. edited by Barnevernsproffene. Oslo: Forandringsfabrikken.
- Frønes, Ivar og og Halvor Strømme. 2010. *Risiko og marginalisering*. 1 vols. Vol. 1.utgave. Oslo: Gyldendal Norsk forlag AS.
- Goffman, Erving. 1992. *Vårt rollespill til daglig: en studie i hverdagslivets dramatik*. Oslo: Pax.
- Grøholt, Berit, Hilchen Sommerschild og Ida Garløv. 2008. *Lærebok i barnepsykiatri*. Oslo: Universitetsforl.
- Gustavsen, Annelin. 2010. Sammendrag av resultater fra videreanalyse i Fase I av "Det Nye Barnevernet". *NF-notat nr.1006/2010*.
- Hagen, Kåre og Ivar Lødemel. 2010. Fattigdomstiåret 2000-2010: Parentes eller ny kurs for velferdsstaten? In *Det Norske Samfunn*, edited by I. F. o. L. Kjølørød. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Hart, Susan og Rikke Schwartz. 2009. *Fra interaksjon til relasjon: tilknytning hos Winnicott, Bowlby, Stern, Schore og Fonagy*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Haug, Veronca og Horverak; Sveinung. 2009. Barns deltakelse og ressurstilgang på ulike nivåer sett i lys av sosial kapital. *Norges barnevern* 86 (2):77-88.
- Hegedahl, Paul og Sara Lea Rosenmeier. 2007. *Social kapital som teori og praksis*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Heggen, Kåre og Tormod Øia. 2005. *Ungdom i endring*. Oslo: Abstrakt forlag AS.
- Heiervang, Einar og Eugene Guribye. 2005. "Man føler seg maktesløs som foreldre"- Foresattes kontakt med hjelpeapparatet. *Tidsskrift for psykisk helsearbeid* 410-417.
- Holm, Anita Haskel. 2011. Kan barneverntjenesten tilby fattige familier en betydningsfull hjelp mot barnefattigdommen?: basert på en undersøkelse med tittelen: "Det nye barnevernet", A.H. Holm, Eidsvoll.
- Johannessen, Asbjørn, Per Arne Tufte og Line Kristoffersen. 2010. *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt.
- Juul, Randi. 2010. Barnevernets undersøkelser av bekymringsmeldinger: diskursive praksisformer og barneperspektiver i den kommunale barneverntjeneste, og konsekvenser i forhold til barna, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Trondheim.
- Kavli, Frode. 2006. Eksternaliserende samtaler - et narrativt perspektiv på samtaler i barnevernet, Nordiska högskolan för folkhälsovetenskap, Göteborg.
- Kildedal, Karin. 2011. *Å bli undersøkt: norske og danske foreldres erfaringer med barnevernsundersøkelsen*. Oslo: Universitetsforl.
- Kjønaas, Anne Marie. 2009. Foreldreskap og omsorg, A. M. Kjønaas, Oslo.
- Klette, Trine. 2007. Tid for trøst, En undersøkelse av sammenhenger mellom trøst og trygghet over to generasjoner. In *NOVA Rapport 17/2007*, edited by v. o. a. Norsk institutt for forskning om oppvekst. Oslo: Institutt for allmenn og samfunnsmedisin, Det medisinske fakultet, Universitetet i Oslo.

- Kojan, Bente Heggem. 2011. Klasseblikk på et barnevern i vekst, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Trondheim.
- Kvale, Steinar og Svend Brinkmann. 2009. *Det kvalitative forskningsintervju*. 2 vols. Vol. 2.utgave. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Kvello, Øyvind. 2010. *Barn i risiko: skadelige omsorgssituasjoner*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Larssen, Renate. 2010. Ingen vil være offer: en studie av hvordan voldsutsatte kvinner posisjonerer ilyk av offerbegrepet, Høgskolen i Oslo, Oslo.
- Leira, Arnlaug. 2010. Familier og velferdsstat-en ny kompleksitet. Oslo: Gyldendal Norsk forlag.
- Levin, Irene og Jan Trost. 2005. *Hverdagsliv og samhandling med et symbolsk interasjonistisk perspektiv*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS.
- Lichtwarck, Willy 2007. Det nye barnevernet, et nasjonalt utviklingsprosjekt mellom Nordland, Midt-Norge, Stavanger og Lillehammerregionen, Prosjektskisse. Bodø: Nordlansforskning, www.nordlansforsk.no
- Lichtwarck, Willy og Graham Clifford. 2010. *Modernisering i barnevernet, ideologi, kontekst og kompetanse*. 1 vols. Vol. 1.utgave. Oslo: Universitetsforlaget.
- Lindboe, Knut. 2011. *Barnevernloven: lov om barneverntjenester av 17. juli 1992 nr. 100 : à jour 15. april 2011*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Lindell, Unni. 2006. *Krokodiller snakker ikke norsk*. 2 vols. Vol. 2. Oslo: Piratforlaget.
- Lofthus, Ann-Mari. 2008. "Offer" eller ressurs valget kan være ditt. *Tidsskrift for psykisk helsearbeid* 5 (1):58-64.
- Lorentzen, Thomas og Roy A. Nielsen. 2008. Går fattigdom i arv? Langtidseffekter av å vokse opp i familier som mottar sosialhjelp. Fafo.
- Malterud, Kirsti. 2003. *Kvalitative metoder i medisinsk forskning, en innføring*. 2 vols. Vol. 2.utgave. Oslo: Universitetsforlaget.
- Marthinsen, Edgar. 2003. Sosialt arbeid og symbolsk kapital i et senmoderne barnevern, Utviklingssenteret, Dragvoll.
- Midjo, Turid. 2010. En studie av samhandlingen mellom foreldre og barnevernarbeidere i barnevernets undersøkelse, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Trondheim.
- Moe, Sverre. 1994. *Sosiologi i hundre år: en veileder i sosiologisk teori*. Oslo: Universitetsforl.
- Mohus, Geir, Elisabeth Backe-Hansen, Inger-Hege Kristiansen og Helle Suseg. 2010. Verdighetsforvaltning i liv på grensen. En kvalitativ studie av barn og foreldre i familier med vedvarende lav inntekt. NOVA.
- Nygaard, Unni. 2008. Den profesjonelles Janus ansikt: en fenomenologisk/hermeneutisk undersøkelse av makataspektet i relasjonen mellom barnevernsarbeider og klient, [Unni Nygaard], [Oslo].
- Raaheim, Arild. 2002. *Sosialpsykologi*. Bergen: Fagbokforl.
- Sagatun, Solveig. 2008. *Kjønn i sosialt arbeid med ungdommer og foreldre*. Oslo: Universitetsforl.

- Skau, Greta Marie. 2003. *Mellom makt og hjelp, om det flertydige forholdet mellom klient og hjelper*. 3 vols. Vol. 3. utgave. Oslo: Universitetsforlaget AS.
- . 2011. *Gode fagfolk vokser: personlig kompetanse i arbeid med mennesker*. [Oslo]: Cappelen Damm akademisk.
- Skog, Ole-Jørgen. 2006. *Skam og skade: noen avvikssosiologiske temaer*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Slettebø, Tor. 2008. Foreldres medbestemmelse i barnevernet: en studie av foreldres erfaringer med individuell og kollektiv medvirkning, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Trondheim.
- Smith, Lars. 2010. Tidlig utvikling, risiko og psykopatologi. In *Håndbok i sped og småbarns psykiske helse*, edited by K. S. o. M. B. H. r. Vibeke Moe. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Torvik, Fartein Ask og Kamilla Rognmo. 2011. *Barn av foreldre med psykiske lidelser eller alkoholmisbruk: omfang og konsekvenser*. Vol. 2011:4, *Rapport*. Oslo: Nasjonalt folkehelseinstitutt.
- Tunestveit, Merete. 2010. Fattigdom - eit dilemma for barnevernet?: ein kvalitativ studie av korleis sakshandsamarar i barneverntenesta forstår og handterer fattigdom i arbeidet sitt, M. Tunestveit, Bergen.
- Underlid, Kjell. 2008. Fattigdommens lukt og smak - Funn får ei studie om korleis fattigdom vert opplevd. *Tidsskrift for psykisk helsearbeid* 3:213-221.
- Vetlesen, Arne Johan. 2009. *Frihetens forvandling: essays og artikler 2002-2008*. Oslo: Universitetsforl.
- Vindegg, Jorunn. 2011. Å forstå en familie: fortellinger som kunnskapskilde i sosialarbeideres profesjonelle yrkesutøvelse, Senter for profesjonsstudier, Høgskolen i Oslo, Oslo.
- Vaage, Sveinung. 1998. *Å ta andres perspektiv: grunnlag for sosialisering og identitet : George Herbert Mead i utvalg*. Oslo: Abstrakt forl.
- Vaaland, Tor Øystein og Ansgar Gabrielsen. 2007. *Brev til en minister: historier om psykisk helse og rus skrevet til Ansgar Gabrielsen*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Wollscheid, Sabine. 2010. Språk, stimulans og læringslyst - Tidlig innsats og tiltak mot frafall i videregående opplæring gjennom hele oppveksten. NOVA.
- Øien, Line, Graham Clifford og Annelin Gustavsen. 2010. Tiltaksprofil of tiltaksutvikling i kommunalt barnevern. In *NF-notat nr 1005/2010*, edited by Nordlandsforskning. Bodø-Trondheim.
- Aamodt, Ingerid, Laila Aamodt og Brit Jørgensen. 2002. Enslige mødre i familier med store psykososiale belastninger. *Nordisk sosialt arbeid* 4:193-200.

Appendix

Vedlegg 1: Ramme for intervju med foreldre – DNBV fase II

Det nye BARNEVERNET

et forsknings- og utviklingsprosjekt i Barnevernet

Ramme for intervju med foreldre

(utkast pr. 22.02.2010)

Rammen skal brukes for å holde tråden i intervjuet – en må ikke nødvendigvis komme inn på alt, heller følg resonnementene til informanten. Formålet med dette første intervjuet i fase II er å få klarere fram hvordan livet har vært fram mot barnevernets inntreden, dets inntreden og livet slik det ble påvirket av møtet med barnevern og andre tilknyttede hjelpeinstanser.

Dette intervjuet bør også få fram hvordan de oppfatter/evner å fortelle/beskrive hvordan barnet eventuelt er involvert i barnevernet, blir snakket med, selv har noen innflytelse på og eventuelt mener noe om barnevernet eller har en spesiell oppfatning. Dette blir viktig med tanke på senere intervju av barnevernarbeidere og barnet selv.

Intervjuet må ses i lys av at husstanden kan bli intervjuet flere ganger, særlig om det skjer endringer i oppfølgingsperioden. På slutten av intervjuet må det undersøkes om data fra fase I bør oppdateres. Tenk etter hva som har kommet fram underveis og om det er deler av intervjuet fra fase I som bør oppdateres. Spør til slutt hvordan de ser på det at vi snakker med barnet som er i fokus for barnevernet. Vær klar på at vi må innhente skriftlig samtykke fra dem når den tid kommer og at barnet selvfølgelig også må synes det er ok at vi snakker med det.

Idnr./løpenummer

Åpning/innledning

- Vi hilser og sier hvem vi er og hva vi heter og at det er vi som skal intervjuer dem om deres erfaringer med hjelp fra barnevernet; si at vi har fått tillatelse fra datatilsynet til å ta kontakt med dem igjen for å følge dem opp med deres samtykke.
- Samtykke erklæringen i to eks. de skal skrive under på begge og la foreldrene beholde den ene. Vi spør om de også tillater at vi tar intervjuet opp på lydfil.
- Si at vi har lest gjennom det de fylte ut i det forrige intervjuet.
- Hovedtanken bak intervjuet med dem i denne omgang er å få mer innsikt i hvordan livet deres var fram mot møtet med barnevernet, at de forteller mer inngående om hva som har skjedd i livet og hvordan det å ha med barnevernet og andre hjelpeinstanser oppfattes av dem.
- I denne undersøkelsen trenger dere ikke svare på alt vi spør om. Hvis du opplever at enkelte spørsmål er ubehagelige, må du bare si fra, så går vi videre til neste spørsmål.

1

Tema	Tips til oppfølgingsspørsmål	Intervjuers kommentarer underveis og i etterkant
1) Rekonstruere familiesituasjon	<ul style="list-style-type: none">• Hvem er hvor av de som er i husstanden, hjemme, plassert, flyttet mm? Hva slags situasjon intervjuer vi dem i mht familie/husstand. Ikke gå inn i dypere samtaler om relasjoner. Kom så fort som mulig inn på hovedtemaet	

2

<p>2) Familiens livshistorie (hendelser/kriser) med utgangspunkt i barnet Fortid – nåtid</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Livet fram mot barnas ankomst. • om familjelivet før det ble etablert en kontakt med barnevernet? • <u>Hvordan/når kom barnet i familien?</u> Fortell!! • Vendepunkt/overganger/enkelt hendelser/kriser • Fortell om hvordan det går med dere/ barnet i dag? • Still gjerne tilleggsspørsmål som kan få fram hvorfor de tror det har blitt slik. • Er de oppfatninger de har slike som de opplever barnevernet og hjelpeinstanser deler? (konkruens – inkongruens) • Eller har det vært uenighet om forståelse av situasjoner/oppfatning? <p>Tenk på om noen av livsområdene fra fase I . hva blir med, men ikke spør for mye om dette?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fungereing generelt; familien, slekta og nabolaget • Helse fysisk/psykisk • Arbeid/Skole/bh • Fritid • Hvordan tror du andre (ektefelle/samboer/søsken/slekt/skole,na boer osv)oppfatter det som foregår hvor bv. er/har vært involvert? 	
--	---	--

3

<p>3) Hjelp/støtte *fokus på endringer siden sist</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tiltak/støtte beskrives med egne ord • Fra barnevernet? Er dere enige i det barnevernet gjør i familien/for barnet? Hvis ikke, hvilke forslag har dere til hva barnevernet kan hjelpe dere med? • Fra andre instanser? • Hjelp fra familie, slektninger, private? • Hva har fungert godt/mindre godt 	
<p>4) Barnets forestillinger</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Hvordan tror du barnet oppfatter det barnevernet gjør i forhold til familien? • Har du noen oppfatning om barnet forstår noe av barnevernets motiver for å hjelpe familien/ha tiltak på gang? <u>Hvorfor de hjelper dere?</u> • Hvis barnet skulle svart meg på dette hva tror du han/hun ville sagt? 	
<p>5) Tanker om "det gode liv"</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Hvis du skulle kunnet lagt til rette for det du mener er et godt liv, hvordan skulle det da sett ut for deg og barnet/barna? • Hva skulle vært på plass for at det skulle vært slik 	
<p>6) Framtida</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Hvordan tror du det kommer til å se ut framover og hva slags rolle skulle barnevernet/hjelpeinstansene spilt om det skulle bidratt til å utvikle livet for deg og barna i positiv retning. 	

4

- Husk og informere om at vi ønsker å intervju barnet/barna som har hjelp fra barnevernet. Hvordan ser du dere på at vi intervjuer barnet?
 positiv
 enig
 uenig
- Vi tar kontakt for barneintervju på telefon etter sommerferien
- I 2011 kan vi komme tilbake og be om et nytt (voksen) intervju, men hvis det skjer noe spesielt som har betydning for saken/samarbeidet med barnevernet i mellomtiden (nye tiltak, ny melding, henleggelse osv.), så vil jeg at dere kontakter meg på telefon slik jeg kan komme og snakke med dere så snart som mulig.

Takk for at jeg fikk intervju deg!

Minner om at de har visittkortet ditt med telefon (kontoret og mobil) heftet fast på samtykke erklæringen de skrev under på.

Vedlegg 2: DNBV survey- foreldre

SURVEY - PAPIRUTGAVE
DET NYE BARNEVERNET
HIL, UIS, HIST, Nordlandsforskning

1. Løpnummer: _____

DEL 1: VEIEN INN I BARNEVERNET

2. Hvordan kom du/dere i kontakt med barnevernsrådgiveren?

3. Etterkodning – foreløpig ikke aktuell

4. Hva oppfatter du som årsaken til kontakten med barnevernet?

5. Etterkodning – foreløpig ikke aktuell

6. Hvordan opplevde du den første kontakten med barnevernet?

7. Hvis det ble levert melding¹, når/hvordan fikk du vite (den første) meldingens innhold?

- Før meldingen ble sendt barnevernsrådgiveren
- I brevveileken fra barnevernsrådgiveren
- I første møte med barnevernsrådgiveren
- Etter noen møter med barnevernsrådgiveren
- Da jeg leste dokumenter i saken
- Jeg gjenner ikke innholdet i melding(e)
- Annet

8. Hvis det ble levert en melding til barnevernsrådgiveren, hvem var melder?

(Målig å sette mer enn ett kryss)

- Barnet selv
- Mor(er) (barneskadepb)
- Familien eiers
- Naboer
- Andre private
- NAV (tidligere sosialtjeneste, trygdskontor, Aetat)
- Barnevernsrådgiveren i egen kommune

¹ Med melding forstås all muntlig og skriftlig kommunikasjon til barnevernet som betyr noe for et eller flere av barns fysiske eller psykiske behov

14. februar 2008

1

Forbelselse spm. 8

- Barnevernsrådgiveren i annen kommune
- Barnevernsvekt
- Barnhage
- Helsestasjon
- Legepoliklinikk
- Skole
- PPT (Pedagogisk, psykologisk rådgivningsstasjon)
- Politidirektorat
- BUP (Barn- og ungdomspsykiatri) / vaksenpsykiatri
- Vei ikke vedtatt (annet)

9. I hvilken grad var du/dere informert om meldingen?

- Jeg/vi vokerte nok initiativ og var uten anbefaling
- Barnet tok selv initiativ og kontakket barnevernet uten anbefaling
- Egget initiativ eller anbefaling
- Ble meldt og var informert og enig
- Ble meldt og var informert, men ikke enig
- Ble meldt uten å vite om det
- Annet (Spesifiser):

DEL 2: OM BARNET (kun et barn i løpet under hele intervjuet – jmf. datasett 2)

10. Kode for barnet det gjelder:

11. Mener du at barnet ditt trenger hjelp?

- Ja
- Nei (hvis nei, hopp over spørsmål 12 og 13)
- Usikker

12. Hvis du mener barnet trenger hjelp, hva slags hjelp mener du barnet trenger?

13. Hvorfor trenger barnet denne hjelpen?

14. februar 2008

2

14. Hvilken tilbak har barnet hatt eller har fra barnevernsjenesten?

15. I hvilken grad vil du si at tiltakene har hjulpet?	1	2	3	4	5	6	7	8				
stor grad	I svart			Usikker								
16. I hvilken grad opplever du å ha fått hjelp i forhold til barnet fra følgende?	Svært god hjelp		God hjelp		Bløndet hjelp		Lite hjelp		Ikke fått hjelp		Ikke aktuelt/kontakt med	
Familievenner	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnvenner	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Skoler/SFO	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Politi	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
PPPT	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Fosterhjem/institusj.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Helsesøster	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnetunge	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Voksenpsykiatri	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barn- og ungdomspsykiatri	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Nedv/sosialjeneste	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Fællelige	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sykehus	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Buf-etal	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Andre	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

17. Hvem har foreldresvar for barnet?
 Mor og far Mor Far Andre Vet ikke

18. Er barnet adoptert?
 Ja Nei

19. Bør barnet mest hos? (Daglig omsorg)
 Mor og far Mor Far Mor og samboer (ikke far)
 Far Mor og samboer (ikke mor)
 Slekt (ikke definert som fosterhjem)
 Slekt (ikke definert som fosterhjem)

14. februar 2008

3

Forts. spm 19

Fosterhjem
 Fosterhjem i familienetverk
 Institusjon
 Annet

20. Hvis annet, beskriv hva:

21. Hvis foreldrene har delt omsorg², hvem tilbyr/inger barnet mest tid hos?
 Far Mor Like mye hos både mor og far Ikke relevant

22. Hvis barnet bor fast hos andre enn foreldrene, hvem har barnet mest samvær med? (mulighet for mer enn ett kryss)
 Mor
 Far
 Søsknen
 Slekt
 Ingen

23. Barnets omgivelser, familie og sosiale forhold

	1	2	3	4	5	6	7	Ikke aktuell
Barnet har venner på sin egen alder (utenom søsken)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnet har med seg venner hjem	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnet har minst en god venn	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnet deltar i organiserte aktiviteter på fritiden	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnet har kontakt med naboer og personer i nærheten	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnet har samvær med begge foreldre	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnets relasjon til begge foreldre er god	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

² Del omsorg betyr i denne sammenheng at foreldrene har avtalt at barnet skal bo fast sammen med begge foreldrene, selv om disse ikke bor sammen (delt boord). Trenger ikke bety at barnet bor like mye hos begge, men er relevant ikke del samme som utvidet samværordning.

14. februar 2008

4

24. Barnets fysiske helsetilstand									
	1	2	3	4	5	6	7	Ikke aktuelt	
	Stemmer						Stemmer		
	Godt						dårlig		
Barnet er stort set frisk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Det er stadig et eller andet med barnet	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Barnet har en faldelse eller sygdom som ikke er diagnosticeret, men som det må has hensyn til daglig	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Barnet har en faldelse eller sygdom som er diagnosticeret, og som må has hensyn til daglig	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
25. Barnets psykiske helsetilstand									
	1	2	3	4	5	6	7	Ikke aktuelt	
	Stemmer						Stemmer		
	Godt						dårlig		
Hunaret på barnet ser sig selv rige	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Barnet er rodt for nye. Det helt sikkert	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Barnet vilker å ha godt selvholdt og er trygg på seg selv	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Barnet står på viljen sin og er veldig bestemt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Barnet er nervøs eller kløngene i nye situasjoner, lett utrygg	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Barnet har en diagnostisert psykisk lidelse som må has hensyn til daglig	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Jeg vil hor barnet har en psykisk lidelse, men det er ikke diagnostisert	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	

14. februar 2008

5

26. Barnets sosiale fungering									
	1	2	3	4	5	6	7	Ikke aktuelt	
	Stemmer						Stemmer		
	Godt						dårlig		
Barnet blir vanligvis likt av andre barn	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Barnet ser ut til å like seg godt på skolen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Barnet er hjelpsom hvis noen er syk, lei seg eller føler seg dårlig	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Barnet kommer bra overens med voksne enn med barn	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Barnet leker selvstendig	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Barnet har vanskelig for å sette et side sine egne behov og lytte til andre	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
27. Barnets selvstendighet og utvikling									
	1	2	3	4	5	6	7	Ikke aktuelt	
	Stemmer						Stemmer		
	Godt						dårlig	pga. alder	
Barnet målt klarer seg godt for alderen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Barnet tar initiativ overfor meg og andre voksne når det trenger hjelp	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Barnet kan argumentere for viljen sin	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Barnet fullfører oppgaver og viser god konsentrasjonsverne	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	

14. februar 2008

6

28. Barnets følelses- og atferdsmessige utvikling

	1	2	3	4	5	6	7	Ikke aktuell ingen problemløst pga alder
Barnet lyver eller fukter	○	○	○	○	○	○	○	○
Barnet er hellig og har god oppførsel	○	○	○	○	○	○	○	○
Barnet har hensyn til andre	○	○	○	○	○	○	○	○
Barnet viser omsorg for andre	○	○	○	○	○	○	○	○
Barnet aksepterer stort sett de grensene som voksne setter	○	○	○	○	○	○	○	○
Barnet kommer i konflikt med andre	○	○	○	○	○	○	○	○
Barnet er i konflikter hvor politiet er involvert	○	○	○	○	○	○	○	○
Barnet begår uforlige handlinger som involverer tyveribesværk	○	○	○	○	○	○	○	○
Barnet begår uforlige handlinger som involverer nærrelser	○	○	○	○	○	○	○	○
Barnet begår uforlige handlinger ved å utøve vold mot andre	○	○	○	○	○	○	○	○

29. Barnets selvbilde og tro på seg selv

	1	2	3	4	5	6	7	Ikke aktuell problemløst pga alder
Barnet ser ut til å synes positivt om seg selv	○	○	○	○	○	○	○	○
Barnet mestrer fysiske aktiviteter i henhold til alder og utvikling	○	○	○	○	○	○	○	○
På megloss vilkår det som barnet er trygg på seg selv	○	○	○	○	○	○	○	○
Barnet kvier seg for å prøve nye aktiviteter	○	○	○	○	○	○	○	○

14. februar 2008

7

30. Barnets tilgang på materielle goder

	1	2	3	4	5	6	7	Ikke aktuell problemløst pga alder
Barnet har utstyret det trenger for å delta i organiserte aktiviteter	○	○	○	○	○	○	○	○
Barnet har stort sett det samme utstyr som andre jevvnærende	○	○	○	○	○	○	○	○
Barnet har tilgang til mobiltelefon	○	○	○	○	○	○	○	○
Barnet har tilgang til PC	○	○	○	○	○	○	○	○

DEL 3 STRESSFAKTORER

31. Har du opplevd noe av følgende i løpet av de siste to år

	1	2	3	4	5	6	7	J	N
Fysisk sykdom av varighet over 1 måned	○	○	○	○	○	○	○	○	○
Psykisk sykdom av varighet over 1 måned	○	○	○	○	○	○	○	○	○
Vært medlem eller deprimert av varighet over 1 måned	○	○	○	○	○	○	○	○	○
Tap av pårørende	○	○	○	○	○	○	○	○	○
Større flytting	○	○	○	○	○	○	○	○	○
Vært arbeidsledig i lengre enn 8 uker	○	○	○	○	○	○	○	○	○
Samlivsbrudd	○	○	○	○	○	○	○	○	○
Større konflikter i familien (også utøver husstanden)	○	○	○	○	○	○	○	○	○
Større bekymring for ett eller flere av barna mine	○	○	○	○	○	○	○	○	○
Rusrelaterte problemer hos dagpartnere de siste to år	○	○	○	○	○	○	○	○	○

32. Har du en liste med forskjellige gjøremål. Har familien pga dårlig økonomi måtte unnvære noen av disse ofte, sjelden eller aldri i løpet av det siste året?

	1	2	3	4	5	6	7	J	N
Spise varm middag	○	○	○	○	○	○	○	○	○
Kjøpe klær	○	○	○	○	○	○	○	○	○
Bestille husleie opptar andre regninger innen fisken	○	○	○	○	○	○	○	○	○
Gå på kino	○	○	○	○	○	○	○	○	○
Gå på teater, konsert	○	○	○	○	○	○	○	○	○

14. februar 2008

8

eller følgende Forts. spm. 32	1 2 3 4 5 6 7						Ikke aktuelt
	Utværet ofte	Utværet	Utværet	Utværet	Utværet	Utværet	
De gæster med hjem	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Reise på besøk til venner eller släktinger i andre kommuner	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gi prøver ved barndager eller andre selskaper for datteren villo ha gilt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Abonnere på en dagsavis	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Drive med hobby/ fildispyler	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Brake mobiltelefon	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Brake PC	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Brake penger på barna	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Delta på aktiviteter og turer i skoleens regi	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

33. Annet som ble opplevd som stressfaktor (siste to år)

14. februar 2008

9

37. I hvilken grad stemmer følgende beskrivelser for deg?	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10									
	Stemmer helt	Stemmer delvis	Verken eller	Stemmer ikke	Stemmer ikke	Stemmer ikke	Stemmer ikke	Stemmer ikke	Stemmer ikke	Stemmer ikke
Jeg kjenner ubehagelig til naboer	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg kjenner flere naboer så godt at jeg besøker dem	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Det finnes naturlige møteplasser i mitt nabolag	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

38. Mener du at de fleste mennesker er til å stole på, eller mener du at man ikke kan være forsiktig nok når man har med andre å gjøre? (Sett ring rundt ett tall)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
 1: Me til å stole på / 10: Til å stole på
 2: Kan ikke være forsiktig nok / 9: Er hjelpsom
 3: Kan ikke være forsiktig nok / 8: Er hjelpsom
 4: Kan ikke være forsiktig nok / 7: Er hjelpsom
 5: Kan ikke være forsiktig nok / 6: Er hjelpsom
 6: Kan ikke være forsiktig nok / 5: Er hjelpsom
 7: Kan ikke være forsiktig nok / 4: Er hjelpsom
 8: Kan ikke være forsiktig nok / 3: Er hjelpsom
 9: Kan ikke være forsiktig nok / 2: Er hjelpsom
 10: Kan ikke være forsiktig nok / 1: Er hjelpsom

39. Vil du si at mennesker for det meste prøver å være hjelpsomme eller at de stort sett bare tar hensyn til seg selv? (Sett ring rundt ett tall)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
 1: Vil være redd, vil ikke utnytte deg, er ikke dyp / 10: Vil utnytte deg, er ikke redd

40. Tor du de fleste mennesker ville forsøkte å utnytte deg hvis de fikk muligheten til det, eller tror du de ville forsøke å være reelle?

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
 1: Vil være redd, vil ikke utnytte deg, er ikke dyp / 10: Vil utnytte deg, er ikke redd

DEL 4 FORELDREROLLEN

41. I hvilken grad er datteren enig/uenig i følgende påstander?	1 2 3 4 5 6 7						
	1	2	3	4	5	6	7
Jeg vil klare foreldrerollen godt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Det er vanskelig å sette grenser for barneløsning	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg vil samarbeid med barneløsning	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg vil ha mulighet til å stille i forbindelse med barneløsning	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

14. februar 2008

10

Forh. oppn. 41	1	2	3	4	5	6	7
Jeg/vi har nok tid sammen med barneløsning	Svært Enlig						Svært uenig
Jeg/vi synes det er vanskelig å prioritere barnas behov fremfor medarbeiderne egne							
Jeg/vi trives i rollen som foreldre							

DEL 5 LEVEKÅR OG BAKGRUNN

42. Hvordan bor du/dere?
 Leilighet i privat bolig
 Leilighet i bygård/blokk
 Fellekt hus
 Fellestående enebolig
 Annet: _____

43. Hvilken lete/leieform er det for boligen?
 Leder bolig av kommunen/det offentlige
 Leder eller fremleie, privat
 Andels eller aksjeleier
 Selvtelar
 Annet: _____

44. Hvor stor er din/deres bolig (boligareal)?
 Under 40 kvm
 40-59 kvm
 60-79 kvm
 80-99 kvm
 100-129 kvm
 130-159 kvm
 160-200 kvm
 Over 200 kvm

45. Hvor mange soverom har boligen?
 Ingen
 1
 2
 3
 4 eller flere

46. Hvor lenge har du/dere bodd i nåværende bolig? (oppgi antall år)
 4 eller flere

47. Hvilke av følgende utsagn om flytting passer best for din/deres situasjon?
 Her klare flytteplaner
 Regner med å flytte innen 3 år
 Regner med å bo her minst 3 år til
 Her ingen planer
 Regner med å bo her resten av livet

14. februar 2008

11

48. Hvis klare flytteplaner eller regner med å flytte innen 3 år, hva er den viktigste grunnen til at du/dere regner med å flytte?
 Arbeid eller utdanning
 Borforhold
 Økonomi
 Sosialt nettverk
 Personlige forhold
 Andre grunner

49. Hvor ofte har dere flyttet i løpet av de siste 5 årene? (Svært ringt innem kommuner: 1 2 3 4 5 over 6
 Til annen kommune: 1 2 3 4 5 over 6)

50. Er noen av disse årsakene til at du/dere flytter?
 Fikk ikke konget/leilingsakt
 Ønsket å komme nærmere stikk og venner
 Bedre arbeidsmuligheter
 Ønsket å bo nærmere sentrum
 Ble tvunget til å flytte pga høye boligpriser og lignende
 Få busteferiekostnader

Malerides innbo/egget
 Mye støy i nabolaget
 Barnet ble mobbet på skolen
 Barnet hadde få venner
 Jeg hadde et lite nettverk
 Mangel på kommunale tjenester i kommunen vi bodde
 Bedre bostandard/boliform
 Sammenheng

51. Hvis andre årsaker til flytting, spesifiser:

52. Hva slags innlekt har du for tiden (Kryss av for alle innlektstilider)
 Arbeidsinnlekt
 Slippend/studielån
 Sykepenger
 Aldring
 Overgangssituasjon
 Ufaretrygd
 Dagpenger/akuttskade/ulykkesstrygd
 Sosialtjenest/supplerende sosialhjelp
 Kontaktstøtte
 Annen offentlig støtte
 Hjemmeværende uten innlekt
 Annet: _____

* selv om det spørres om den viktigste grunnen, er det mulig å sette flere kryss her.

14. februar 2008

12

53. Hvis du har eksterne eller samboer, hva slags inntekt har vedkommende?
(Kryss av for alle inntektskilder)

Arbeidsinntekt
 Stipend/studietilsk
 Sykepenger
 Aftroing
 Overgangsstønad
 Utlæringyd
 Døgnpenge/Arbeidsledighetslygd
 Sosialstønad/supplerende sosialhjelp
 Kontantstøtte
 Annen offentlig stønad
 Hjelpemiddelen uten inntekt
 Annet: _____

54. Hvilke arbeidsforhold har du? Du kan sette flere kryss (silles også til de som er i tillegg)

Selvstendig næringsdrivende
 Vikar/tilkallingshjelp
 Midlertidig ansettelse
 Fast ansettelse
 Her ikke arbeidsforhold (gå til spørsmål 57)

55. Hvor mange ansøttelser har du på nåværende tidspunkt? (Sett inn)
Hva ingen ansøttelser: hopp over spørsmål 55 og 56.

1 2 3 4 5 eller flere

56. Hvor mange timer i uka jobber du? Hvis 0 timer: hopp over spørsmålet)

1-5
 6-10
 11-15
 16-20
 21-25
 26-30
 31-35
 36-40
 41-45
 46-50
 50 eller mer

57. Hva er husholdningens samlede inntekt (brutto) pr. år (barnelygd medregnes ikke):

58. Hva er husholdningens samlede gjeld?

59. Hvordan vil du vurdere husholdningens økonomiske situasjon?

Svært god
 God
 Verken eller
 Mindre god
 Svært dårlig

60. Inntektsstøtte du/dere får fra barnevernet at du/dere kommer bedre ut av det økonomisk?
 Ja Nei Vi mottar ingen støtte fra barnevernet

14. februar 2008

13

61. Utgjorde/utgjør stensaden/tiltakene (fra barnevernet) et formål du/dere ellers ikke ville brukt penger på?

Ja
 Nei
 Vel ikke

62. Kryss av for hvilke gjenstander husholdningen har: (fjeru kryss mulig)

Bil
 TV
 PC
 Internett/bredband
 Bøl
 Campingvogn
 Håndfritidsball
 TV-spillkonsoll
 Telefon/mobiltelefon

FERIE OG FRITID

63. Har du/dere reist bort på ferie sammenhengende i fem dager eller mer i løpet av de siste tre årene?
 Ja Nei

64. Hvis ja, har du hatt barna med på disse feriene/feriene?
 Ja, de fleste Ja, noen Nei

UTDANNING

65. Hva er (barnets biologiske/adoptiv) mors høyeste fullførte utdanning?

Ikke fullført grunnskole
 Grunnskole (9-10 år)
 Videregående skole/gymnas 1-2 år
 Videregående skole/gymnas 3-4 år
 Fagbrev/yrkesskole
 Universitet/høgskole 1-3 år
 Universitet/høgskole over 4 år

66. Hva er (barnets biologiske/adoptiv) fars høyeste fullførte utdanning?

Ikke fullført grunnskole
 Grunnskole (9-10 år)
 Videregående skole/gymnas 1-2 år
 Videregående skole/gymnas 3-4 år
 Fagbrev/yrkesskole
 Universitet/høgskole 1-3 år
 Universitet/høgskole over 4 år

67. Hvordan gjorde du det i de følgende fag i grunn eller videregående skole (la utgangspunkt i høyeste fullførte utdanning)

	Veldig	Middl på	Veldig
Norsk	☐	☐	☐
Matte	☐	☐	☐
Engelsk	☐	☐	☐

14. februar 2008

14

68. Hvis du ikke har fullført utdanning på videregående nivå, hva vil du si var årsaken til dette? (her kan det settes flere kryss)

Fikk barn

Privatise jobb

Mistet utdanning som elev

Sykdom

Leseskriveansker

Dårlig forhold til lærere

Annet (spesifiser):

69. Kunne du tenke deg å gå videre med skolegang hvis du fikk muligheten?

Ja

Nei

Vet ikke

70. Hva er (barnets biologiske/adoptiv) mors yrke? (Enebokas¹ i questback)

71. Hva er (barnets biologiske/adoptiv) fars yrke? (Enebokas¹ i questback)

72. Hvis du er født utenfor Norge, hvor lenge har du bodd i Norge?

73. Hvis du er født utenfor Norge, i hvilken grad behersker du norsk?

Svært godt

Godt

Middels

Dårlig

Svært dårlig

¹ Questback fures inn yrkeskode i henhold til NOSC 321 – en siffer

² I Questback fures inn yrkeskode i henhold til NOSC 321 – tre siffer

14. februar 2008

15

DEL 6 VURDERING AV BARNEVERNSTJENESTEN

74. Med utgangspunkt i egne erfaringer så langt: I hvilken grad er du enig med følgende påstander?

	1	2	3	4	5	6	7
	Svært Enig						Svært uenig
Barnevernstjenesten gjør mye bra arbeid for familier og barn som har behov for det	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnevernstjenesten utvikler foreldrens oppsynspunkt og rutiner	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnevernstjenesten respektuler foreldrens synspunkter i sine vurderinger	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnevernstjenesten har forståelse for menneskers livssituasjon	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnevernstjenesten fremstår som åpen og ærlig	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vi har inntrykk av at vi har fått all informasjon om meldingen barnevernstjenesten har mottatt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Det virker å være viktig for barnevernstjenesten å snakke med bernevitnene	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Inntrykket jeg hadde av barnevernstjenesten har endret seg til det bedre etter kontakten vi har hatt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnevernstjenesten samarbeider godt med andre instanser	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg har fått bestemme for like når gjensidighet i forhold til barnevernstjenesten har blitt planlagt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kritikk av fagutvalget i forhold til barnevernstjenesten har blitt tatt på en dårlig måte	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Det virker som ansatte i barnevernstjenesten samarbeider for like seg i mellom om opplegg	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

14. februar 2008

16

75. Ble det etablert ansvarsgruppe?						
O Ja O Nei						
(Hvis nei, gå til spørsmål 78)						
76. Hvis ja, hvordan vurderer du/dere nytten av ansvarsgruppen?						
1	2	3	4	5	6	7
Svært lite						Svært
nyttig						nyttig
77. Hvis ja, ha opplevd du som fordelrullempen ved ansvarsgruppen?						
78. Har du noe du vil si avslutningsvis?						

DATASET 2 – OPPLYSNINGER FRA BARNEVERNSTJENESTEN

Fyll ut disse spørsmålene i den grad dere har informasjon om saken. I de helt nye sakene har dere trolig ikke kartlagt alt det spørres om. Dette har forskergruppen forståelse for.

79. ID-nummer (i kommunens register)

Hvis datane skal registeres i Quesback utenfor kommunens lokaler, må denne delen kopieres og ID-nummer klippes ut (NB: en-sidig kopi). Original skal ligge i brukens mappe til datainnsending er avsluttet.

Løpenummer: _____

<p>80. Tilhører kategori:</p> <p>☐ 1 (første melding etter 01.08.2007)</p> <p>☐ 2 (første melding i perioden 01.08.2005-31.07.2007)</p> <p>☐ 3 (første melding før 31.07.2005)</p>
<p>81. Informantens kjønn</p> <p>☐ Mann</p> <p>☐ Kvinne</p>
<p>82. Informantens fødselsår, fire siffer (barnets mor)</p>
<p>83. Informantens fødselsår, fire siffer (barnets far)</p>
<p>84. Hvor er mors fødested?</p> <p>☐ Norge</p> <p>☐ Europa</p> <p>☐ Afrika</p> <p>☐ Asia</p> <p>☐ Oseania/Australia/New Zealand</p> <p>☐ Nord-Amerika</p> <p>☐ Sentralom-Amerika</p> <p>☐ Vet ikke</p>
<p>85. Hvor er fars fødested?</p> <p>☐ Norge</p> <p>☐ Europa</p> <p>☐ Afrika</p> <p>☐ Asia</p> <p>☐ Oseania/Australia/New Zealand</p> <p>☐ Nord-Amerika</p> <p>☐ Sentralom-Amerika</p> <p>☐ Vet ikke</p>
<p>86. Barnevernstjenesten mottok første melding (år og måned, eks. 2005:12)</p>

1

<p>87. Meldingens innhold i stikkordsform</p>
<p>88. Hvem tok initiativ til kontaktetablering mellom barnevernstjenesten og familien (dere svarer er mulig - NB: hvis eronym - kan kryss set kryss)</p> <p>☐ Medler har status som anonym</p> <p>☐ Barnet selv</p> <p>☐ Mor/far</p> <p>☐ Familie eller</p> <p>☐ Naboer</p> <p>☐ NAV (tidligere sosialtjeneste, trygdekontor, A-ei)l)</p> <p>☐ Barnevern</p> <p>☐ Barnevernsvakt</p> <p>☐ Barnehage</p> <p>☐ Helsestasjon</p> <p>☐ Lege/sykehus</p> <p>☐ Skole</p> <p>☐ PPT</p> <p>☐ Politilemann</p> <p>☐ BUP/voksepsykiatri</p> <p>☐ Andre</p> <p>☐ Uoppgitt</p>
<p>89. Hvis barnet er plassert utenfor hjemmet, hvilken lov hjemmel er benyttet?</p>
<p>90. Har familien vært i kontakt med barnevernstjenesten tidligere?</p> <p>☐ Ja ☐ Nei</p>
<p>91. Tidligere historiestatus i barnevernstjenesten</p> <p>Er meldt tidligere, men melding(en) ble henlagt? ☐ Ja ☐ Nei</p> <p>Undersøkelse ble åpnet og saken ble henlagt? ☐ ☐</p> <p>Har fått tilbud om tiltak, men ønsket ikke bistand? ☐ ☐</p> <p>Har mottatt tiltak fra barnevernstjenesten før saken undersøkes, og enda ikke konkludert? ☐ ☐</p>
<p>92. Har barnevernstjenesten samarbeidet med andre Instanser?</p> <p>☐ Ja ☐ Nei</p>

2

93. Hvis ja, hvilke instanser (her svar mulig)

	Per telefon	hjemmetelefon	Tverrfaglig faggruppe	Ansvarsgruppe	Annet
Barnvernslinjen i annen kommune	☐	☐	☐	☐	☐
Skole/SFO	☐	☐	☐	☐	☐
Polit	☐	☐	☐	☐	☐
PPT	☐	☐	☐	☐	☐
Fosterhjemmslusion	☐	☐	☐	☐	☐
Helseteater	☐	☐	☐	☐	☐
Barnhage	☐	☐	☐	☐	☐
Voksenpsykiatri BUP	☐	☐	☐	☐	☐
NAV/sosialjeneste	☐	☐	☐	☐	☐
Legelssykhus BUP-etat	☐	☐	☐	☐	☐
Andre	☐	☐	☐	☐	☐

94. Hvis andre, spesifiser hvem:

95. I hvilken grad har samarbeidet gagnaet det barnvernsmaglige arbeidet?

	I stor grad	Innan grad	Verken i eller grad	Ikke
Barnvernslinjen i annen kommune	☐	☐	☐	☐
Skole/SFO	☐	☐	☐	☐
Polit	☐	☐	☐	☐
PPT	☐	☐	☐	☐
Fosterhjemmslusion	☐	☐	☐	☐
Helseteater	☐	☐	☐	☐
Barnhage	☐	☐	☐	☐
Voksenpsykiatri BUP	☐	☐	☐	☐
NAV/sosialjeneste	☐	☐	☐	☐
Legelssykhus BUP-etat	☐	☐	☐	☐
Andre	☐	☐	☐	☐

Spesifiser andre: _____

3

Nummeret barnet får her, benyttes i delen om vurdering av barnet i datasett 2

Hvilket barn (meldingen) er trukket ut i utvalget? _____ (j. Spørsmål 96)

96. Barnelbarna i familien (fyll ut for hvert barn i familien, uavhengig om barnet er i barnvernslinjenens fokus)

	Barn 1	Barn 2	Barn 3	Barn 4	Barn 5	Barn 6	Barn 7	Barn 8
Quitt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Juridisk Fødselsår (dts: 82 for 1982)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Er i kontakt med Barnvernslinjen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bor med biologisk/adoptiv mor i husstand	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bor med biologisk/adoptiv far i husstand	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bor med sterner/steter i husstand	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mor med biologisk/adoptiv søsken i husstand	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bor med halv-søsken/søsken i husstand	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bor med andre slektninger i husstand	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnet bor utenfor husstand	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

97- 104. Etterkodning av fødselsår i Questback

4

105. Hvilke tiltak er registrert som aktive (fra barnevernet) for det enkelte barn?

	Barn 1	Barn 2	Barn 3	Barn 4	Barn 5	Barn 6	Barn 7	Barn 8
Økonomisk stønad	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Søstrekontakt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnetage	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Besøksjennevæstning	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tilsyn	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hjemmekonsulent/Avslutning i hjem	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
SFO	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Fritidsaktiviteter	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Utdanningsarbeid	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Medisinsk undersøkelse/ behandling	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Behandling av barn med særlige behandlings- og oppføringsbehov	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Foreldre-/barn plass (inkl. mødre hjem)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bosted/hvile	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Beredskapshjem	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Fosterhjem (utenfor familie)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Fosterhjem (i familie)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Forsterket fosterhjem	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnoverninstusjon	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Rusmiddelstusjon	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Borarbeidskollektiv	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Psykisk behandling i institusjon	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Poliklinisk psykiatrisk behandling	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
MST - multisystemisk behandling	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
PMTO - Foreldreopplæring	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Andre tiltak	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

5

106. Hvis annet er oppgitt som tiltak, beskriv tiltaket:

<p>107. Har det vært forsøkt tiltak tidligere, og hva?</p> <p>☐ Økonomisk stønad</p> <p>☐ Søstrekontakt</p> <p>☐ Barnetage</p> <p>☐ Besøksjennevæstning</p> <p>☐ Tilsyn</p> <p>☐ Hjemmekonsulent/avslutning i hjem</p> <p>☐ SFO</p> <p>☐ Fritidsaktiviteter</p> <p>☐ Utdanningsarbeid</p> <p>☐ Medisinsk undersøkelse/behandling</p> <p>☐ Behandling av barn med særlige behandlings- og oppføringsbehov</p> <p>☐ Foreldre-/barn plass (inkl. mødre hjem)</p> <p>☐ Bosted/hvile</p> <p>☐ Beredskapshjem</p> <p>☐ Fosterhjem (utenfor familien)</p> <p>☐ Fosterhjem (i familien)</p> <p>☐ Forsterket fosterhjem</p> <p>☐ Barnoverninstusjon</p> <p>☐ Rusmiddelstusjon</p> <p>☐ Borarbeidskollektiv</p> <p>☐ Psykiatrisk behandling i institusjon</p> <p>☐ Poliklinisk psykiatrisk behandling</p> <p>☐ MST - multisystemisk behandling</p> <p>☐ PMTO - foreldreopplæring</p> <p>☐ Andre tiltak</p>
<p>108. Hvis tiltak er/ var i/verksatt, hva er/ var begrunnelsen?</p>
<p>109. Hvis ny sak, hvor langt er saken kommet?</p>

6

Vedlegg 4 Oversikt over utvalget

Nr	probl. i egen barndom				Ant barn	Ant barn plassert	Ant fedre	Ant samb de ikke har barn med	Ufør	Rus hos mor*	Rus hos partner	Psyk sykde hos mor	Psyk sykde hos partn	Vold fra partn*	Krim hos partn	Fys helse probl	Flyttinger
	Mobbing	Rus	Vold	Annet*													
1	1				4	1	3	1	1	1	1			1		1	Ikke oppl
2			1	1	3	1	3	0	1	1			1	1		1	mange
3				1	8	3	3	0	jobb		1						Ikke oppl
4	1	1		1	2	1	2	0	1					1	1	1	mer enn 3
5		1		1	1	1	1	0	1			1	1			1	mer enn 2
6	1		1		4	2	2	1	?			1	1				Ikke oppl
7	1			1	2	2	1	1	0,5			1		1		1	mer enn 3
8					1	0	1	1	ikke i jobb			1				1	Ikke oppl
9				1	4	0	2	0	jobb	1	1		1	1			mer enn 3
10	1			1	6	0	3	0	1		1	1	1	1	1	1	mer enn 3
	5	2	2	7	3,5	1,1	2,1	4	5,5	3	4	6	5	6	2	7	

*Under annet har informantene opplyst, problembarn, kasta ut hjemmefra, skoleproblemer, mye skulking, dårlig forhold til mor, skilsmisse og konflikter, kranling

* rus hos mor innbefatter også at de oppgir å bruke medikamenter i større utrekning enn de burde, samt tidligere rusproblemer som de har fått hjelp med. seksuelt misbruk, fri barneoppdragelse-gjorde som jeg ville, rus fra hasj fra 13 års alder, begynte å drikke ved 14 årsalder, psykisk sykdom hos foreldre, og strengt religiøse foreldre som andre årsaker til at de anser oppveksten som problematisk.

* Vold fra partner innbefatter også trusler om vold, og verbal vold.

Rød skrift er gjennomsnitt

